

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva ulica 20–25, 1000 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

<http://www.vlada.si/>

Številka: 09501-2/2021/4

Datum: 23. 12. 2021

Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

ACRS	Andragoški center Republike Slovenije
CIP	Center za izobraževanje v pravosodju
CPI	Center za poklicno izobraževanje
CSD	center za socialno delo
DS	delovna skupina
DZ	Družinski zakonik
ELRMJ	Evropska listina Sveta Evrope o regionalnih ali manjšinskih jezikih
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
IRSSV	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo
KZ	Kazenski zakonik
MDS	Medresorska delovna skupina
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MZ	Ministrstvo za zdravje
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MK	Ministrstvo za kulturo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NPUR 2010–2015	Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2010–2015
NPUR 2017–2021	Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021
NVO	nevladne organizacije
OKVNM	Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin
PIS	Prostorski informacijski sistem
PUM-O	projektno učenje mlajših odraslih
RS	Republika Slovenija
RTV	Radiotelevizija Slovenija
SA	socialna aktivacija
SCSD	Skupnost centrov za socialno delo Slovenije
SRSRS	Svet romske skupnosti Republike Slovenije
SSRS	Stanovanjski sklad Republike Slovenije, Javni sklad
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SV	severovzhodna (Slovenija)
UN	Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti
URS	Ustava Republike Slovenije
VIZ	vzgoja in izobraževanje
ZLS	Zakon o lokalni samoupravi
ZRomS-1	Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji

Uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.

KAZALO

I.	UVOD	4
II.	IZHODIŠČA IN PODLAGE ZA PRIPRAVO DOKUMENTA	5
III.	NAMEN IN CILJI NACIONALNEGA PROGRAMA	9
IV.	FINANČNA SREDSTVA	10
V.	SPREMLJANJE IN POROČANJE	11
VI.	PROGRAM UKREPOV VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ROME ZA OBDOBJE 2021–2030	14
1.	VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJA	14
1.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	14
1.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA.....	17
2.	ZAPOSLOVANJE	30
2.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	30
2.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU ZAPOSLOVANJA.....	32
3.	SOCIALNO VARSTVO, SOCIALNO VKLJUČEVANJE, ZAŠČITA OTROK, ŽENSK IN MLADIH	34
3.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	34
3.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA IN SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA.....	36
4.	ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO	45
4.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	45
4.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU ZDRAVSTVENEGA VARSTVA	48
5.	UREJANJE ROMSKIH NASELIJ IN DOSTOP DO STANOVANJ	50
5.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	50
5.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU UREJANJA ROMSKIH NASELIJ IN DOSTOPA DO STANOVANJ	54
6.	VKLJUČEVANJE V DRUŽBENO IN KULTURNO ŽIVLJENJE	59
6.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	59
6.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU VKLJUČEVANJA V DRUŽBENO IN KULTURNO ŽIVLJENJE.....	61
7.	IZBOLJŠANJE SOBIVANJA V ROMSKIH NASELJIH IN NJIHOVI OKOLICI	63
7.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	63
7.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU IZBOLJŠANJA SOBIVANJA V ROMSKIH NASELJIH IN NJIHOVI OKOLICI.....	64
8.	BOJ PROTI ANTICIGANIZMU IN DISKRIMINACIJI	68
8.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	68
8.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU BOJA PROTI ANTICIGANIZMU IN DISKRIMINACIJI	70
9.	KREPITEV IZVAJANJA UKREPOV NA LOKALNI RAVNI	76
9.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	76
9.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU KREPITVE IZVAJANJA UKREPOV NA LOKALNI RAVNI	79

I. UVOD

Vsebinski proces priprave izhodišč in okvira za nacionalni program ukrepov za obdobje 2021–2030 se je začel že avgusta leta 2019, ko je Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti (v nadaljnjem besedilu: UN) vsem pristojnim ministrstvom poslal poziv, da v svojih resorjih pridobijo mnenja in stališča glede načrtovanih vsebin, za katere ocenjujejo, da bi jih bilo treba vključiti v novi programski dokument za obdobje od končanja sedanjega nacionalnega programa ukrepov v letu 2021 do leta 2030. Poziv UN je bil podkrepjen z razpravo v okviru takratnega delovnega telesa vlade, Komisije Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti (v nadaljnjem besedilu: vladna komisija), ki je še dodatno pozvala vsa pristojna ministrstva k pripravi nabora načrtovanih vsebin za prihodnje obdobje in redno seznanjanje o poteku dejavnosti na sejah komisije.

Vzporedno s tem je UN v letu 2019 v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome izvajal dejavnosti z jasnim poudarkom na izvajanju ukrepov takratnega programa, in sicer na področjih vzgoje in izobraževanja, spodbujanja zaposlovanja Romov in zdravstvenega varstva, v letih pred tem pa sta bila med glavnimi poudarki projekta urejanje bivalnih razmer pripadnikov romske skupnosti in sodelovanje z občinami na tem področju. UN je pristojnim resorjem na skupnem delovnem srečanju 15. novembra 2019 podal izhodišča za pripravo programa in predstavil svoja pričakovanja do resorjev, vsi pa so bili zaproseni, da na večdeležniškem dogodku, ki ga je UN organiziral 26. novembra 2019, zagotovijo udeležbo na najvišji ravni. Ta dogodek je strukturirano zaokrožil vse že izvedene dejavnosti, povezane z vsebinami ukrepov na posameznih področjih, njegov namen pa je bil oblikovati izhodišča za pripravo novega programa ukrepov za obdobje 2021–2030 na področjih vzgoje in izobraževanja, zaposlovanja in socialnega vključevanja ter zdravstvenega varstva. Po dogodku je bilo pripravljeno celovito gradivo s pregledom vseh ugotovitev, predlogov ciljev in potrebnih ukrepov ter je bilo poslano vsem pristojnim ministrstvom.

UN je nato ob predhodni obravnavi in pozivu vladne komisije 20. decembra 2019 vse pristojne organe pozval, naj pripravijo podlage in predloge strateških ciljev, ciljev in ukrepov, izhajajočih iz ugotovitev in predlogov, ki so bili podani v okviru dogodkov Nacionalne platforme za Rome. S pozivom so bila pristojnim resorjem poslana tudi vsa ključna gradiva razprav Nacionalne platforme za Rome s predlogi, kako in kje bi bilo v prihodnje treba ukrepati. Gradiva so bila izhodišče za pripravo podlag in predlogov strateških ciljev, ciljev in ukrepov, ki naj bi bili vključeni v program ukrepov za obdobje 2021–2030 iz pristojnosti posameznega resorja. Poleg teh gradiv je UN vsem resorjem v pomoč poslal kratek pregled ključnih tem in izzivov, ki bi jih novi program ukrepov moral obravnavati v prihodnjem obdobju, in okvirno metodološko usmeritev za pripravo prispevkov.

V letu 2020 so na podlagi razprav v državnem zboru in državnem svetu ob obravnavi letnega poročila vlade o položaju romske skupnosti v Sloveniji potekala pomembna prepoznavanja sistemskih ovir, ki preprečujejo, da bi bili ukrepi, namenjeni izboljšanju položaja pripadnikov romske skupnosti in njihovi večji aktivaciji, učinkovitejši. Vlada je julija 2020 na podlagi Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji¹ (v nadaljnjem besedilu: ZRomS-1) kot posvetovalno telo vlade ustanovila Delovno skupino za obravnavo romske problematike, ki je nadomestila prejšnjo vladno komisijo. V delovni skupini so člani tako predstavniki vseh ključnih ministrskih resorjev kakor tudi predstavniki občin, kjer živijo Romi (še posebej občin iz jugovzhodne Slovenije), in Sveta romske skupnosti Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: SRSRS) kot krovne organizacije romske skupnosti, ustanovljene na podlagi ZRomS-1. Z delom novega delovnega telesa vlade se je okrepila zavezanost vseh pristojnih deležnikov za povečanje dejavnosti in prizadevanj za obravnavo izzivov, s katerimi se ukvarjajo občine in romska skupnost predvsem v okoljih oziroma romskih naseljih, kjer so razmere slabe.

V začetku septembra 2020 je nato UN ob podpori delovne skupine vse pristojne resorje, ki so že poslali svoje prispevke za pripravo novega programa ukrepov, dodatno pozval k ponovnemu pregledu in dopolnitvi pripravljenih ciljev in ukrepov ter ustrezni nadrobnejši določitvi, da bo mogoče izvesti ukrepe, da bodo ti dejansko ustrezali potrebam lokalnih skupnosti (tako občin kakor romske skupnosti) in da bodo ciljno usmerjeni ter čim bolj merljivi. UN je pristojne resorje tudi zaprosil, da predloge, ki so jih podali na terenu in v njihovem predlogu ukrepov niso bili vključeni, proučijo in se do njih opredelijo, ob tem pa je v pozivu podal podrobnejše iztočnice in pojasnila v zvezi s tem. Poseben poziv je UN poslal

¹ Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).

tistim resorjem, ki do takrat še niso poslali svojega prispevka, in tistim, za katere je ocenil, da bi glede na vsebinsko področje morali proučiti možnosti za oblikovanje in vključitev konkretnih ukrepov v novi program ukrepov.

Na podlagi vseh oblikovanih predlogov pristojnih ministrstev, lastnih načrtovanih ukrepov in upoštevajoč ugotovitve in opravljeno delo v okviru Delovne skupine za obravnavo romske problematike je UN pripravil osnutek novega programa ukrepov za obdobje do leta 2030, ki je bil osnova za nadaljnjo razpravo, usklajevanje in oblikovanje končnega predloga programa.

UN je ves čas usmerjal ministrstva in jim dajal podporo ter s svojimi izkušnjami in informacijami oziroma poznavanjem razmer na terenu poskušal čim učinkoviteje ob upoštevanju pristojnosti usmerjati vsebine, ki bodo vključene v ta dokument, in vplivati nanje ter čim bolj konkretno in učinkovito spremljati cilje in ukrepe (kazalniki in načini spremljanja). Zadnji krog usklajevanj je potekal v marcu in aprilu 2021, nato pa je bil pripravljen celovit osnutek dokumenta. Upoštevano je bilo tudi opravljeno delo Delovne skupine za obravnavo romske problematike. Osnutek NPUR 2021–2030 je bil 25. maja 2021 javno objavljen na spletni strani vlade oziroma UN, v mnenje pa je bil poslan tudi vsem občinam, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, Svetu romske skupnosti Republike Slovenije, Varuhu človekovih pravic in Zagovorniku načela enakosti. Javna razprava osnutka NPUR 2021–2030 se je končala 25. junija 2021.

V okviru javne razprave osnutka NPUR 2021–2030 je UN 14. junija 2021 v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome izvedel tudi posvetovanje s predstavniki romske skupnosti, in sicer s predstavniki Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in predstavniki romskih svetnikov. Na tem posvetovanju so predstavniki romske skupnosti ocenili, da osnutek dokumenta odraža stanje in predvideva ukrepe, ki lahko na vseh področjih dolgoročno izboljšajo položaj pripadnikov romske skupnosti v Sloveniji. Ugotovljeno je bilo, da je osnutek NPUR 2021–2030 usklajen in sprejemljiv za vse vključene deležnike ter da zadovoljivo odraža intenziven proces večdeležniškega sodelovanja z dejavnim vključevanjem romske skupnosti. Pripombe in predloge, ki so jih predstavili udeleženci posvetovanja, so v razpravi predstavniki vseh pristojnih ministrstev in urada ovrednotili in pojasnili z vidika potrebnosti in utemeljenosti glede na zakonske in programske možnosti, ki so na voljo (tudi) pripadnikom romske skupnosti. S prisotnostjo in sodelovanjem predstavnikov vseh pristojnih ministrstev in UN na posvetovanju je bila že na kraju samem razrešena večina vprašanj.

Na podlagi javno objavljenega osnutka dokumenta je UN zbral vse prejete pripombe in predloge ter jih poslal v proučitev pristojnim organom. Na podlagi zbranih pojasnil in odzivov je UN nato pripravil celovit pregled vseh odzivov in pojasnil pristojnih organov, ob ponovnem usklajevanju s pristojnimi ministrstvi pa je pripravil tudi predlog NPUR 2021–2030, ki je bil nato predložen v obravnavo Delovni skupini za obravnavo romske problematike. Ta ga je potrdila na svoji 7. seji 25. novembra 2021. UN je nato pripravil ustrezno gradivo za pošiljanje predloga NPUR 2021–2030 v obravnavo in sprejem vladi.

II. IZHODIŠČA IN PODLAGE ZA PRIPRAVO DOKUMENTA

Romska skupnost v Sloveniji je zelo raznovrstna, prav tako položaj in socialno-ekonomske razmere v življenju njenih pripadnikov. Te raznovrstnosti se je treba zavedati tudi in predvsem pri pripravi in izvajanju ukrepov. Razlike je sicer mogoče zaznati že med družinami v naselju, kjer večinsko živijo Romi, med posameznimi naselji v občini, med občinami v regiji, pa tudi med regijami. Posploševanje, da je v določeni regiji stanje veliko boljše kakor drugje, je neustrezno, saj je na terenu zaznati velike razlike tudi na primer v Prekmurju, kjer tradicionalno velja, da so socialno-ekonomske razmere in vključenost romskega prebivalstva v večinsko družbo veliko boljše kakor pa na primer v jugovzhodni Sloveniji. K temu občutku je pripomogla medijsko precej močno utrjena podoba o tem, da so razmere v Prekmurju boljše, kar pa je utvara, saj se v tem delu največkrat predstavljajo zgolj pozitivni primeri, ki jih je v Prekmurju sicer nekoliko več kakor v jugovzhodni Sloveniji, vendar gre še vedno zgolj za primere. Razmere v Prekmurju so z vidika obravnave socialno-ekonomskih izzivov in problematik pri Romih zaradi geografske umeščenosti regije (bližina Avstrije kot lokacije, ki tudi že s sezonskimi deli omogoča boljšo vključenost na trg dela in boljši zaslužek kot v Sloveniji) nekoliko boljše kakor v jugovzhodni Sloveniji, vendar tudi tu še niso ustrezne. Tako je tudi v jugovzhodni Sloveniji mogoče najti pozitivne primere. Je pa res, da se jugovzhodna Slovenija kot regija sooča z velikimi socialno-ekonomskimi izzivi v romskih skupnostih in s tem povezanimi drugimi težavami in izzivi ter z veliko izključenostjo

pripadnikov romske skupnosti iz družbe, kar pa je posledica več različnih dejavnikov. Eden pomembnejših je počasno in premalo dejavno ukrepanje in vključenje lokalnih skupnosti v primerjavi s severovzhodnim delom države.

Podatki s terena kažejo, da živi večina Romov v Sloveniji v slabih socialno-ekonomskih razmerah, posledice so ujetost v krog revščine, pasivnosti in odvisnosti od denarne socialne pomoči in drugih oblik pravic iz javnih sredstev, pri čemer je odvisnost od slednjih postala večinsko sprejet način življenja, zato ne dosega več svojega namena, to je prehodne oblike pomoči ljudem, ki se niso po svoji krivdi znašli v stiski, v njihovem prizadevanju po ponovni gmotni samostojnosti. Revščina in s pomočjo vzgojno-socializacijskih vzorcev tudi odvisnost od socialnih transferjev, pasivnost in odtujenost od večinske družbe se v veliki večini primerov prenašajo iz generacije v generacijo. Hkrati vrednostni sistemi v skupnosti, ki na najpomembnejša mesta postavljajo zadovoljevanje posameznikovih predvsem vse večjih materialnih potreb (vozila, nepremičnine, zlatnina, zabave, orožje, alkohol in prepovedane droge), povzročajo težko premostljiv prepad med želenim in razpoložljivim. Posledično nezmožnost zadovoljevanja potreb z razpoložljivimi sredstvi ponekod vodi do pogostih zagrešitev prekrškov in kriminalnih dejanj, ki naj bi omogočili hiter zaslužek in zadovoljitev posameznikovih potreb. Ker v teh primerih kazniva dejanja in prekrški ostanejo nekaznovani (sploh na primer plačilo glob, saj storilci prekrškov navadno uradno nimajo lastnine, ki bi jo bilo mogoče izterjati, od denarne socialne pomoči pa po veljavni zakonodaji ni mogoče odtegovati sredstev za poravnavo glob), nastaja nevarno stanje, ko dobijo storilci kaznivih dejanj in prekrškov občutek moči, da jim nihče nič ne more, žrtve kaznivih dejanj in prekrškov pa občutek neenakosti pred zakonom, to je, da se v kaznovalni politiki Romi ne obravnavajo enako, ampak bolje kakor drugo prebivalstvo. Navedeno stanje v okoljih, kjer so takšni primeri pogostejši, krepi nezaupanje med skupnostma in predsodke, ki so osnova za to, da se skupine, ki čutijo, da jih zakon ne ščiti, zatečejo k samopomoči, to pa vodi v vigilantstvo in neposredno konfrontacijo med Romi in večinskim lokalnim prebivalstvom.

Ustava Republike Slovenije² (v nadaljnjem besedilu: URS) določa, da se položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, določijo z zakonom (65. člen URS). URS v primerjavi z ustavno ureditvijo položaja in posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti (64. člen URS) ne določa kolektivnih in individualnih pravic, ki naj bi pripadale romski skupnosti in njenim pripadnikom, temveč njihovo urejanje v celoti prepušča zakonu. Navedena ustavna določba pomeni pooblastilo zakonodajalca, da romski skupnosti, ki živi v Sloveniji, kot posebni etnični skupnosti poleg splošnih pravic, ki grede vsakomur, z zakonom zagotovi še posebne pravice. Ustavna določba se uresničuje z ZRomS-1 in določbami, ki se nanašajo na romsko skupnost, v drugih zakonih na posameznih vsebinskih področjih³.

Namen zakonodajalca leta 2007, ko je bil sprejet ZRomS-1, je bil, da se romski skupnosti kot manjšinski skupnosti v Sloveniji podelijo posebne pravice, ki ji bodo omogočale ohranjanje in razvijanje kulture, jezika in etničnih posebnosti ter sodelovanje tako na lokalni kakor na državni ravni. Poleg zakonov je skrb za uresničevanje pravic romske skupnosti in izboljšanje položaja njenih pripadnikov vgrajena tudi v druge programe, strategije in resolucije s posameznih družbenih področjih (na primer na področju vzgoje in izobraževanja, socialnega varstva, zdravja, kulture, stanovanj in tako dalje)⁴.

² Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90, 97, 99 in 75/16 – UZ70a).

³ Gre za naslednje zakone: Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o vrtcih, Zakon o medijih, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Zakon o varstvu kulturne dediščine, Kazenski zakonik, Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju, Zakon o Slovenski tiskovni agenciji, Zakon o socialnem podjetništvu, Zakon o varstvu pred diskriminacijo, Zakon o finančni razbremenitvi občin. Vsi dostopni preko [Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije](#) (19. november 2020).

⁴ Med njimi na primer Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, sprejeta leta 2004 in dopolnjena leta 2011, Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020, Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022, Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 in njihovi izvedbeni dokumenti ter drugi strateški in programski dokumenti, ki obravnavajo posamezno vsebinsko področje. Vsi navedeni dokumenti so dostopni na povezavi [Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije](#) (19. november 2020).

Izhajajoč iz ustavnopravne ureditve položaja in pravic pripadnikov romske skupnosti ter njihove vključenosti v različne strateške in programske dokumente na posameznih družbenih področjih je razvidno, da so pripadniki romske skupnosti v Sloveniji obravnavani:

- a) po eni strani **kot pripadniki manjšine, ki je tradicionalno, zgodovinsko prisotna na določenih območjih**, zato jim kot takim pripadajo posebne pravice za omogočanje ohranjanja in razvijanja kulture, jezika in etničnih posebnosti ter omogočanje sodelovanja pri oblikovanju in sprejemanju odločitev ter v teh procesih tako na lokalni kakor na državni ravni;
- b) na drugi strani pa kot **prebivalci**, ki so v večini okolij, kjer v Sloveniji prebivajo, in še posebej tam, kjer živijo strnjeno in ločeno od drugega prebivalstva, **socialno izključeni oziroma se kažeta njihova dejanska neenakost in neenakost njihove udeležbe v življenju družbe**. Razlogi za to so številni in kompleksni.

Nacionalni program ukrepov bo sledil temu pristopu tudi v obdobju 2021–2030.

Republika Slovenija je ratificirala tudi dva pomembna dokumenta Sveta Evrope, ki se nanašata na varstvo manjšin oziroma varstvo manjšinskih jezikov, to sta Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin (v nadaljnjem besedilu: OKVNM) in Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih (v nadaljnjem besedilu: ELRMJ), kar pomeni, da je država kot podpisnica obeh dokumentov zavezana k zaščiti narodnih manjšin in regionalnih ali manjšinskih jezikov. Ob ratifikaciji OKVNM se je država zavezala in pisno izjavila, da se pravila iz te konvencije nanašajo tudi na pripadnike romske skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji, ob ratifikaciji ELRMJ pa je Svetu Evrope sporočila, da se bodo določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena listine smiselno uporabljale tudi za romski jezik.

Nacionalni program ukrepov je usklajen tudi s Strategijo razvoja Slovenije do 2030⁵ in temeljnimi mednarodnimi in razvojnimi dokumenti, ki se nanašajo (tudi) na pripadnike romske skupnosti kot eno od ranljivih skupin.

Ključni okvir, na katerega se naslanja novi nacionalni program ukrepov, pa je novi strateški okvir Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU) »Unija enakosti: Strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov«⁶ (v nadaljnjem besedilu: novi strateški okvir EU za Rome), ki je bil sprejet z namenom doseganja večjega in hitrejšega napredka pri izboljšanju položaja Romov v EU. Ta spodbuja učinkovito enakost, socialno-ekonomsko vključenost in smiselno sodelovanje Romov. Novi strateški okvir EU za Rome je ambiciozen instrument in eden ključnih dejavnikov pri uresničevanju prednostne naloge Evropske komisije (v nadaljnjem besedilu: EK) za oblikovanje Unije enakosti. S tem okvirom bi morale vse vlade držav članic EU zdaj začeti ali naprej razvijati močne nacionalne strateške okvire za Rome, da bi se dolgoročno zavezale k enakosti, vključenosti in udeležbi Romov. Skupaj s sporočilom Evropskemu parlamentu in Svetu EU je EK predstavila tudi predlog priporočila Sveta EU o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov, ki določa seznam posebnih ukrepov, kakršne je treba sprejeti za doseg skupnih ciljev EU, določenih v novem strateškem okviru EU za Rome. Priporočilo Sveta EU o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov⁷ je bilo sprejeto na Svetu EU 12. marca 2021. Obe pobudi tvorita strateški okvir EU za vključevanje Romov do leta 2030.

Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada) v svojih vsakoletnih poročilih o položaju romske skupnosti ugotavlja, da so pripadniki romske skupnosti kljub napredku še vedno občutljiva, ranljiva skupina prebivalstva, saj so na nekaterih področjih v neenakem položaju z drugimi državljani, zato bodo še vedno potrebna intenzivna prizadevanja za izboljšanje njihovega položaja, ob tem pa je treba izboljšati tudi sodelovanje državnih organov, organov lokalnih skupnosti in pripadnikov romske skupnosti. Na podlagi dosedanjih prizadevanj in izkušenj vseh pristojnih organov vlada ugotavlja, da ne glede na številne ukrepe, ki so že bili izvedeni, in tiste, ki se še vedno izvajajo ter se bodo predvidoma

⁵ Strategija razvoja Slovenije do 2030, ki jo je Vlada RS sprejela na svoji 159. redni seji 7. decembra 2017. Dostopno na povezavi: [Strategija razvoja Slovenije 2030.pdf \(gov.si\)](#) (17. december 2020).

⁶ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu: »Unija enakosti: Strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov« z dne 7. oktobra 2020. COM(2020) 620 konč. Z obema prilogama je v slovenščini dostopno na povezavi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:52020DC0620>.

⁷ Priporočilo Sveta z dne 12. marca 2021 o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov, 2021/C 93/01, Uradni list Evropske unije C 93, 19. marec 2021, str. 1–14. Dostopno na povezavi: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2021.093.01.0001.01.SLV&toc=OJ%3AC%3A2021%3A093%3ATOC.

nadaljevali tudi v prihodnjem obdobju, do zdaj ni bila zagotovljena dovolj velika udeležba pripadnikov romske skupnosti oziroma njihova vključenost v vse ukrepe in možnosti, ki so jim na voljo. To je bila tudi ena od ključnih ugotovitev projektov Nacionalne platforme za Rome, ki jih izvaja UN in so namenjeni krepitvi dialoga in posvetovalnega procesa predvsem na lokalni ravni, zato se bo v prihodnjem obdobju tako z nacionalnim programom ukrepov kakor tudi z drugimi dejavnostmi pristojnih državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti potrudilo za čim večje vključevanje pripadnikov romske skupnosti v pripravo vseh predpisov, programov in ukrepov, katerih ciljna skupina so. Vlada pričakuje, da bo svoje delovanje v to smer usmeril in okreplil tudi SRSRS kot krovna organizacija romske skupnosti, ustanovljena na podlagi ZRomS-1, ki je v skladu s tem za svoje delovanje tudi redno sofinancirana iz državnega proračuna.

Vlada je na podlagi določb ZRomS-1 leta 2010 sprejela Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2010–2015, leta 2017 pa Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021 (v nadaljnjem besedilu: NPUR 2017–2021). V obeh omenjenih dokumentih je bilo na podlagi izraženih potreb romske skupnosti in poznavanja razmer na terenu ugotovljeno, da imajo pripadniki romske skupnosti največje izzive na področjih izobraževanja, slabih socialnih razmer in revščine, zaposlovanja, zdravstvenega varstva in slabih bivalnih razmer, kar je posledica zgodovinskega procesa, dolgotrajnega pomanjkanja celovitega obravnavanja izzivov v pristojnih ustanovah tako na lokalni kakor na državni ravni ter pomanjkanja udeležbe in sodelovanja Romov samih pri iskanju rešitev za izboljšanje njihovega položaja. Navedena področja so bila opredeljena kot prednostna v obeh preteklih programskih dokumentih in ostajajo tudi prednostna področja novega nacionalnega programa ukrepov, na katerih je potrebna nadaljnje ukrepanje v obdobju 2021–2030 in najverjetneje tudi dlje. Ta področja zahtevajo največjo pozornost in konkretne kratkoročne in dolgoročne ukrepe za izboljšanje stanja. Treba se je zavedati, da v kratkem času določnejših učinkov ne gre pričakovati, saj so se skozi čas in generacije v nekaterih okoljih, kjer živijo Romi (navadno tam, kjer je najslabše socialno-ekonomska stanje), izoblikovali negativni socializacijsko-vrednostni vzorci, ki romskemu prebivalstvu omogočajo preživetje in ohranjanje razdalje ter občutek varnosti v odnosu do večinske družbe, ki v resnici največkrat še vedno ni pripravljena Romov sprejeti za sosede. Prepad, ki je nastajal v doživljanju »drugega«, in dejanske možnosti za izboljšanje sobivanja v okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti (in še posebej tam, kjer so razmere slabe), močno poslabšujejo tudi medijske podobe Romov, ki posamezne konkretne dogodke posplošujejo na vse pripadnike romske skupnosti in močno vplivajo na miselnost in dojemanje večinskega prebivalstva, in to tudi tam, kjer večinsko prebivalstvo sploh nima stika s pripadniki romske skupnosti. Ti vzpostavljeni vzorci najbolj ogrožajo vsa prizadevanja za izboljšanje izobrazbenega in zaposlitvenega stanja med Romi, saj ustvarjajo destimulativno družinsko in skupnostno okolje za spremembe, po drugi strani pa tudi neugodne razmere v večinski družbi za večje sprejemanje Romov kot sodržavljanov in sosedov. Vlada ugotavlja, da bosta potrebna čas in dolgotrajno načrtno izvajanje ukrepov ter podpora temu procesu tako politike kakor deležnikov na vseh ravneh, ki so vpeti v ta proces, še posebej pa predstavnikov romske skupnosti, če se bodo želeli doseči konkretnejši premiki. Dejansko do uspešnih sprememb pri posamezniku pride zaradi spremembe v razmišljanju in vrednostnem sistemu okolja, kjer želimo doseči spremembe, ali zaradi fizične spremembe okolja, v katerem posameznik biva.

Poleg navedenih prednostnih področij bo država tudi v prihodnje posebno pozornost namenjala ohranjanju in razvoju oblik romskega jezika, kulture in informativne, medijske in založniške dejavnosti, vključevanju Romov v družbeno in politično življenje ter ozaveščanju tako večinskega kakor manjšinskega prebivalstva o obstoju diskriminacije, anticiganizma in boja proti njima ter zavedanju o predsodkih in stereotipih posameznikov, še posebej javnih uslužbencev, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti.

Iz poročil vlade izhaja, da so pri izboljšanju položaja romske skupnosti sicer bili doseženi nekateri pozitivni premiki na vseh področjih, ki so opredeljena v ZRomS-1, vendar so ti premiki počasni. Poleg tega so ukrepi za izboljšanje položaja romske skupnosti na različnih področjih pogosto med seboj povezani in za doseganje učinka zahtevajo več povezovanja, komplementarnosti in sodelovanja pristojnih ustanov, saj je socialno vključevanje Romov zelo kompleksen proces, ki ga je treba izvajati načrtno in dolgoročno, pri čemer je ključno tudi tesno in konstruktivno partnerstvo vseh angažiranih akterjev, tako državnih kakor lokalnih, in predvsem Romov. Zaradi teh razlogov je smiselno okrepiti jasnost namenov in ciljev, ki se želijo doseči z ukrepi, ki se sprejemajo v obliki nacionalnega programa ukrepov, ter medresorsko sodelovanje ključnih resorjev na državni in lokalni ravni.

Novi Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 (v nadaljnjem besedilu: NPUR 2021–2030) je nastal v dolgotrajnem procesu posvetovanja in sodelovanja predstavnikov romske skupnosti in vseh tistih ustanov in organizacij, ki se na terenu v okoljih, kjer Romi živijo, že vrsto let ukvarjajo z različnimi ciljnimi skupinami pripadnikov romske skupnosti, ter na podlagi njihovih dosedanjih izkušenj in ugotovitev. Pri tem je program izhajal iz zavedanja o tem, da romska skupnost v Sloveniji ni enovita in da se njeni pripadniki v različnih okoljih lahko ukvarjajo z zelo raznovrstnimi izzivi. Pristojni nosilci ukrepov bodo to resničnost in dejstvo poskušali kar najbolj upoštevati v okviru svojih podrobnih področnih programov oziroma pri načrtovanju in izvajanju samih ukrepov.

III. NAMEN IN CILJI NACIONALNEGA PROGRAMA

NPUR 2021–2030 je programski dokument vlade, katerega namen je določiti glavne cilje in temeljne ukrepe za izboljšanje socialno-ekonomskega položaja romske skupnosti in njenih pripadnikov, ustvarjanje razmer za izboljšanje socialne vključenosti pripadnikov romske skupnosti in njihovo opolnomočenje ter krepitev udeležbe pripadnikov romske skupnosti v procesih za izboljšanje lastnega položaja ter doseganje polne vključenosti in enakosti v slovenski družbi v obdobju 2021–2030.

S tem dokumentom si bo vlada prizadevala obravnavati izzive socialne izključenosti in revščine pripadnikov romske skupnosti in z izvajanjem ukrepov pripomoči k preprečevanju anticiganizma in diskriminacije nad Romi, po drugi strani pa bo spodbujala vključevanje pripadnikov romske skupnosti in njihovo sodelovanje pri oblikovanju in izvajanju rešitev z namenom gradnje zaupanja med pripadniki romske skupnosti, ustanovami in večinskim prebivalstvom.

Ker je proces vključevanja, socializacije in vključevanja na trg dela oziroma doseganja aktivnega državljanstva kompleksen in dolgotrajen, v kratkem času konkretnjših učinkov ne gre pričakovati. **Tako mora biti prva naloga pristojnih ustanov s pomočjo NPUR 2021–2030 in z vsemi drugimi prizadevanji izničiti negativne socializacijsko-vrednostne učinke oziroma vzorce, ki so se izoblikovali med Romi tako kot posledica zamujenih oziroma ne najbolj učinkovitih politik v preteklih desetletjih ter neusklajenega delovanja ustanov in organizacij, ki se ukvarjajo s pripadniki romske skupnosti, kot tudi zaradi premajhne angažiranosti same romske skupnosti in njenih organizacij, da bi pripomogle k temu procesu in spodbujale svoje pripadnike k vključevanju v ukrepe in dejavnosti oziroma h koriščenju vseh možnosti, ki so jim na voljo za izboljšanje njihovega položaja.**

Vzročno povezanost med opisanimi razmerami in vzorci ter sistemom, ki to omogoča, je s svojim delom obravnavala že Delovna skupina za obravnavo romske problematike⁸, ki je vladi predlagala pripravo določenih predlogov sistemskih sprememb (sprememb zakonodaje), in sicer na področju socialnega varstva, družinskih prejemkov, urejanja trga dela področja prekrškov in tako dalje, kar naj bi omogočilo vzpostavitev ugodnejšega okolja oziroma podlage za večjo učinkovitost ukrepov, saj se je v preteklem obdobju predvsem pokazala premajhna zainteresiranost Romov za vključevanje v vrsto ukrepov, ki so jim bili na voljo. **Pričakuje se, da bo z nekaterimi sistemskimi spremembami dosežena večja dejavnost oziroma pripravljenost Romov na vključevanje v ukrepe v obdobju tega programa ukrepov. V okviru opravljenega dela delovne skupine od avgusta do decembra 2020 je delovna skupina pripravila predloge vladi za konkretne spremembe predpisov, ki bi bile pomembne za uspešno obravnavanje izzivov na področju romske problematike, in predlagala nabor dodatnih ukrepov k takrat še veljavnemu NPUR 2017–2021.**

NPUR 2021–2030 bo gradil na izkušnjah preteklega obdobja in bo z nekaterimi že vzpostavljenimi in vpeljanimi ukrepi nadaljeval ter te ukrepe nadgradil, okreпил in/ali razširil. Ukrepi bodo usmerjeni v opolnomočenje tako pripadnikov romske skupnosti kakor pripadnikov posebne manjšinske skupnosti kot tudi in predvsem v ukvarjanje z izzivi njihove socialne izključenosti, socialno-ekonomske prikrajšanosti in izpostavljenosti diskriminaciji ter anticiganizmu.

⁸ Odlok o ustanovitvi Delovne skupine za obravnavo romske problematike (Uradni list RS, št. 101/20).

Namen programa je tudi **določiti ključne cilje in ukrepe na prednostnih vsebinskih področjih v obdobju 2021–2030, s katerimi bodo ključni deležniki (tudi sama romska skupnost) zagotovili čim boljše razmere, možnosti in spodbude za izboljšanje kakovosti življenja pripadnikov romske skupnosti in razvoj skupnosti**. Za doseg tega najpomembnejšega cilja so potrebni konkretni ukrepi in spremembe na področjih, ki so za pripadnike romske skupnosti ključna, kar je mogoče doseči le z nenehnim in trajnim medresorskim sodelovanjem.

1. Glavni dolgoročni strateški cilj NPUR 2021–2030 je, sledeč ciljem novega strateškega okvira EU za Rome, **omogočiti in/ali pripomoči k dejanski enakosti, vključevanju in udeležbi Romov do leta 2030**.

Z namenom pripomoči k temu dolgoročnemu strateškemu cilju bo NPUR 2021–2030 uresničeval naslednje **horizontalne in področne cilje novega strateškega okvira EU za Rome**:

1.1 Glavni horizontalni cilji:

- ✓ boriti se proti anticiganizmu in diskriminaciji nad Romi ter ju preprečevati;
- ✓ zmanjšati revščino in socialno izključenost ter zmanjšati razkorak med Romi in večinskim prebivalstvom;
- ✓ spodbujati udeležbo pripadnikov romske skupnosti z opolnomočenjem, sodelovanjem in ustvarjanjem zaupanja.

1.2 Glavni področni cilji:

- ✓ povečati vključenost romskih otrok v kakovostno vključujočo predšolsko vzgojo in redno izobraževanje;
- ✓ povečati vključenost pripadnikov romske skupnosti v programe za kakovostno in trajnostno zaposlovanje;
- ✓ zmanjšati tveganje revščine in povečati socialno vključenost pripadnikov romske skupnosti ter povečati dostopnost socialnih storitev;
- ✓ izboljšati zdravje Romov in povečati dejanski enak dostop do kakovostnih zdravstvenih storitev;
- ✓ povečati dejanski enak dostop Romov do ustreznih desegregiranih stanovanj in osnovnih storitev.

2. Program prispeva tudi k osrednjemu cilju Strategije razvoja Slovenije 2030, in sicer k **zagotavljanju kakovostnega življenja za vse** ter k naslednjim **razvojnim ciljem strategije**:

- ✓ zdravo in aktivno življenje,
- ✓ znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo,
- ✓ dostojno življenje za vse,
- ✓ kultura in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete,
- ✓ vključujoč trg dela in kakovostna delovna mesta,
- ✓ zaupanja vreden pravni sistem.

3. Strateški cilji in njihovi podrejeni cilji ter ukrepi na posameznih področjih, ki izhajajo iz glavnih horizontalnih in področnih ciljev programa ter osrednjega cilja Strategije razvoja Slovenije do leta 2030, so vključeni **v poglavje programa ukrepov (poglavje VI)** in pripomorejo k doseganju zgoraj navedenih glavnih ciljev programa.

IV. FINANČNA SREDSTVA

Tako kot v preteklem obdobju bo finančni okvir za izvedbo ukrepov tega programa zajemal **tako sredstva evropskih strukturnih in investicijskih skladov kakor tudi sredstva državnega proračuna**. Za ukrepe, ki se **nanašajo na izvirne pristojnosti samoupravnih lokalnih skupnosti**, morajo samoupravne lokalne skupnosti **sredstva zagotoviti v svojih proračunih**.

Do velike spremembe oziroma premika v zvezi s financiranjem občin, kjer živi romska skupnost oziroma kjer so romska naselja, je prišlo **s sprejemom Zakona o finančni razbremenitvi občin⁹ 7. decembra 2020 v državnem zboru**. Sprejeti zakon posega v Zakon o financiranju občin (ZFO-1) in določa, da

⁹ Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20).

občinam z romskimi naselji pripada 3,5 % sredstev primerne porabe občine, kar znaša od pet do šest milijonov evrov letno. S to spremembo se zaradi drugačnega postopka dodeljevanja sredstev sofinanciranja uvaja posebni 20.a člen v ZFO-1, s katerim se sofinanciranje uresničevanja pravic stalno naseljene romske skupnosti ureja posebej in drugače, kakor to velja za uresničevanje pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti. Določba velja za dve skupini občin. Prvo skupino predstavlja dvajset občin, za katere je zakonodajalec leta 2002 z novelo Zakona o lokalni samoupravi (ZLS-L, Uradni list RS, št. 51/02) določil, da so dolžne zagotoviti pravico v občini naseljene romske skupnosti najmanj enega predstavnika v občinskem svetu. To so občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče. Ugotovljeno je bilo, da imajo te občine zaradi uresničevanja zakonskih pravic stalno naseljene romske skupnosti v povprečju nekoliko višje stroške kakor občine brez romskega prebivalstva. V drugo skupino pa spadajo občine Brežice, Ivančna Gorica, Ribnica, Škocjan in Šalovci. Vse naštetе občine imajo na svojem območju evidentirana romska naselja. Zaradi dejstva, da 65. člen Ustave RS določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon, je odgovornost za položaj Romov deljena med občine in državne organe. Zato se po določbi novega 20.a člena ZFO-1 občinam, ki imajo evidentirana romska naselja, iz državnega proračuna zagotavljajo dodatna sredstva za sofinanciranje uresničevanja ustavnih pravic stalno naseljene romske skupnosti.

Ukrepi za uresničitev ciljev programa posegajo na različna področja državnih organov in služb, lokalnih skupnosti in nevladnega sektorja, vendar je glavni poudarek na vladnih organih (resorna ministristva in vladne službe), saj gre za program ukrepov, ki ga sprejme vlada. Nosilci ukrepov bodo ukrepe iz programa vključili v svoje strateške in programske dokumente in dejavnosti oziroma bodo pripravili svoje podrobne področne programe v skladu s 6. členom ZRomS-1 in zanje zagotovili proračunska sredstva. Enako velja tudi za spremljevalne dejavnosti, kot so dejavnosti, povezane s spremljanjem uresničevanja programa. Resorna ministristva bodo hkrati poskušala v svoje politike vključiti glavne cilje programa. Pri nekaterih ukrepih in dejavnostih višine predvidenih potrebnih sredstev ni mogoče natančno opredeliti, vsekakor pa se bodo ta črpala iz različnih virov, od državnega proračuna do evropskih sredstev in proračunov lokalnih skupnosti, ter se bodo usklajevala v okviru priprave državnega proračuna, podlag za črpanje sredstev evropske kohezijske politike in proračunov lokalnih skupnosti.

Za izboljšanje položaja pripadnikov romske skupnosti oziroma za doseganje nekaterih ciljev tega programa je mogoče veliko storiti že z ukrepi, ki so organizacijske in procesne narave, v okviru veljavnih predpisov in razpoložljivih sredstev. Resorji bodo za vse ukrepe, ki bi morda zahtevali dodatna sredstva, ta načrtovali pravočasno v okviru priprave državnega proračuna znotraj svojih finančnih načrtov oziroma s prerazporeditvami ali povečanjem učinkovitosti pri izvajanju ukrepov.

V. SPREMLJANJE IN POROČANJE

Ker v skladu z veljavno zakonodajo na področju varstva osebnih podatkov ni mogoče uradno zbiranje podatkov na podlagi narodne oziroma etnične pripadnosti, **v Sloveniji podatkov o pripadnikih romske skupnosti ne zbiramo. Slovenija tako ne pristopa do nobene od narodnih oziroma etničnih skupin prebivalstva. Kljub temu je bilo v zadnjih desetih letih izvedenih nekaj poskusov pridobitve celovitejših podatkov o pripadnikih romske skupnosti, ki živijo v Sloveniji**, in sicer s pomočjo raziskav.

Do zdaj so bile izvedene nekatere projektne naloge in raziskave na posameznih področjih, ki lahko služijo kot vir podatkov in bi ob nadaljnjem spremljanju lahko služile tudi kot vir za spremljanje napredka. Tako je na primer Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljnjem besedilu: NIJZ) v preteklosti opravil dve raziskavi o zdravju romskega prebivalstva; v prvi je bila opravljena anketa med Romi v Prekmurju¹⁰, druga raziskava pa je bila opravljena s pomočjo podatkovnih virov NIJZ in Geodetskega inštituta

¹⁰ Rezultati so objavljeni v publikaciji »Z zdravjem povezan življenjski slog Romov (prispevek k zmanjšanju neenakosti v zdravju)«, Murska Sobota, 2015. Dostopno na povezavi: [Publikacija Z zdravjem povezan življenjski slog Romov](#) (1. december 2020).

Slovenije¹¹. Prva raziskava je bila opravljena s soglasji vključenih oseb, druga pa na podlagi projekta, v katerem posamezne osebe niso bile identificirane. Pristojni organi lahko posamezne pomembne informacije pridobijo tudi s pomočjo javnih razpisov za sofinanciranje programov in projektov na posameznem vsebinskem področju, ki lahko ob nadaljnji izvedbi prav tako služijo kot vir za spremljanje napredka. Glede na navedeno je spremljanje napredka s strokovnimi raziskavami mogoče v okviru vsebinskih področij in pristojnosti ministrstev.

V preteklem obdobju so bili za izboljšanje metod spremljanja uresničevanja in učinka ukrepov v nacionalnem programu vključeni naslednji ukrepi:

- vzpostavljeni so bili koordinatorji pri ministrstvih in vladnih službah na ravni državnih sekretarjev oziroma direktorjev ter na pristojnih ministrstvih in v vladnih službah imenovane kontaktne osebe, ki so sodelovale z UN in so bile v pomoč svojemu koordinatorju. Koordinatorja je imenoval tudi SRSRS kot krovna organizacija romske skupnosti;
- uresničevanje nacionalnega programa je spremljalo vladno delovno telo, ustanovljeno na podlagi ZRomS-1, na sejah tega telesa pa so predstavniki pristojnih ministrstev, ki so bili člani delovnega telesa ali pa so bili na seje vabljeni, poročali o uresničevanju posameznih ukrepov. Delovno telo je pred pošiljanjem v obravnavo vladi obravnavalo tudi redna letna poročila o položaju romske skupnosti;
- vlada je v skladu z ZRomS-1 enkrat letno poročala državnemu zboru o uresničevanju zakonskih obveznosti do romske skupnosti, v okviru tega tudi o uresničevanju ukrepov nacionalnega programa;
- zunanji izvajalec, izbran na razpisu, je po prvem letu izvajanja opravil evalvacijo uresničevanja nacionalnega programa in pripravil *Letno evalvacijo uresničevanja Nacionalnega programa ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021*, ki je bila zatem predmet razprav in podlaga za nadaljnje spremljanje ukrepov;
- spremljanje uresničevanja nacionalnega programa je potekalo tudi z dejavnostmi Nacionalne platforme za Rome, še posebej na posameznih področjih, na podlagi tega pa so bili pripravljene vsebinski okvir in konkretni predlogi s terena za začetek priprave novega nacionalnega programa za obdobje do leta 2030.

Ob vsem navedenem in na podlagi ugotovitev UN v okviru Nacionalne platforme za Rome je predvsem **pomembno, da se uresničevanje nacionalnega programa ukrepov načrtno spremlja skozi vse leto v sodelovanju z vsemi pristojnimi državnimi organi, samoupravnimi lokalnimi skupnostmi, SRSRS in drugimi ustanovami ter organizacijami civilne družbe**. S projektom Nacionalna platforma za Rome, ki je namenjen predvsem krepitevi dialoga vseh najrazličnejših deležnikov, ki so vpeti v celovito obravnavanje izzivov, povezanih s pripadniki romske skupnosti in njihovo polno vključenostjo v slovensko družbo, je zagotovljen prostor za sodelovanje in povezovanje vseh nosilcev in izvajalcev ukrepov, s čimer se zagotavljata tudi primeren prostor in forum za spremljanje njihovega izvajanja.

O uresničevanju ukrepov se bo, kot je bilo to tudi v okviru preteklega programa, poročalo na letni ravni **v okviru priprave poročil vlade o položaju romske skupnosti**. Na podlagi morebitnih ugotovljenih pomanjkljivosti in utemeljenih potreb se bodo v celotnem obdobju programa lahko predlagale njegove spremembe oziroma dopolnitve.

Struktura spremljanja uresničevanja programa bo glede na preteklo obdobje ostala enaka, saj se je izkazala za dokaj uspešno in operativno. **Krovno telo, ki bo spremljalo uresničevanje programa, je delovno telo, kot ga določa sam ZRomS-1**. ZRomS-1 namreč določa, da **vlada imenuje posebno delovno telo, ki spremlja uresničevanje programa ukrepov iz 6. člena ZRomS-1, pristojni državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti pa najmanj enkrat letno delovnemu telesu poročajo o uresničevanju tega programa**.

Vlada **vsako leto** v skladu z določbami ZRomS-1 **poroča državnemu zboru o uresničevanju obveznosti iz prvega, drugega in tretjega odstavka 4. člena in iz 5. člena ZRomS-1**, v tem poročilu pa redno poroča **tudi o uresničevanju nacionalnega programa ukrepov (gre za celovito letno**

¹¹ Objavljena je v publikaciji NIJZ »Javnozdravstveni pristopi, namenjeni romski etnični skupnosti v Sloveniji«, Ljubljana, 2018, str. 55–64. Dostopno na povezavi: [Publikacija Javnozdravstveni pristopi, namenjeni romski etnični skupnosti v Sloveniji](#) (1. december 2020).

poročilo vlade). Vsa dosedanja poročila so dostopna na spletni strani vlade¹². V prihodnjem obdobju programa ukrepov **se bo nadaljevala dosedanja praksa poročanja državnemu zboru tudi o uresničevanju tega programa.**

Strukturo spremljanja uresničevanja programa na pristojnih ministrstvih in v vladnih službah, ki so nosilci ukrepov iz tega programa ali so sodelujoči organ pri uvajanju posameznega ukrepa, bodo nadaljevali oziroma dopolnjevali **koordinatorji za izvajanje ukrepov in spremljanje njihovega uresničevanja**, ki bodo imenovani **na ravni državnih sekretarjev ali direktorjev vladnih služb**, saj se s tem zagotovijo kompetence in organizacijska moč za učinkovito usklajevanje in spremljanje uresničevanja ukrepov. Koordinatorji bodo **opravljali koordinacijske naloge za izvajanje in spremljanje ukrepov ter njihovih učinkov** in za sodelovanje z UN ter bodo **sodelovali pri pripravi letnega poročila o izvajanju ukrepov iz programa in njegove evalvacije**. Poleg koordinatorjev na ravni državnih sekretarjev bodo na ministrstvih in v vladnih službah **iz vrst javnih uslužbencev** imenovali tudi kontaktne **osebe**, ki bodo **redna vez z UN in bodo v pomoč koordinatorju v okviru posameznega resorja. Za imenovanje koordinatorja** za potrebe izvajanja ukrepov in spremljanja njihovega uresničevanja **bodo pozvane tudi samoupravne lokalne skupnosti**, v katerih živijo Romi, in **SRSRS**.

S pomočjo različnih virov spremljanja na posameznih področjih, poročanja pristojnih ustanov in organizacij ter z dejavnostmi Nacionalne platforme za Rome bo najpozneje v prvi polovici leta 2023 pripravljena prva ocena stanja na vsebinskih področjih in v okviru vsakega od ciljev iz tega programa. Ocena bo izhajala iz informacij, ki bodo pridobljene iz različnih virov, in sicer informacij samoupravnih lokalnih skupnosti, državnih ustanov, ki delujejo na območjih, kjer živijo Romi, SRSRS in različnih organizacij civilne družbe, ki delujejo v teh okoljih. Informacije bodo pridobljene tudi in predvsem v okviru dejavnosti projekta Nacionalna platforma za Rome. **Druga ocena stanja** bo pripravljena **na polovici izvajanja programa, in sicer najpozneje do konca leta 2026, na podlagi česar bo vlada ocenila napredek na tem področju in presodila, ali je treba zastavljene cilje in sprejete ukrepe po potrebi spremeniti in prilagoditi takratnim dejanskim razmeram. Ob koncu obdobja tega programa, in sicer najpozneje do konca leta 2030, bosta pripravljene še končna ocena stanja na vsebinskih področjih in v okviru vsakega od ciljev iz tega programa ter ocena uspešnosti programa kot celote. Na podlagi končne ocene bo vlada sprejela odločitev in usmeritve za obdobje, ki bo sledilo temu programu, oziroma o morebitnem potrebnem nadaljevanju ukrepov ali sprejemu novega programa.**

Vlada se bo celotno obdobje programa tudi **redno seznanjala s poročili Zagovornika načela enakosti in Varuha človekovih pravic** ter se bo konstruktivno odzivala na njuna priporočila v zvezi z obravnavo položaja pripadnikov romske skupnosti in zagotavljanja njihove dejanske enakosti.

¹² Dostopno prek: [Romska skupnost](#) (12. november 2020).

VI. PROGRAM UKREPOV VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ROME ZA OBDOBJE 2021–2030

1. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJA

1.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj); v 25. členu je med drugim za splošno izobraževanje navedeno, da ta strokovni svet »določa program dopolnilnega izobraževanja za otroke, ki se iz državnega proračuna zagotavljajo« sredstva za pripravo in subvencioniranje cene učbenikov in učil za osnovne šole in za izobraževanje pripadnikov slovenskega naroda v zamejstvu in zdomstvu ter Rome« in »del sredstev za otroke, ki se iz državnega proračuna zagotavljajo«; v 84. členu je navedeno, da za vzgojo in izobraževanje otrok Romov minister določi posebne normative in standarde;
- Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10, 14/15 – ZUUJFO in 55/17); 7. člen določa, da se predšolska vzgoja otrok Romov izvaja v skladu z Zakonom o vrtcih, da se za vzgojo otrok Romov sprejmejo posebni normativi in standardi. MIZŠ iz državnega proračuna na podlagi Pravidnikov o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje in Pravidnikov o metodologiji za oblikovanje javno službo, v skladu s sprejetim finančnim načrtom ministrstva zagotavlja sredstva za plačilo višjih stroškov za vzgojo;
- Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO in 55/17); 7. člen določa, da se osnovnošolsko izobraževanje pripadnikov romske skupnosti v Republiki Sloveniji izvaja v skladu s predpisi;
- Pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (Uradni list RS, št. 27/14, 47/17 in 43/18);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravidnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (Uradni list RS, št. 14/15 – ZUUJFO in 55/17); pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika;
- Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo (Uradni list RS, št. 97/03 in 55/17);
- Pravilnik o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna (Uradni list RS, št. 43/18);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna (Uradni list RS, št. 173/20);
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (Uradni list RS, št. 57/07, 65/07, 64/15, 47/17 in 54/19);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravidnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (Uradni list RS, št. 14/15 – ZUUJFO in 55/17); spremembo pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika;
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravidnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole z italijanskim učnim jezikom (Uradni list RS, št. 54/21). S spremembo pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika;
- Pravilnik o merilih in metodologiji za določanje obsega sredstev za materialne stroške za izvedbo programa osnovne šole prilagojenim programom (Uradni list RS, št. 41/17 in 47/18);

- Pravilnik o merilih in metodologiji za določanje obsega sredstev za materialne stroške v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 41/17);
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 59/07, 70/08, 5/11, 56/14, 66/15, 47/17 in 24/18);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 54/21). S spremembo pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika in strokovnega delavca za delo z učenci Romi;
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).

MIZŠ že vrsto let izvaja sistemske, posebne in projektne ukrepe, namenjene uspešnejšemu vključevanju romskih otrok in mladostnikov v sistem vzgoje in izobraževanja. Učinki teh ukrepov sicer niso trenutni, vendar so bili dolgoročno gledano korak za korakom doseženi določeni uspehi.

Z vzpostavitvijo romskih izobraževalnih inkubatorjev, pozneje preimenovanih v večnamenske centre, je MIZŠ romskim otrokom – predvsem v dolnjski regiji – prvič bolje približal šolski sistem. Ker so dejavnosti teh centrov potekale v romskih naseljih, so se izvajalci tako povezali tudi z romskimi starši. Medsebojno zaupanje se je gradilo s pomočjo romskih pomočnikov, ki so se izkazali za odlično vez med vrtcem, šolo, romskimi starši in naseljem, pa tudi za zaupnike romskih otrok in njihovih staršev. Nedvomno se je povečal socialni in kulturni kapital v naseljih. Razvijale so se jezikovne veščine otrok in krepila se je socializacija v izobraževalnih ustanovah. V naseljih je bila v vseh teh letih izvedena vrsta projektov. Zadnji med njimi, poimenovan »Skupaj za znanje« (2016-2021), je glede na evalvacijska poročila in neposredna poročila s terena prinesel dobre rezultate. MIZŠ ocenjuje, da sta najpomembnejša uspeha vseh prizadevanj povečano zaupanje romske skupnosti v dejavnosti predšolske vzgoje in osnovnošolskega izobraževanja ter pozitivnejši odnos Romov do izobraževanja. Za ključnega se je izkazal ukrep zgodnjega vključevanja otrok v predšolsko vzgojo, ki omogoča učenje jezika in uspešnejšo socializacijo. Izjemnega pomena je bila uvedba romskih pomočnikov v vrtcih in osnovnih šolah, vendar njihov status do septembra 2021 ni bil v celoti urejen. K večjim uspehom je pripomoglo tudi vsakodnevno izvajanje izobraževalnih dejavnosti v večnamenskih centrih, kjer so se osredotočili na odpravo primanjkljajev na osnovnih področjih (jezik, branje, matematika, spoznavanje okolja) in uveljavljanje znanja kot vrednote. Določen napredek je mogoče opaziti tudi v spreminjanju odnosa romskih otrok in njihovih staršev do osebja, ki se kaže v boljšem sprejemanju romskih pomočnikov, večjem zanimanju za izobraževalne dejavnosti v večnamenskih centrih in večjem zaupanju v osebje, ki izvaja obšolske in prostočasne dejavnosti.

Med primeri dobre prakse, ko romska skupnost tudi sama pripomore k vključevanju in napredku, je bil pred leti ustanovljen Romski akademski klub, v katerem so bili zbrani in v njem delujejo romski intelektualci. Ob tem velja poudariti tudi izjemno vlogo romskih pomočnikov.

Projektno delo omogoča najbolj neposredni stik z večino romske skupnosti, vpogled v dejanske razmere v okolju, v katerem njeni pripadniki bivajo, pridobivanje zaupanja Romov in tudi njihove takojšnje odzive. Od leta 2008, odkar MIZŠ izvaja projekte za uspešnejše vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje, se sicer na vseh omenjenih področjih ugotavlja določen napredek. Žal pa projektno delo ne more zagotavljati nenehnega načrtnega pristopa k reševanju romskega vprašanja. Vsakršna časovna, finančna oziroma vsebinska vrzel in/ali kadrovska menjava pri neposrednem delu z romsko skupnostjo ruši težko pridobljeno zaupanje, zgrajeno v neposrednih odnosih v določenem okolju.

Po obiskih vrtcev in osnovnih šol, ki jih obiskujejo romski otroci, ter pogovorih s pedagoškimi delavci, romskimi pomočniki in izvajalci na terenu MIZŠ žal še vedno ugotavlja, da je izobrazbeni položaj pripadnikov romske skupnosti še vedno slabši v primerjavi z drugim prebivalstvom. Veliko otrok še vedno ne dokonča

obveznega osnovnošolskega izobraževanja, še manj jih pridobi srednješolsko ali celo visokošolsko izobrazbo. Stanje se razlikuje glede na regije, najslabše je v jugovzhodni Sloveniji. Po mnenju MIZŠ k slabemu izobrazbenemu položaju Romov, predvsem na Dolenjskem, med drugim pripomorejo naslednji dejavniki:

- slab socialni položaj romske skupnosti in družin,
- odsotnost ustrezne infrastrukture v naseljih in s tem povezane slabše življenjske razmere,
- velika razslojenost med Romi v posameznih okoljih,
- navzočnost stereotipov in predsodkov v večinski družbi in romskem prebivalstvu, pa tudi med strokovnimi in pedagoškimi delavci v izobraževalnih ustanovah,
- pomanjkanje motivacije pri romskih starših in skromen interes pri otrocih,
- neozaveščenost romskih staršev o pomenu znanja kot vrednote,
- družinska nepismenost in nizka stopnja izobraženosti staršev,
- slabo razvita sporazumevalna zmožnost (v slovenščini in romščini),
- nezadostna prilagojenost in nestalnost sistema izobraževanja za posebne potrebe te ciljne skupine in
- drugo.

Na področju vzgoje in izobraževanja pri romskem prebivalstvu (najbolj na Dolenjskem) MIZŠ zaznava naslednje ovire:

- še vedno nezadostna vključenost romskih otrok v vrtce in neredno obiskovanje vrtcev že vpisanih otrok,
- prevelik delež odsotnosti od pouka v osnovnih šolah,
- izjemno nizek delež otrok, ki zaključijo osnovno šolo (predvsem na Dolenjskem, v Posavju in Beli krajini),
- nezadostno znanje slovenskega jezika,
- podvrženost stereotipom večinske skupnosti,
- veliko število otrok s posebnimi potrebami,
- nezaupanje romskih staršev v vzgojno-izobraževalne ustanove,
- nizka stopnja izobraženosti romskih staršev,
- begi otrok od doma v škodljiva okolja,
- (včasih) premajhna občutljivost strokovnega osebja v šolah,
- premajhna vključenost šolskega osebja v izpopolnjevanje in izobraževanje strokovnih delavcev za delo v večkulturnem okolju,
- premajhna podpora srednje- in višješolskemu izobraževanju,
- premajhna samoaktivacija in sodelovanje predstavnikov romske skupnosti.

Vse navedeno je smiselno zajeto že v NPUR 2017–2021, ko s sklicevanjem na dopolnjeno Strategijo iz leta 2011 MIZŠ ugotavlja: »Tako kot dopolnjena strategija iz leta 2011 poudarja, da za uspešno vključevanje Romov v slovensko družbo niso odgovorne le vzgojno-izobraževalne ustanove, tudi za ukrepe v NPUR 2017–2021 velja, da je uspešna integracija romskih otrok v slovensko družbo mogoča le ob aktivnem in sočasnem delovanju in sodelovanju vrtcev in šol, centrov za socialno delo, ljudskih univerz, zavoda za zaposlovanje, zdravstvenih ustanov, kulturnih centrov, nevladnih organizacij, policije ter zavezanosti lokalne skupnosti na območjih, kjer živijo Romi. Ključne za uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje pa so tudi oziroma zlasti urejene bivanjske razmere Romov«¹³.

¹³ Nacionalni program ukrepov vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021, str. 10. Dostopno na: [Romska skupnost](#) (12. november 2020).

MIZŠ se je na podlagi zapisanih opažanj in ugotovitev odločilo za nadgradnjo strateških dokumentov vzgoje in izobraževanja Romov iz let 2004 in 2011. Prenovljena in nadgrajena Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji ohranja krepitev dobre prakse na področju predšolske vzgoje in poudarja pomen romskih pomočnikov. Težišče družinske politike, tudi ozaveščanja glede pomena izobrazbe, prenaša v lokalno okolje, kjer predvideva multidisciplinarnе skupine za reševanje konkretnih izzivov. Poudarja pomen samoaktivacije romske skupnosti v smislu povezovalne vloge romskih izobražencev, med katere si želi v prihodnje uvrščati tudi romske pomočnike. Uresničevanje dopolnjene strategije bo MIZŠ spremljal na podlagi odzivov ravnateljev in drugih strokovnih delavcev ter evalvacije delovanja večnamenskih centrov.

1.2 Cilji in ukrepi na področju vzgoje in izobraževanja

1.2.1 Strateški cilj: Višja stopnja vključenosti romskih otrok v programe predšolske vzgoje.

Kazalnik: Ocena deleža romskih otrok, vključenih v programe predšolske vzgoje.

MIZŠ nima zakonske podlage za zbiranje podatkov glede na etnično pripadnost. Na voljo ima zgolj ocene o številu vključenih otrok v romske oddelke v rednih vrtcih in številu otrok, vključenih v krajše programe vrtcev. V predšolsko vzgojo v Sloveniji po ocenah MIZŠ ni vključenih približno 5 % vseh petletnih otrok (vir: SURS). MIZŠ ocenjuje, da v predšolsko vzgojo ni vključenih približno 35 % otrok Romov v jugovzhodni Sloveniji, drugje je delež vključenih 60 % na ravni države.

MIZŠ je naročil nacionalno evalvacijsko študijo glede **analize potreb, pogojev in možnosti obveznega vključevanja otrok v enega izmed programov predšolske vzgoje z vidika zmanjševanja socialne, gospodarske in kulturne neenakosti**, ki bo služila kot ena od podlag za morebitne spremembe na področju vključevanja otrok v predšolske programe.

Na podlagi veljavne zakonodaje in letnih sklepov ministra, pristojnega za izobraževanje, znanost in šport, se zavodom, ki imajo v vrtcih organizirane oddelke otrok Romov¹⁴, iz državnega proračuna v skladu z normativi in standardi zagotavljajo sredstva za plačilo višjih stroškov za delovanje teh oddelkov. Višji stroški za delovanje oddelka otrok Romov se ugotavljajo na podlagi dejanske organiziranosti oddelka/oddelkov in števila otrok v oddelku v posameznem koledarskem letu in obsegajo stroške dela ter stroške materiala in storitev, ki se na podlagi 13. člena Pravilnika o metodologiji ne upoštevajo pri izračunu cene programa za oddelek/oddelke otrok Romov. Stroški dela oddelka otrok Romov se priznajo, če je v oddelku prvega starostnega obdobja najmanj 12 otrok oziroma v oddelku drugega starostnega obdobja najmanj 21 otrok ter v kombiniranem oddelku najmanj 15 otrok. Stroški dela za drugega vzgojitelja predšolskih otrok – pomočnika vzgojitelja se obračunajo za tri ure dnevno, ko se mora v skladu z 31. členom Pravilnika o normativih v oddelek vključiti drugi vzgojitelj predšolskih otrok – pomočnik vzgojitelja. Stroški dela za drugega vzgojitelja predšolskih otrok – pomočnika vzgojitelja obsegajo 42,86 % plače, ki vključuje davke in prispevke delodajalca ter povračilo stroškov prehrane in prevoza na delo in z dela. Stroški materiala in storitev se priznajo samo za stroške, ki nastanejo izključno zaradi posebnosti vzgojnega dela v oddelkih otrok Romov, in sicer za naslednje posamezne vrste stroškov:

- dodatna didaktična sredstva, namenjena romskim otrokom oziroma oddelku otrok Romov;
- stalno strokovno izobraževanje za strokovne delavce, ki opravljajo delo z romskimi otroki, oziroma za strokovna predavanja, namenjena staršem Romov;

¹⁴ V letu 2021 imajo naslednji vrtci organizirane oddelke otrok Romov: Vrtec pri OŠ Franceta Prešerna Črenšovci, Otroški vrtec Metlika, Vrtec Mavrica Trebnje, Vrtec Murska Sobota, Vrtec Pedenjped Novo mesto. V skupaj 8 oddelkih (nekateri vrtci imajo več oddelkov) je v letu 2021 vpisanih 96 romskih otrok.

- dodatno hišno perilo za otroke Romov oziroma oddelek otrok Romov;
- dodatna sredstva za higieno in prvo pomoč za oddelek otrok Romov;
- drugi dodatni stroški, ki nastanejo zaradi posebnosti dela in jih odobri ministrstvo.

Večji stroški se opredelijo v pogodbi, ki jo skleneta zavod in ministrstvo, tako da se določijo vrste stroškov in višina na posamezni oddelek za celotno šolsko leto.

Za financiranje programov v korist romske skupnosti je bilo v letu 2021 predvidenih 116.515 evrov, v letu 2022 pa 329.378 evrov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje ¹⁵
CILJ 1.2.1.1: Usvojitev temeljnih socialnih in jezikovnih veščin pred vstopom v osnovno šolo.	1. Spodbujanje vključevanja v predšolsko vzgojo vsaj dve leti pred začetkom osnovne šole na naslednje načine: <ul style="list-style-type: none"> – s splošnimi finančnimi olajšavami; – v sodelovanju z romskimi pomočniki v vrtcih in sodelovanju z lokalno skupnostjo; – z nadaljnjim plačilom večjih stroškov za oddelke vrtcev, v katere so vpisani romski otroci; – z nadaljnjim razpisovanjem krajših, 240-urnih programov vrtcev in predstavljanjem teh programov. V ta namen je bila pripravljena novela Pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna. Z novostjo MIZŠ želi spodbuditi vrtce in občine, da zagotovijo vključitev predšolskih otrok, ki v letu pred vstopom v osnovno šolo še niso bili vključeni v vrtce, vsaj v krajši, 240-urni program. Program je za starše 	MIZŠ	Do leta 2030.	Proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Skupna realizirana višina sredstev za predšolsko vzgojo otrok Romov iz postavk MIZŠ v letu 2019 je bila 37.540,53 evra. Ob podobni dinamiki so to približni letni stroški. Glede na to, da je bilo do zdaj v letu 2020 izvajanje krajših programov zaradi pandemije skoraj popolnoma onemogočeno, saj so se še redni programi le s težavo izvajali, MIZŠ ocenjene vrednosti za šolsko leto 2020/2021 MIZŠ ne namerava zelo spreminjati – predvideva se, da bo končni znesek v tem letu podoben, zagotovo pa ne bo višji kot 100.000 evrov (ob predpostavki, da se za organizacijo odloči 10 vrtcev). Cena oddelka krajšega programa za šolsko leto 2020/2021 je 8.938,32 evra.	Ocena števila vključenih predšolskih otrok v vrtce z oddelki otrok Romov. Število vrtcev, ki so oblikovali oddelek krajšega programa v tekočem šolskem letu. Število realiziranih krajših programov po letih ¹⁶ . Ocena števila otrok v krajših programih vrtcev po letih ¹⁷ .

¹⁵ V skladu z veljavno zakonodajo MIZŠ financira višje stroške za delovanje oddelkov otrok Romov.

¹⁶ V krajše programe niso vključeni samo romski otroci, zato kazalnik ne odraža dejanskega stanja.

¹⁷ V krajše programe niso vključeni samo romski otroci, zato ocena ne odraža dejanskega stanja.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje ¹⁵
	<p>v celoti brezplačen, otrokom pa omogoča, da v dejavnostih na področjih, ki jih določa Kurikul za vrtce (družba, narava, umetnost, matematika, jezik, gibanje), izboljšajo svoje znanje in veščine ter dosežejo otrokovo opolnomočenje za vključitev v osnovno šolo. Novela Pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna, prinaša naslednje novosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – javni vrtec, ki deluje na območju, kjer pripadniki romske skupnosti živijo v romskih naseljih, lahko v sodelovanju z občino in osnovno šolo prepozna ne vključene otroke in organizira krajši program. Ta se izvede, če so vključeni otroci iz ranljivih skupin. Izjemoma so lahko med otroki tudi mlajši sorojenci (sorojenec mora biti star štiri leta); – krajši program lahko v določenem obsegu poteka tudi zunaj prostorov vrtca, če se tako lažje zagotovi vključitev otrok (pridobitev zaupanja staršev). <p>2. Zagotavljanje sredstev za financiranje večjih stroškov, ki nastajajo v rednih oddelkih vrtcev, in sicer za stroške dela in stroške materiala in storitev. Stroški dela obsegajo delež plače za drugega vzgojitelja predšolskih otrok – pomočnika vzgojitelja, ki se vključi v oddelek prvega starostnega</p>			<p>Cena oddelka krajšega programa, v katerem se izvaja vzgojno delo, dvojezično v slovenskem in madžarskem jeziku, oziroma oddelka, v katerega so vključeni otroci priseljencev ali Romov, je 13.407,48 evra. Vrtec lahko v sodelovanju z občino in osnovno šolo pomaga prepoznati ne vključene otroke in organizira krajši program. Pri tem je ključnega pomena tudi proaktivna vloga lokalne skupnosti.</p>	<p>Število vrtcev z oddelki otrok Romov.</p>

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje ¹⁵
	<p>obdobja za vsaj tri ure, ko je v oddelek vključenih 12 otrok, in prav tako v obsegu treh ur dnevno, ko se vključi v oddelek drugega starostnega obdobja, ko je v oddelek vključenih 21 otrok. MIZŠ vrtcem zagotavlja večje stroške materiala in storitev, ki presegajo sredstva v rednih oddelkih.</p> <p>3. Možnost uveljavljanja znižanja plačila vrtca ali oprostitve plačila vrtca, ki velja tudi za pripadnike romske skupnosti.</p> <p>4. V prihodnjem obdobju bo MIZŠ v okviru delovnih srečanj s predstavniki lokalnih skupnosti preverjal tudi možnosti dodatnega financiranja za nadgradnjo sedanjih razmer za delo vrtcev.</p>				

Obrazložitev:

Evropski strateški cilj, zapisan v dokumentu *Izobraževanje in usposabljanje 2020*, predvideva, da naj bi bilo do leta 2020 v predšolsko izobraževanje vključenih 95 % štiri- in petletnih otrok. Evropske države (EU28) v povprečju že dosegajo ta cilj. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije v Sloveniji približno 5 % vseh otrok v državi ni vključenih v sistem predšolske vzgoje. MIZŠ ocenjuje, da so med njimi pretežno otroci iz ranljivih skupin (priseljenci, Rom in podobno.). Z namenom večje vključenosti otrok v programe predšolske vzgoje bo MIZŠ izvedel evalvacijsko študijo o **analizi potreb, pogojev in možnosti obveznega vključevanja otrok v enega izmed programov predšolske vzgoje z vidika zmanjševanja socialne, ekonomske in kulturne neenakosti na državni ravni**. Študija bo lahko ena od podlag za morebitne spremembe na področju vključevanja otrok v predšolske programe, in to predvidoma od šolskega leta 2022/2023 naprej.

Poleg že uveljavljenih ukrepov za povečevanje vključenosti predšolskih otrok se je s 1. septembrom 2021 uveljavila novela Zakona o vrtcih (ukrep je začel veljati od 1. septembra 2021 dalje), ki omogoča ponovno uvedbo brezplačnega vrtca za drugega otroka iz iste družine, ki je hkrati v vrtcu s starejšim otrokom, in uvedbo brezplačnega vrtca za vsakega tretjega in nadaljnjega otroka iz družine ne glede na to, ali je še kateri otrok v vrtcu ali ne. Tako se bo izboljšala finančna dostopnost vrtca za starše, zaradi česar je mogoče pričakovati povečanje deleža vključenosti predšolskih otrok v vrtce.

Poleg že uveljavljenih ukrepov za povečevanje vključenosti predšolskih otrok v vrtce (uveljavljanje socialnih pravic do brezplačnega ali znižanega plačila vrtca ter uveljavljanje dodatne subvencije iz državnega proračuna, in sicer za 30 % znižano plačilo vrtca za drugega otroka v vrtcu ter brezplačni vrtec za tretjega in nadaljnje otroke, ki jih ima družina v vrtcu) so bili v zadnjem obdobju sprejeti dodatni ukrepi, ki zadevajo predšolsko vzgojo romskih otrok:

- **uvedba brezplačnih krajših programov vrtcev v letu pred vstopom v šolo za otroke, ki niso vključeni v vrtec:** v šolskem letu 2018/2019 je bila prvič uvedena možnost vključitve v brezplačni krajši program (240 ur), ki ga financira država. Krajši program organizira vrtec po lastni presoji, če na podlagi podatkov o vključenosti otrok v vrtec oceni, da so na območju občine tudi otroci, ki v letu pred vstopom v šolo še niso bili vključeni v vrtec. Ker odziv vrtcev ni bil zadovoljiv, je MIZŠ pripravil novelo Pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna, s katero želi MIZŠ spodbuditi vrtce in občine, da zagotovijo večjo vključitev predšolskih otrok, ki v letu pred vstopom v osnovno šolo še niso bili vključeni v vrtce, vsaj v krajši, 240-urni program. Javni razpis za financiranje oddelkov krajših programov bo objavljen vsako šolsko leto najpozneje do 15. oktobra, vrtci pa se bodo lahko nanj prijavi najpozneje do 30. aprila. Ukrep uvedbe krajšega programa je bil namenjen predvsem otrokom iz tako imenovanih ranljivih skupin oziroma otrokom, ki živijo v odročnih krajih in je vrtec zanje preveč oddaljen, da bi jih starši pripeljali tja vsak dan. Zato je določen tudi nižji normativ za oblikovanje oddelka krajšega programa, ki se oblikuje že, ko je zagotovljena vključitev vsaj petih otrok. V izjemnih primerih lahko minister/ministrica odloči, da se v oddelek krajšega programa vključi tudi mlajši sorojenec, ki je dopolnil starost štirih let. Krajši program se lahko izvaja tudi zunaj prostorov vrtca, če obstajajo utemeljeni razlogi, da se tako doseže vključitev zadostnega števila otrok;
- **posodobitev sedanjega nacionalnega Kurikula za vrtce (1999).** Nacionalni kurikulum za vrtce je osrednji vsebinski dokument za delo s predšolskimi otroki v javnih vrtcih, za vrtce je osnovna opora in usmeritev pri avtonomnem načrtovanju prilagodljive in raznovrstne vsebinske in didaktične ponudbe programa za predšolske otroke (v obliki krajših, poldnevni in dnevni programov). To vključuje tudi dejavnosti za ne vključene otroke, ki jih vrtci organizirajo za otroke, ki ne obiskujejo vrtca. Teh »popoldanskih dejavnosti« se otroci običajno udeležujejo skupaj s starši. Ker obiskovanje vrtca v Sloveniji ni obvezno, je kakovostna in prepričljiva ponudba, prilagojena potrebam otrok in staršev, še toliko pomembnejša za doseganje čim večjega števila predšolskih otrok. Nosilec posodobitve sedanjega dokumenta je Zavod RS za šolstvo (v nadaljnjem besedilu: ZRSŠ). V letu 2018 je bila opravljena analiza stanja ZRSŠ pri izvajanju sedanjega nacionalnega kurikula, v letu 2019 se je proces nadaljeval s pripravo strokovnih izhodišč in smernic za posodobitev nacionalnega kurikula. Analiza sedanjega nacionalnega kurikula je med drugim opozorila na potrebo po njegovem drugačnem oblikovanju za večjo uporabnost pri neposrednem delu z otroki in načrtovanju različnih ponudb vrtčevskih programov. V posodobljenem oziroma novem vsebinskem dokumentu za delo s predšolskimi otroki v vrtcih bo večji poudarek namenjen naslednjim vidikom: kakovosti vzgojno-izobraževalnega procesa v vrtcu, uravnoteženemu prepletu razvoja in učenja predšolskih otrok, individualiziranemu delu z otroki v vrtcu, upoštevanju različnosti otrok, vključevanju otrok iz drugih govornih in kulturnih okolij in podobno;
- **razvojni projekti v zadnjem obdobju (2016–2020), ki se najbolj neposredno nanašajo na povečanje in podporo pri vključevanju predšolskih otrok v vrtce,** med katerimi je treba posebej poudariti naslednje projekte:
 - »Skupaj za znanje – izvajanje aktivnosti podpornih mehanizmov pridobivanja znanja za pripadnike romske skupnosti« (2016–2021), v okviru katerega se med drugim razvija in nadgrajuje poseben model predšolskega programa kot pripravljalnega vrtca v romskem naselju. V okviru omenjenega projekta, ki ga izvaja Center šolskih in obšolskih dejavnosti s široko mrežo sodelavcev, je poseben poudarek namenjen dejavnostim, ki spodbujajo zgodnje vključevanje romskih otrok v kakovostne predšolske programe v njihovem okolju. Te projektne dejavnosti so pomembna predpriprava na poznejše vključevanje v redne oddelke vrtca in nato šole, kar romskim otrokom omogoči usvajanje osnovnih veščin in znanj, s posebnim poudarkom na učenju slovenskega in maternega jezika, ter spodbujajo njihovo socializacijo v vzgojno-izobraževalni ustanovi in čustveni razvoj. S tem se začne graditi zaupanje tako otrok kakor staršev v vzgojno-izobraževalne dejavnosti, starši pa so ob tem deležni tudi strokovne pomoči pri vzgoji otrok in grajenju družinske skupnosti. Dejavnosti na tem področju različno uresničujejo glede na dane možnosti v določenem okolju. Za otroke, ki niso vključeni v organizirano predšolsko vzgojo, izvajajo predšolske programe v večnamenskih centrih v romskih naseljih. V okviru teh programov se vzgojno-

izobraževalno delo osredotoča na pridobivanje osnovnih veščin in znanj, socializacijo in usvajanje jezika. Vsebine za predšolske otroke Romov so vključene tudi v obšolske dejavnosti, ki se izvajajo na prostem, v večnamenskih centrih ali domačem okolju. Pomembno vlogo pri vključevanju romskih otrok v redne oddelke vrtcev imajo romski pomočniki, ki skrbijo za mehkejši prehod otrok v vrtce, komunikacijo s starši in vpeljevanje prvin romske kulture in jezika v vsakdanje delo vrtcev. V romskem naselju Kerinov Grm je bil že leta 2011 vzpostavljen tudi tako imenovani pripravljalni vrtec, ki ga obiskujejo otroci od drugega do šestega leta starosti. Program in prostori tega vrtca so primerljivi z rednimi oddelki vrtcev po Sloveniji. Posebnost tega vrtca je program integracije, ki poteka v sodelovanju z različnimi enotami vrtca pri Osnovni šoli Leskovec pri Krškem, v njihovih prostorih ali na prostem, z namenom spodbujanja večjega vključevanja otrok v redne oddelke. Prav tako pa je pomembno poudariti, da je program pripravljalnega vrtca, ki sicer temelji na nacionalnem kurikulumu za vrtce, posebej prilagojen in oblikovan glede na posebnosti in potrebe te ranljive skupine;

- »Razvoj učnih gradiv na področju slovenščine kot drugega tujega jezika skozi izvedbo tečajev za različne ciljne skupine in seminarjev za njihove izvajalce«, v okviru katerega so bila razvita različna in prilagojena učna gradiva za otroke Romov, priseljencev, organizirana izobraževanja in usposabljanja za delo z otroki Romov, priseljencev in drugih;
- »Izzivi medkulturnega sobivanja« je večletni razvojni projekt s ciljem pripomoči k razvijanju vrednot medkulturnosti ter izboljšanju strokovne usposobljenosti vodstvenih in strokovnih delavcev v vrtcih in šolah za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.1.2: Krepitev znanja slovenskega jezika, pa tudi romskega jezika in kulture pri romskih otrocih.	1. Podpora učenju romščine kot maternega jezika in učenju slovenščine. 2. Dodatno poučevanje slovenščine za učence Rome ob vstopu v osnovno šolo v RS. 3. ESS projekt Dvig sporazumevalne zmožnosti romskih otrok in učencev: prva faza julij 2021–julij 2022, druga faza: nova finančna	MIZŠ, ZRSŠ	Do leta 2030.	Proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Pilotni projekt: 10.000 evrov. Dopolnilni pouk maternih jezikov: skupna vrednost 17.000 evrov (sredstva za vse materne jezike, ki se poučujejo v okviru tega pouka). Predvidena sredstva ESS za prvo fazo: 140.000 evrov.	Evalvacija pilotnega projekta pri učenju romščine. Število romskih otrok in učencev, ki obiskujejo pouk maternega jezika. Instrumentarij za merjenje sporazumevalne zmožnosti romskih otrok v romskem jeziku. Evalvacija pilotnega projekta (prva faza projekta).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	perspektiva EU 2021–2027.				

Obrazložitev:

Z obiskovanjem vrtca in v sodelovanju z romskimi pomočniki otroci utrjujejo znanje slovenskega jezika, obenem pa morajo ohraniti tudi znanje materinščine. Inštitut za narodnostna vprašanja (v nadaljnjem besedilu: INV) nadaljuje pilotni projekt ZRSS vzpostavitve poučevanja dopolnilnega pouka romskega jezika v dveh večnamenskih centrih (izvajata ga romski pomočniki na Dolenjskem in v Prekmurju). Če bo projekt uspešen in bo uspel vzpostaviti dovolj zaupanja, se bo poučevanje poskusno preneslo v šolski prostor. INV bo v sodelovanju z drugimi deležniki pripravil tudi didaktična priporočila in organiziral izobraževanje za izvedbo, podporo in spremljanje poučevanja.

Na podlagi vsakoletnega sklepa ministra, pristojnega za izobraževanje, o sofinanciranju dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti se bo nadaljevalo izvajanje tega pouka. Število jezikov (8–10) in število učencev, ki ta pouk obiskujejo, se spreminja iz leta v leto. V ta okvir si MIZŠ želi umestiti tudi romščino (glej prejšnji odstavek). RS je namreč kot članica EU in Sveta Evrope zavezana k spodbujanju in razvijanju raznojezičnosti posameznikov in ohranjanju večjezične izobraževalne krajine. Pri vključevanju otrok, učencev in dijakov drugih narodnosti v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem je še posebno pomembno spodbujati in ohranяти njihove materinščine. V ta namen MIZŠ vsako leto sofinancira dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti. MIZŠ krije stroške prostorov, učnih gradiv in materialne stroške (45 evrov na učenca), stroške učitelja pa krije skupnost sama.

MIZŠ in Andragoški center Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ACRS) sodelujeta pri promociji učenja romskega jezika in spodbujanju jezikovnega vključevanja odraslih. V sodelovanju z izvajalci iz večnamenskih centrov so v letih 2018 in 2019 zasnovali in izvedli več delavnic družinskega branja v romskem jeziku.

ZRSS bo do konca koledarskega leta 2021 pripravil analizo trenutne zakonodajne ureditve za poučevanje učencev Romov v osnovni šoli. Na podlagi rezultatov izvedene analize in 39. člena Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole bo MIZŠ sprejel odločitev glede možnosti načrtne vpeljave dodatnih ur slovenščine ob vključitvi v osnovno šolo v RS ter morebitnih drugih zakonodajnih sprememb, ki bi se uveljavile v šolskem letu 2022/2023 (najmanj 180 ur). Možnost dodatnih ur učenja slovenščine pa so romski otroci dobili že v letu 2020.

Prav tako je MIZŠ v okviru razpoložljivih sredstev evropskega socialnega sklada predlagal dodaten razvojni projekt *Dvig sporazumevalne zmožnosti romskih otrok in učencev*, s katerim bi pridobili informacije o sporazumevalnih zmožnostih romskih otrok v romskem jeziku (priprava instrumentarija za merjenje in pilotno preizkušanje) in tako pridobili referenčno točko za ocenjevanje učinkov/napredka po določenem času izvajanja programov. Enak postopek bi zastavili v drugi fazi projekta za merjenje sporazumevalne zmožnosti romskih otrok v slovenskem jeziku (po letu 2022).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.1.2: Krepitev znanja slovenskega jezika, pa tudi romskega jezika in kulture pri romskih otrocih.	4. Priprava kakovostnih učnih gradiv za pomoč romskim učencem v učnem procesu (tudi v romskem jeziku) in spodbujanje produkcije otroške ter mladinske literature v romščini.	MIZŠ, MK,	Do leta 2030.	Finančni načrt MIZŠ: 10.000 evrov letno. Finančna sredstva MK so zagotovljena v okviru razpisa za kulturne projekte za romsko skupnost oziroma v okviru cilja 6.2.1.1.	Število izdanih učnih gradiv. Število financiranih projektov MK za izdajo literature in publikacij v romskem jeziku.

Obrazložitev:

MIZŠ načrtuje sredstva za pripravo in subvencioniranje cene učbenikov in učil za učence Rome v projektu Subvencioniranje priprave učbenikov veljavnega Načrta razvojnih programov. V sodelovanju z Ministrstvom za kulturo, Javno agencijo za knjigo in Pedagoškim inštitutom se bo ustvaril nabor kakovostnih učnih in drugih gradiv v romskem jeziku. Predvideno je dodatno opremljanje oddelkov šolskih knjižnic.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.1.2: Krepitev znanja slovenskega jezika, pa tudi romskega jezika in kulture pri romskih otrocih.	5. Zaposlovanje romskih pomočnikov v vrtcih.	MIZŠ	Do leta 2030. Začetek v šolskem letu 2021/2022.	Sredstva ESS+ in proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Finančna vrednost predlagane spremembe je 340.000 evrov za 25 delovnih mest romskih pomočnikov v vrtcih.	Število usposobljenih in število zaposlenih romskih pomočnikov od šolskega leta 2021/2022 naprej v vrtcih.

Obrazložitev:

MIZŠ je s 1. septembrom 2021 sistemiziral delovno mesto romski pomočnik. Ta bo deloval tudi v vrtcih. S pomočjo romskih pomočnikov otroci krepijo znanje slovenskega, pa tudi romskega jezika ter znanje o romski kulturi in kulturi večinskega prebivalstva.

1.2.2 Strateški cilj: Uspešno zaključevanje osnovnošolskega izobraževanja.

Kazalnika:

1. Ocena deleža romskih učencev, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje (cilj: do leta 2025 minimalno 40 % in do leta 2030 minimalno 50 %).
2. Ocena deleža romskih učencev v JV Sloveniji in Posavju, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje (cilj: do leta 2025 minimalno 20 % in do leta 2030 minimalno 40 %)¹⁸.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba.	1. Sistemizacija romskih pomočnikov, izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in zaposlovanje romskih pomočnikov.	MIZŠ	Do leta 2030. Začetek v šolskem letu 2021/2022.	Sredstva ESS+ in proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Finančna vrednost predlagane spremembe je 546.000 evrov za 35 delovnih mest.	Število dodatno usposobljenih in število zaposlenih romskih pomočnikov v osnovnih šolah, osnovnih šolah s prilagojenim programom in zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami.

Obrazložitev:

S spremembo pravilnikov MIZŠ se dodaja delovno mesto romskega pomočnika. Romski pomočniki so že več kot 10 let v izobraževalnem sistemu pomemben povezovalni člen med romskimi otroki, njihovimi starši in strokovnimi delavci vzgojno-izobraževalnih ustanov, brez katerega bi bila vključenost romskih otrok v vzgojno-izobraževalne ustanove manjša in predvsem manj uspešna. Do zdaj je v okviru projekta »Skupaj za znanje« delovalo 25 romskih pomočnikov v 29 osnovnih šolah na območju severovzhodne in jugovzhodne Slovenije, nekateri romski pomočniki pa so delovali tudi v vrtcih. Med zdajšnjimi romskimi pomočniki je bilo 84 % predstavnikov romske skupnosti. Ključne naloge romskega pomočnika so:

- pomoč otrokom pri premagovanju čustvenih in jezikovnih ovir;
- vzpostavljanje in vzdrževanje stikov s starši in pomoč pri njihovi komunikaciji s strokovnimi delavci v šoli/vrtcu;
- sodelovanje s strokovnimi delavci šole/vrtca pri dejavnostih, ki so namenjene boljši integraciji romskih otrok z drugimi otroki;

¹⁸ Kazalnik temelji na oceni deleža, saj so kazalniki odraz podatkov, ki morajo biti zakoniti. Zakonodaja nam ne nudi podlage za zbiranje podatkov na osnovi etične pripadnosti, tako da podatke o številu romskih otrok dobimo na podlagi vloge vodstva šol v skladu s Pravilnikom o normativih in standardih za izvajanje programa osnovnih šol, ko na podlagi ocen glede števila romskih otrok zaprosijo za sistemizirano dodatno delovno mesto strokovnega delavca za delo z učenci Romi.

- sodelovanje s strokovnimi delavci šole/vrtca pri oblikovanju in izvedbi ukrepov za večjo uspešnost romskih otrok;
- izvedba dejavnosti za otroke in njihove starše v okoljih, kjer živijo;
- predstavljanje pomena vzgoje in izobraževanja v romski skupnosti.

Romski pomočnik s svojo izobrazbo in zaposlitvijo daje zelo pomemben zgled romskim otrokom, staršem in vsej romski skupnosti v določenem okolju, da je izobrazba ključnega pomena za boljše poklicne možnosti in kakovostnejše osebno življenje. Romski pomočnik mora imeti srednjo ali srednjo strokovno izobrazbo ali nacionalno poklicno kvalifikacijo romski pomočnik.

S sistemizacijo romskih pomočnikov bodo ti zaposleni v vrtcih in osnovnih šolah kot tehnično-administrativno osebje v skladu z merili, določenimi v področnih pravilnikih. V ta namen je MIZŠ sprejel spremembe štirih pravilnikov, in sicer:

- Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje,
- Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole,
- Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami in
- Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom.

Usposabljanje romskih pomočnikov:

V projektu Skupaj za znanje je ob izteku projekta (31. avgusta 2021) delovalo 29 romskih pomočnikov. ČŠOD je dodatno usposobil 10 kandidatk/kandidatov, ki imajo dokončano srednjo šolo in bi pridobili dodatna znanja in spretnosti za dejavnosti z romskimi otroki, delo v romskem naselju, spretnosti vzpostavljanja vezi med šolo in romsko družino in za učno pomoč otrokom. Za usposobitev sta predvidena:

- pridobitev znanj: predavanja in delavnice: vsebine s področja sporazumevanja v romskem jeziku, spoznavanje kulturnih in jezikovnih značilnosti Romov, učinkovito partnerstvo z romskimi družinami, komunikacija, vzpostavljanje zaupanja, tudi na primeru konkretnih izkušenj in položajev, razvojne faze otroka in njihove značilnosti, pomen zgodnje vključenosti otrok v predšolsko vzgojo, posebnosti dela v romskih naseljih. Predvideni obseg je 158 ur oziroma 32 dni;
- praktično usposabljanje: vsak udeleženec pod mentorstvom dela v vrtcu oziroma šoli obiše tri naselja v Prekmurju in tri naselja na Dolenjskem oziroma v Beli krajini.

Celotno usposabljanje bo trajalo do tri mesce.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba.	2. Sofinanciranje dejavnosti na področju osnovnošolskega izobraževanja.	MIZŠ	Do leta 2030.	Proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Približno 2,1 milijona evrov na letni ravni.	Ocena deleža romskih učencev, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					<p>(Cilj: do leta 2025 minimalno 40 % in do leta 2030 minimalno 50 %).</p> <p>Ocena deleža romskih učencev v JV Sloveniji in Posavju, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje (cilj: do leta 2025 najmanj 20 % in do leta 2030 najmanj 40 %).</p> <p>Naročena je raziskava o učnem uspehu romskih otrok v OŠ, ki jo bo opravil INV. V letu 2022 bodo znani rezultati raziskave in takrat bo mogoče oblikovati kazalnik z učinki spremljanja.</p>

Obrazložitev:

V skladu s Pravilnikom o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole MIZŠ zagotavlja:

- manjši obseg ur pouka za drugega strokovnega delavca v oddelkih prvega razreda, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi;
- sistemizirano dodatno delovno mesto strokovnega delavca za delo z učenci Romi v skladu z določenimi merili: šola lahko delež delovnega mesta razporedi med delovno mesto učitelja za dodatno strokovno pomoč za učence Rome in delovno mesto svetovalnega delavca. V šolskem letu 2018/2019 je MIZŠ zagotavljal sredstva za sistemizacijo 63 delovnih mest učitelja dodatne strokovne pomoči za učence Rome;
- nižji normativ za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj trije romski učenci (redni normativ je 28 učencev, normativ za oddelek z vključenimi romskimi učenci pa je 21 učencev);

- nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz dveh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 21 učencev, normativ za oddelek z vključenimi romskimi učenci pa je 16 učencev);
- nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz treh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 14 učencev, normativ za oddelek z vključenimi romskimi učenci pa je 10 učencev).

Posebno nizka stopnja zaključevanja osnovne šole romskih otrok je v jugovzhodni Sloveniji in v Posavju, za kar je treba s posebno usmerjenimi ukrepi posvetiti pozornost zaključevanju osnovne šole romskih otrok.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba.	3. Zmanjševanje problematike neobiskovanja pouka.	MIZŠ, MDDSZ	Do leta 2030.	Brez finančnih posledic.	Število izrečenih ukrepov Inšpektorata RS za šolstvo in šport ter centrov za socialno delo zaradi neobiskovanja pouka.

Obrazložitev:

MIZŠ in MDDSZ sta se sporazumela, da se enemu od staršev otroški dodatek za otroka izplačuje v naravi tri mesece, če Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport (IRSŠŠ) po uradni dolžnosti obvesti pristojni center za socialno delo o uvedbi prekrškovnega postopka zoper starše učenca, ki iz neopravičljivih razlogov ne obiskuje pouka ali drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole.

MIZŠ bo ob uveljavitvi spremembe Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih poslal osnovnim šolam usmeritve in navodila glede dolžnosti ravnatelja, da poda predlog za uvedbo prekrškovnega postopka IRSŠŠ, če vzgojno ukrepanje šole zaradi neupravičenega obiskovanja pouka ni bilo uspešno. Vsaka osnovna šola ima namreč na podlagi Zakona o osnovni šoli pravila šolskega reda, v katerih so med drugim določene kršitve in vzgojno ukrepanje šole v primeru kršitev. Če bi vzgojno ukrepanje ostalo brez učinka, bi bila šola dolžna podati predlog za uvedbo prekrškovnega postopka IRSŠŠ.

Prav tako se bo posamezni znesek otroškega dodatka znižal za 33 odstotkov, kadar otrok po zaključku osnovnošolskega izobraževanja ne bo nadaljeval izobraževanja v srednješolskih programih, s katerimi bi pridobil višjo raven izobrazbe ali pa višjo raven kvalifikacije po postopkih pridobivanja kvalifikacije, opredeljenih v zakonih, ki urejata poklicne kvalifikacije.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba.	4. Ustrezna usposobljenost strokovnih delavcev za delo s pripadniki romske skupnosti.	MIZŠ, ZRSŠ	Do leta 2030.	ESS+ in proračun RS: finančni načrt MIZŠ.	Število udeležencev usposabljanj. Evalvacije usposabljanj.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje

Obrazložitev:

MIZŠ izvaja redna usposabljanja strokovnega osebja za delo v večkulturnem okolju: na letni ravni, s programi [KATIS](#) in delom javnih zavodov, pa tudi v okviru projektov, kot so: [Le z drugimi smo](#), [Izzivi medkulturnega sobivanja](#), [Jeziki štejejo](#), [Jezikovno občutljivo poučevanje v vseh razredih](#). Usposabljanja tudi v prihodnje ne bodo obvezna, velja načelo šolske avtonomije. MIZŠ se je vključil v projekt Sveta Evrope Vključevanje romskih otrok v vzgojo in izobraževanje: preizkušanje večjezičnih pristopov (2021–2025).

1.2.3 Strateški cilj: Vključevanje Romov v nadaljnje izobraževanje in pridobivanje znanj in izkušenj za uspešno vključevanje na trg dela.

Kazalnik: Ocena deleža romskih otrok, ki se vpišejo v srednješolske programe (samoopredelitev).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.3.1: Pomoč pri vključevanju Romov v srednješolsko izobraževanje in izobraževanje na višjih ravneh.	<p>1. Iskanje možnosti prilagajanja izvedbe programov srednješolskega izobraževanja oziroma opravljanja obveznosti v okviru osebnega izobraževalnega načrta v sodelovanju s predstavniki lokalne skupnosti¹⁹.</p> <p>2. Preprečevanje zgodnjega</p>	MIZŠ, INV, MDDSZ	Do leta 2030 – izvajanje ukrepov.	Proračun RS: finančni načrt MIZŠ (v 2020 tudi ARRS) in MDDSZ; sredstva ESS+.	<p>Spremljanje in evalvacija programov srednješolskega izobraževanja s poudarkom na programih na območjih (v regijah), kjer živijo pripadniki romske skupnosti.</p> <p>Kazalnika zgodnjega opuščanja izobraževanja ni mogoče oblikovati samo za romske dijake, ker ministrstvo ne vodi evidenc glede na etnično pripadnost.</p>

¹⁹ Kazalnik bo MIZŠ lahko oblikoval v prihodnjem obdobju, ko bo ukrep razvijal.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	opuščanja izobraževanja ²⁰ .				

Obrazložitev:

Analiza poročila v okviru Ciljno raziskovalnega projekta »Vključenost Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje odraslih: dejavniki spodbud in ovir, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti v izobraževalnem sistemu v Sloveniji po končani osnovni šoli«: študija med drugim ocenjuje, da je v šolskem letu 2018/2019 izbrane srednje šole obiskovalo 139–144 romskih dijakov, dva Roma pa sta bila vključena v srednješolski program na ustanovah za izobraževanje odraslih. Okoli 54 % dijakov obiskuje srednje šole v pomurski regiji, 24 % v podravski, 19 % v jugovzhodni Sloveniji in preostanek v osrednjeslovenski regiji in Posavju. Podobno kot v predhodnem šolskem letu je glede na srednješolske programe največ dijakov obiskovalo srednje poklicno izobraževanje (to je triletno), srednje (tehniško in drugo) strokovno izobraževanje (štiriletno) ter nižje poklicno izobraževanje (dveletno). Na podlagi različnih virov podatkov so raziskovalci prišli do največje skupne ocene števila romskih dijakov v letu 2018/2019 – to je 172. Glede na to, kje obiskujejo srednje šole, je njihova struktura naslednja: Pomurje 46,5 %, Podravje 25,6 %, jugovzhodna Slovenija 24,4 %, osrednja Slovenija 2,3 % in Posavje 1,2 %.

Preprečevanje zgodnjega opuščanja izobraževanja je v neposredni povezavi s ciljema omogočiti pridobitev poklica vsemu prebivalstvu (ZOFVI, Ur. l. 16/2007, 2. člen) in na mednarodno primerljivi ravni posredovati »znanje, spretnosti in poklicne zmožnosti, ki so potrebne za opravljanje poklica in za nadaljnje izobraževanje« (ZPSI, Ur. l. 79/2006, 2. člen), hkrati pa tudi v sozvočju z evropskimi prizadevanji za stalno rast kakovosti izobraževanja (ET 2020).

MIZŠ v sodelovanju z javnimi zavodi, ZRSŠ in Centrom RS za poklicno izobraževanje (CPI) izvaja različne ukrepe za zmanjševanje osipa. Med drugimi razvojni tim učiteljev treh srednjih strokovnih šol v okviru razvojne naloge »Formativno spremljanje v podporo vsakemu dijaku in razvoju vključujoče šole« razmišlja, kako naj z vključevanjem načel/korakov formativnega spremljanja spodbuja dijake k izboljšanju učne uspešnosti, in preprečuje zgodnje opuščanje šolanja. Izvaja se projekt »Tell your Story« oziroma zgodbarjenje, katerega namen je raziskati zgodnji osip v šolah z digitalnim pripovedovanjem zgodb in digitalnimi shemami. Od leta 2007 MIZŠ z javnimi zavodi načrtno razvija in izvaja ukrepe za zmanjševanje osipa zgodnjega izobraževanja: Priročnik dobrih praks za preprečevanje osipa, Ostani v šoli!, to je v okviru projekta Erasmus+ CroCooS razvit in preizkušen celovit pristop za zgodnje opozarjanje in preprečevanje šolskega osipa v petih šolah. Smernice za razvoj pristopa in orodja v slovenskem jeziku so dostopni na spletni strani projekta. Na podlagi izkušenj iz projekta je nastal program usposabljanja (Katis) "Vsak dijak šteje!" ali oblikovanje sistema preprečevanja zgodnjega opuščanja šolanja, ki je bil prvič izveden v šolskem letu 2018/2019. V sodelovanju ZRSŠ in CPI je nastala analiza Centralne evidence udeležencev VIZ z vidika njene uporabnosti za spremljanje ZOIU. Vzpostavljen je portal Spreminjamsolo.si, ki je namenjen podpori šolam pri razvijanju zmožnosti vsakega dijaka. ZRSŠ in CPI sta izdala Metodologijo spremljanja in preprečevanja zgodnjega opuščanja izobraževanja in usposabljanja, da bi izboljšala učinkovitost strokovnih pristopov.

2. ZAPOSLOVANJE

2.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

²⁰ Velja za vse dijake in ne zgolj za pripadnike romske skupnosti, zato ukrep ni namenjen samo romskim dijakom.

- Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13, 32/14 – ZPDZC-1, 47/15 – ZZSDT, 55/17, 75/19, 11/20 – odl. US in 189/20 – ZFRO).,
- strateški in programski dokumenti na tem področju, na podlagi katerih so Romi prepoznani kot ena izmed ranljivih skupin prebivalstva, za katero je še posebno značilna dolgotrajna brezposelnost.

Spodbujanje zaposlovanja Romov država obravnava v okviru veljavne zakonodaje in strateških ter programskih dokumentov na tem področju, na podlagi katerih so Romi prepoznani kot ena izmed ranljivih skupin prebivalstva, za katere je še posebno značilna dolgotrajna brezposelnost. Država ta primanjkljaj odpravlja v okviru ukrepov aktivne politike zaposlovanja (APZ). Temeljni dokumenti na tem področju so Zakon o urejanju trga dela, pravilniki, sprejeti na njegovi podlagi, in Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja, med strateškimi in programskimi dokumenti pa predvsem Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja in Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za posamezno proračunsko obdobje.

V preteklem obdobju je država primanjkljaj pripadnikov romske skupnosti reševala v okviru vseh ukrepov APZ. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljnjem besedilu: MDDSZ) je s celovitim vključevanjem Romov v ukrepe države na trgu dela zajelo celovit nabor programov in dejavnosti države na trgu dela. Nabor programov na tem področju se je glede na stanje in gibanja na trgu dela stalno dopolnjeval, s tem pa so se tudi Romom povečevale možnosti za usposabljanje (tudi v konkretnem delovnem okolju) kakor tudi možnosti za prehod v zaposlitev.

Problematika vključevanja romskega prebivalstva v zaposlitev je večplastna in zahteva predhodno ukrepanje na različnih medresorskih področjih (bivanjske razmere, področje vzgoje in izobraževanja, področje zaščite otrok, žensk in mladih in podobno). Največje ovire pri vključevanju brezposelnih Romov na trg dela so:

- njihova nizka raven izobrazbe,
- pomanjkanje delovnih izkušenj ter
- zmožnost in pripravljenost za še dejavnejše prepoznavanje lastnih sposobnosti, kompetenc in interesov za sprejemanje odločitev na področju izobraževanja, usposabljanja in izbire poklica ter zaposlovanja.

Pripadniki romske skupnosti so prednostna ciljna skupina za vključevanje v ukrepe države na trgu dela, kot so programi aktivne politike zaposlovanja (APZ) in storitve za trg dela, prednostno pa so obravnavani tudi pri izvajanju storitev kariernih središč. Ne le da so prednostna ciljna skupina pri vključevanju v različne ukrepe, vključevanje Romov v javna dela kot enega od ukrepov APZ MDDSZ sofinancira v višini 95 % (sofinanciranje plače), vključevanje drugih ciljnih skupin dolgotrajno brezposelnih oseb v javna dela pa je sofinancirano v razponu od 30 % do 80 %. Poleg tega so Romi v program javnih del lahko vključeni do dve leti, druge ciljne skupine, razen invalidov in starejših od 58 let, se lahko vključujejo v javna dela za eno leto. Z namenom delovne in socialne aktivacije dolgotrajno brezposelnih Romov je izvajanje javnih del kar najbolj prilagojeno potrebam brezposelnih Romov kakor tudi Romom, ki so uporabniki storitev javnih del. Za Rome se v okviru javnih del izvajata tudi dva programa javnih del, ki sta prilagojena ciljni skupini in namenjena urejanju romskih naselij, in programi javnih del, ki so namenjeni pomoči Romom pri socializaciji.

Skrb in zavzemanje za čim uspešnejše vključevanje na trg dela sta na prvem mestu odgovornost vsakega posameznika, deloma pa tudi spodbudnega okolja, v katerem se izobrazba šteje za vrednoto, ki posamezniku omogoča uspešnejše iskanje zaposlitve. V Republiki Sloveniji so vsi državljani obravnavani enako in niso ločeni po etnični, verski, nacionalni in drugi pripadnosti. Država si prizadeva, da bi vse, ki za to potrebujejo pomoč in spodbudo, kar najbolj opolnomočila

za učinkovito vključitev na trg dela. Navkljub zavezanosti k enaki obravnavi vseh, ki pri vključevanju na trg dela potrebujejo pomoč, pa se na področju zaposlovanja izvajajo tudi ukrepi pozitivne diskriminacije pripadnikov romske skupnosti, ki so navedeni zgoraj.

Brezposelni Romi imajo tako kakor vse druge brezposelne osebe zaradi povečanja svojih zaposlitvenih možnosti pravico in obveznost, da se vključijo v ukrepe države na trgu dela, med katere spadajo programi aktivne politike zaposlovanja (APZ) ter dejavnosti v okviru storitev za trg dela. V navedene ukrepe se bodo brezposelni Romi lahko vključevali tudi v obdobju do leta 2030. MDDSZ tako za zdaj ne načrtuje posebnih programov, ki bi bili namenjeni zgolj brezposelnim Romom, saj ocenjuje, da je tistim Romom, ki imajo odgovoren odnos do načrtovanja izobraževalne in poklicne kariere, na voljo širok nabor programov, v katere se lahko prednostno vključujejo.

2.2 Cilji in ukrepi na področju zaposlovanja

2.2.1 Strateški cilj: Spodbujanje vključevanja socialno ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva na trg dela.

Kazalnik: Število vključitev v dejavnosti ukrepov države na trgu dela in število izhodov v zaposlitev

Področje NPUR, ki je namenjeno zmanjšanju števila brezposelnih Romov in povečanju njihove zaposljivosti, bo glede na izobrazbeno strukturo brezposelnih Romov ciljno usmerjeno v **izboljšanje njihove izobrazbene ravni in pridobivanje delovnih izkušenj** (usposabljanje na konkretnem delovnem mestu, socialna in delovna vključenost).

V NPUR do leta 2030 se za doseganje cilja zmanjšanje brezposelnosti Romov in povečanje njihove zaposljivosti nadaljuje izvajanje ukrepa »vključevanje Romov v ukrepe države na trgu dela«, ki je sestavljen iz treh sklopov:

- (1) sklop APZ,
- (2) sklop storitev za trg dela in
- (3) sklop karierna središča:

(1) Sklop APZ: v ta sklop spadajo programi usposabljanja in izobraževanja, spodbude za zaposlovanje, ustvarjanje delovnih mest, spodbujanje samozaposlovanja. Ti programi spodbujajo zaposlovanje ter socialno in delovno vključevanje. Mednje spadajo na primer javna dela, usposabljanje na delovnem mestu, učne delavnice.

(2) Sklop storitev za trg dela: delavnice tega sklopa so namenjene pridobivanju veščin za spoznavanje posameznikovih interesov in kompetenc, prepoznavanju možnosti v okolju, oblikovanju in uresničevanju zaposlitvenih in kariernih ciljev, motiviranju za uresničevanje kariernih ciljev ter pridobivanju veščin iskanja zaposlitve. Pomembnost vključitve v navedene delavnice se izraža v podpori za hitrejši in lažji prehod med brezposelnostjo in zaposlitvijo, kar pripomore k večji socialni vključenosti Romov.

(3) Sklop karierna središča: storitve tega sklopa (na primer osnovno in poglobljeno karierno svetovanje, rehabilitacijsko svetovanje) so namenjene podpori pripadnikom romske skupnosti pri načrtovanju izobraževalne ali zaposlitvene kariere. V kariernih središčih lahko Romi samostojno in ob pomoči svetovalcev dostopajo do vseh pripomočkov za samostojno iskanje zaposlitve in vodenje kariere, vključujejo se v seminarje in programe socialne aktivacije, pripravljajo za zaposlitvene razgovore (ena oseba je lahko obravnavana večkrat, zavod beleži vsak obisk posamezne osebe).

V letu 2018 je bilo v ukrep vključevanje Romov v ukrepe države na trgu dela vključenih 3.662 Romov, v letu 2019 3.534 Romov in v letu 2020 3.163 Romov. V letu 2018 se je zaposlilo 271 Romov, v letu 2019 231 in v letu 2020 262 Romov.

Vsak posamezni sklop obsega širok nabor različnih dejavnosti/programov/storitev. Učinkovito spodbujanje zaposlovanja pripadnikov romske skupnosti se lahko doseže le ob sinergiji učinkov vseh ukrepov države na trgu. Tako naravnani ukrep »vključevanje Romov v ukrepe države na trgu dela« je v NPUR splošni integracijski ukrep, ki pa se lahko glede na stanje in gibanje na trgu dela stalno dopolnjuje z novimi dejavnostmi/programi/storitvami. S sprejemom novih dejavnosti/programov/storitev se pripadnikom romske skupnosti povečujejo možnosti za vključitev v primerno usposabljanje (tudi v konkretnem delovnem okolju) in izobraževanje, socialno in delovno vključenost ter možnosti za prehod v zaposlitev.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 2.2.1.1: Zmanjšanje števila brezposelnih Romov in povečanje njihove zaposljivosti.	Vključevanje Romov v ukrepe države na trgu dela za obdobje do leta 2030: <ul style="list-style-type: none"> – sklop APZ, – sklop storitev za trg dela, – sklop karierna središča. 	MDDSZ, ZRSZ	Do leta 2030.	Integralni proračun (MDDSZ) in del sredstev ESS (skupna okvirna višina sredstev: 1,5 milijona evrov, od tega približno 25 % sredstev ESS, drugo je iz integralnega proračuna. Sredstva so načrtovana v okviru programov za vse brezposelne osebe in ne posebej za Rome, kljub temu se ocenjuje, da bo za potrebe Romov porabljenih približno 1,5 milijona evrov.	Število Romov, vključenih v dejavnosti ukrepov: 3.300 vključitev/leto v letih 2021–2023 in 3.600 vključitev/leto v letih 2024–2030. Število izhodov v zaposlitev: 250 oseb/leto za obdobje 2021–2030. Število Romov, ki bodo na podlagi ukrepa izšli v zaposlitev ali se bodo v zaposlitev drugače vključili, bo na območju jugovzhodne Slovenije in Posavja v letu 2025 najmanj 10 % celotnega števila delovno aktivnih Romov tega

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					območja oziroma v letu 2030 najmanj 20 % celotnega števila delovno aktivnih Romov tega območja.

Obrazložitev:

Ugotovitve s terena kažejo, da večina pripadnikov romske skupnosti prekine svoje izobraževanje še pred zaključkom osnovne šole. Posledično imajo zelo majhne možnosti učinkovitega vstopa na trg dela. Upošteva se navedeno, poseben način življenja in interni vrednostni sistem, ki je uveljavljen znotraj večjega dela romske skupnosti, pripomorejo k temu, da si po koncu šolanja v glavnem ne iščejo zaposlitve oziroma drugih oblik usposabljanja. Okolje, v katerem pripadniki romske skupnosti prebivajo, ni spodbudno za razvoj osebne rasti in krepitev kompetenc, kar posledično vodi v posameznikovo občo pasivizacijo in nedejavnost. Poseben način življenja (preživetje, vezano na odvisnost od denarnih socialnih pomoči) in vrednostni sistem jim ne omogočata seznanjanja z zaposlitvenimi in izobraževalnimi možnostmi, ki jih ponujajo izobraževalne ustanove in trg dela.

Vsi trije ukrepi delujejo v smeri motivacijskega, kompetenčnega, izkustvenega in praktičnega spodbujanja ter podpiranja pripadnikov romske skupnosti za prevzemanje dejavnejše vloge za izboljšanje svojih zaposlitvenih možnosti in socialno-ekonomskega položaja ter za uspešno vključevanje na trg dela.

Posebno majhen delež zaposlenih Romov je v jugovzhodni Sloveniji in Posavju, zato je treba s posebno usmerjenimi ukrepi posvetiti pozornost zaposlovanju Romov na tem območju.

3. SOCIALNO VARSTVO, SOCIALNO VKLJUČEVANJE, ZAŠČITA OTROK, ŽENSK IN MLADIH

3.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev – ZUPJS (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US, 88/16, 61/17 – ZUPŠ, 75/17, 77/18, 47/19 in 189/20 – ZFRO).
- Zakon o socialnovarstvenih prejemkih – ZSVarPre (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18).
- Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06, 59/07 – ZŠtip, 10/08 – ZVarDod, 71/08, 98/09 – ZIUZGK, 62/10 – ZUPJS, 85/10, 94/10 – ZIU, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2, 59/19 in 81/19 – ZSDP-1C).
- Zakon o socialnem varstvu – ZSV (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A, 28/19 in 189/20 – ZFRO).
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – ZSDP (Uradni list RS, št. 64/18).
- Zakon o enakih možnostih žensk in moških – ZEMŽM (Uradni list RS, št. 59/02, 61/07 – ZUNEO-A, 33/16 – ZVarD in 59/19).
- Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS (Uradni list RS, št. 42/10 in 21/18 – ZNOrg).

- Družinski zakonik (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C in 200/20 – ZOOMTVI).
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/08, 68/16 in 54/17 – ZSV-H).
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2021–2030 – v pripravi.
- Resolucija o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba« (Uradni list RS, št. 15/18).
- Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških do 2030 – v pripravi.
- Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022 (Uradni list RS, št. 90/13) in drugo.

Na področju socialnega varstva so Romi obravnavani kot ena izmed posebno ranljivih skupin prebivalstva, ki v okviru ukrepov za zmanjševanje tveganja revščine in povečanja socialne vključenosti socialno ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva potrebuje tako integracijske kakor usmerjene ukrepe, katerih cilja sta socialna aktivacija Romov in njihova kakovostnejša, hitrejša in lažja integracija v družbo. Kot ena od ciljnih skupin so Romi vključeni v vse strateške in programske dokumente na tem področju. Tako bodo vključeni tudi v predvidoma leta 2021 sprejeto Resolucijo o Nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2021–2030, katere eden od ciljev je zmanjšati tveganje revščine in povečati socialno vključenost socialno prikrajšanih in ranljivih skupin prebivalstva. Ker so Romi in zlasti romski otroci in mladostniki med najranjivejšimi družbenimi skupinami, je njihovo tveganje za zdrs v revščino (transgeneracijski prenos revščine) zelo veliko.

Na tem področju so se že v preteklem obdobju izvajali ukrepi in dejavnosti, ki so bili vključeni v NPUR 2017–2021. MDDSZ je sofinanciral socialnovarstvene programe socialnega vključevanja Romov, v okviru katerih je bil poudarek na vključevanju mladih in socialni aktivaciji vseh generacij romskih žensk. MDDSZ je sofinanciral in spremljal izvajanje dejavnosti tudi v okviru sedmih večnamenskih romskih centrov, ki so vzpostavljeni in delujejo v sedmih občinah, kjer živijo Romi. MDDSZ ocenjuje, da je v prihodnje treba povečati obseg sredstev, namenjenih sofinanciranju socialnovarstvenih programov, in spodbuditi širitev tovrstnih programov tudi v okolja, kjer prebiva večje število Romov in kjer se po takih programih kažejo potrebe, a se za zdaj programi tam še ne izvajajo, zato si bo MDDSZ v prihodnje prizadeval za njihovo uvedbo.

V preteklem obdobju je bil velik premik narejen tudi v boju proti trgovini z ljudmi oziroma v zvezi s pojavom tako imenovanih prisilnih, dogovorjenih in zgodnjih »porok« romskih otrok, saj so bile jasno določene usmeritve delovanja vseh pristojnih ustanov na tem področju: močno sta se okrepila povezovanje in sodelovanje ustanov tako v okviru samih postopkov obravnave konkretnih primerov kakor tudi in predvsem v okviru preventivnega delovanja. Začela se je krepiti tudi ozaveščenost pripadnikov romske skupnosti na tem področju.

V Sloveniji deluje 16 območnih centrov za socialno delo (v nadaljnjem besedilu: CSD) in 62 njihovih lokalnih enot. Območja, poseljena s pripadniki romske skupnosti, pokriva približno tretjina lokalnih enot CSD-jev. V manjših enotah CSD so strokovni delavci običajno razporejeni na več različnih delovnih področij; delo je običajno razporejeno tako, da z Romi dela več strokovnih delavcev. Poleg lastnih nalog in obveznosti se na CSD-jih izvajajo tudi usklajevanja z drugimi ustanovami (občine, šole, izobraževalne ustanove in organizacije na področju izobraževanja odraslih, zavod za zaposlovanje, zdravstveni dom, policija, vrtci, društva in druge NVO in drugo). Na območjih, kjer biva večje število Romov, so na CSD-jih od leta 2004 dalje ob upoštevanju kadrovskega načrta in možnosti zaposlujejo dodatni strokovni delavci²¹, ki se specializirano ukvarjajo s celostno obravnavo socialnih problematik, s katerimi se srečujejo tam živeči pripadniki romske skupnosti. Specializirana in celostna obravnava romskega prebivalstva in romskih tematik pomeni terensko delo s posamezniki in romskimi družinami

²¹ V petih enotah CSD so take štiri polovične zaposlitve, v eni enoti CSD-ja pa sta dva strokovna delavca (polna zaposlitev) zaposlena za pomoč in delo z Romi.

v njihovem okolju in obsega širok nabor dejavnosti, od podpore pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, neposrednega dela z otroki pri vzgoji, nudenja pomoči otrokom in mladostnikom pri delu za šolo do pomoči družini pri gospodinjstvu ter učenju različnih veščin, potrebnih za vsakdanje življenje, opolnomočenje in uspešnejšo integracijo v širšo skupnost.

Po zakonu, ki ureja področje socialnega varstva, CSD-ji izvajajo več vrst socialnovarstvenih storitev, ki morajo biti dostopne vsakemu posamezniku, družini in skupini pri reševanju osebnih stisk, nudenju oskrbe, varstva, vzgoje in usposabljanja. Pravice do storitev se uveljavljajo po načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik za vse upravičence pod pogoji, ki jih določa zakon, in po načelih socialne pravičnosti. Pripadniki romske skupnosti pri uveljavljanju pravice do socialnovarstvenih storitev niso posebej obravnavani v smislu pozitivne diskriminacije.

Zakon, ki ureja socialnovarstvene prejemke, opredeljuje denarno socialno pomoč (v nadaljevanju: DSP) kot socialnovarstveni prejemek, namenjen tistim posameznikom, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati. Z DSP se upravičencu zagotavljajo sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje. Pravico do DSP lahko uveljavi upravičenec, ki si preživetja *»ne more zagotoviti sam z delom, s pravicami iz dela ali zavarovanja, z dohodki iz premoženja in iz drugih virov oziroma z nadomestili ali prejemki po drugih predpisih ali s pomočjo tistih, ki so ga dolžni preživljati, ali na drug način, določen s tem zakonom, ima pravico do denarne socialne pomoči v višini in pod pogoji, določenimi s tem zakonom in z zakonom, ki ureja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev«* oziroma osebe, ki si *»zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogle oziroma ne morejo vplivati, in so uveljavljale pravico do denarnih prejemkov po drugih predpisih in pravico do oprostitev in olajšav po tem zakonu ter izpolnjujejo druge pogoje po tem zakonu in po zakonu, ki ureja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev«*. Evidenci o etnični oziroma nacionalni pripadnosti in (samo)opredelitvi se ne vodita, vendar je glede na ocene organizacij, ki kontinuirano delajo s pripadniki romske skupnosti na terenu, mogoče oceniti, da sta preživetje in gmotno stanje večine pripadnikov romske skupnosti, živečih v Republiki Sloveniji, v veliki meri odvisna od socialnih transferjev, še posebej od DSP-jev in otroških dodatkov.

Direktorat za socialne zadeve na MDDSZ vsako leto izvede javni razpis za sofinanciranje socialnovarstvenih programov. Med devetimi področji je posebna točka razpisa (točka 8) namenjena programom za preprečevanje socialne izključenosti Romov, kamor spadajo programi dnevnih centrov za otroke in mladostnike, informiranje in svetovanje ter delo na terenu. Socialnovarstveni programi so namenjeni preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk posameznih ranljivih skupin prebivalstva (in v določenih primerih vzdrževanju sprejemljivega socialnega stanja posameznikov, pri katerih ne gre pričakovati rešitve težav) in so dopolnitev socialnovarstvenim storitvam in ukrepom.

3.2 Cilji in ukrepi na področju socialnega varstva in socialnega vključevanja

3.2.1 Strateški cilj: Izboljšane pripravljenosti pripadnic in pripadnikov socialno ogroženih in ranljivih skupin za vstop na trg dela ter okrepitev njihove opolnomočenosti.

Kazalnik: Dejavnější in okrepljen obseg dela s pripadniki romske skupnosti na področju približevanja trgu dela, opolnomočenosti in zmanjševanja tveganja revščine s sofinanciranjem dodatnih programov, namenjenih krepitevi njihovega socialno-ekonomskega položaja.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
<p>CILJ 3.2.1.1: Okrepitev obsega vključenosti pripadnic in pripadnikov romske skupnosti v programe socialne aktivacije.</p> <p>CILJ 3.2.1.2: Boljša pripravljenost prejemnikov DSP na vstop na trg dela z vključevanjem v programe psihosocialne rehabilitacije, socialne aktivacije in aktivne politike zaposlovanja.</p>	<p>1. Sofinanciranje programov socialne aktivacije.</p> <p>2. Sofinanciranje programov socialne aktivacije za romske ženske.</p>	MDDSZ	V letih 2021–2027 in 2028–2031.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ) in sredstva iz ESS+.	<p>Število sofinanciranih programov socialne aktivacije: 54.</p> <p>Število sofinanciranih programov, namenjenih socialni aktivaciji romskih žensk: 6–8.</p> <p>Število pozitivnih izhodov: 25 % števila Rominj, vključenih v programe socialne aktivacije.</p>

Obrazložitev:

Številni pripadniki romske skupnosti so, sploh ko živijo strnjeno v delih naselja in še posebej v primerih, ko živijo v romskih naseljih, v večini primerov dokaj slabo vključeni v širše družbeno okolje. Zato v svojih skupnostih oblikujejo in delujejo v skladu z lastnimi sistemi meril in vrednot ter praks in vedenj, ki se lahko razlikujejo od sistema meril in vrednot v večinski družbi. V teh sistemih izobrazba in zaposlitev pogosto nista posebej cenjeni, zato sta (ob upoštevanju težav z razumevanjem uradnega jezika) osipništvo in prekinitvev izobraževanja že pred zaključkom osnovne šole in opustitev izobraževanja pogosta pojava. Pomanjkljiva izobrazba jim zelo zmanjša možnosti zaposlitve, zato postaneta njihovo preživetje in preživljanje družin odvisna od alternativnih oblik zaslužka in v največji meri v odvisnost od pravic iz javnih sredstev (to je socialnih transferjev). Taki vzorci življenja imajo navadno za posledico zelo slab socialno-ekonomski položaj posameznikov in družin, visoko stopnjo tveganja revščine ter veliko nevarnost medgeneracijskega prenosa revščine. V letu 2019 so se začeli izvajati trije programi socialne aktivacije romskih žensk. Programi se izvajajo na petih lokacijah (Maribor, Črnomelj, Novo mesto, Lendava in Beltinci).

Romske ženske so v romski skupnosti (poleg romskih otrok) najbolj ranljiva podskupina znotraj ranljive družbene skupine. V večinoma patriarhalni družbeno-družinski strukturi so romske ženske večinoma omejene na socialni vlogi mater in gospodinj. Glede na navedeni družbeni vlogi, ki jim je pripisana in ki naj bi jo (mlade) Rominje začele prevzemati že zelo zgodaj v življenju, redke sploh končajo osnovo šolo. S prekinitvijo šolanja ter prevzemom zgolj vlog gospodinj in mater (in ne tudi zaposlenih oseb) zdrsnejo v močno podrejen položaj v skupnosti, ki jim zelo omeji možnosti samostojnega življenja ali bega iz nevdržnih razmer, saj zaradi omejenih stikov z zunanjim svetom v glavnem niti ne poznajo svojih možnosti in pravic. Ker so v tako ranljivem položaju in so hkrati zaradi svojih vlog najpomembnejši dejavnik primarne socializacije otrok, je dodatno pozornost v okviru socialno aktivacijskih ukrepov treba posvetiti prav opolnomočenju romskih žensk

V prizadevanjih Romom in Rominjam (kot eni od najbolj ranljivih družbenih skupin) pomagati pri prizadevanjih za izboljšanje lastnega socialno-ekonomskega položaja je MDDSZ v obdobju od leta 2017 do 2022 s sredstvi iz evropskega socialnega sklada s ciljem opolnomočenja različnih ranljivih družbenih skupin (med katere spadajo tudi pripadniki romske skupnosti) in njihovega približevanja trgu dela sofinanciral izvedbo petih javnih razpisov za sofinanciranje programov socialne aktivacije (v nadaljnjem besedilu: SA). Tako v obdobju 2019–2022 v okviru Javnega razpisa za sofinanciranje projektov SA že sofinancira sklop programov SA, ki je namenjen neposredno Rominjam. Zaradi pozitivnih učinkov in dobrega odziva vključenih in terena si bo ministrstvo tudi v prihodnji finančni perspektivi (2021–2027) v primeru razpoložljivosti sredstev za izvedbo javnih razpisov na področju SA, zagotovljenih iz ESS+, prizadevalo zagotoviti sofinanciranje projektov SA, namenjenih pripadnikom in pripadnicam romske skupnosti oziroma spodbujanju njihovega približevanja trgu dela in vključevanja nanj.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.1.3: Zmanjševanje sedanjih dolgov in preprečevanje nastanka novih dolgov do ponudnikov javnih storitev (na primer za komunalne storitve, elektriko, vodo in drugo).	Sklepanje dogovorov o dejavnem urejanju socialne problematike s krepitvijo obsega izplačil denarne socialne pomoči v naravi in izvajanja finančnega opismenjevanja (s ciljem dolžnikovega poplačila dolgov do ponudnikov javnih storitev (na primer komunalnih storitev, elektrike, vode in drugega)).	MDDSZ	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ).	Ocena CSD-jev, drugih ustanov in predstavnikov romske skupnosti glede izboljšanja stanja na področju poplačila dolgov družin.

Obrazložitev:

Ker je pomemben vidik opolnomočenja in izboljšanja socialno-ekonomskega položaja tudi ureditev posameznikovih (oziroma družinskih) bivanjskih/stanovanjskih razmer, si bo MDDSZ v obdobju do leta 2030 prizadeval oblikovati in začeti izvajati ukrep sistemsko zagotovljene možnosti plačevanja in poplačila dolgov posameznikov za javne storitve (na primer komunalnih storitev, elektrike, vode in drugega) iz denarne socialne pomoči. Gre za sistemski ukrep MDDSZ, ki ni usmerjen samo v Rome in se je začel izvajati že v letu 2021; nadaljeval se bo tudi v obdobju veljavnosti NPUR 2021–2030.

Trenutna socialnovarstvena zakonodaja (38. člen ZSVarPre) namreč določa, da **se denarna socialna pomoč praviloma izplača v denarju, v utemeljenih primerih pa se lahko deloma ali v celoti izplača v naravi oziroma tako imenovani funkcionalni obliki** (boni, naročilnice, plačila računov in podobno). ZSVarPre zdaj z izplačilom v naravi (navedeno uredi CSD) omogoča izplačevanje oziroma nakazovanje denarne socialne pomoči tudi neposredno izvajalcu storitve gospodarske javne službe, vendar le v utemeljenih primerih v skladu s prosto presojo CSD. Utemeljeni primeri izplačevanja v funkcionalni obliki obstajajo, kadar obstaja velika verjetnost, da posameznik oziroma družina denarnega prejema ne bo namenila za preživetje, in bo zato ogrožena socialno-ekonomska

varnost posameznika oziroma družine, na primer zaradi alkoholizma in drugih oblike zasvojenosti in podobno. Razloge za izplačilo v funkcionalni obliki mora CSD v odločbi obvezno obrazložiti, pri čemer se le-ta lahko izplača le za pokrivanja stroškov, katerim je namenjena (na primer za plačilo hrane, plačilo položnic – električna, ogrevanje in podobno), in ne na primer za plačilo velikih zneskov neporavnanih dolgov. Odločitev o izplačilu v funkcionalni obliki mora biti podkrepjena z listinami oziroma dokazili, ki utemeljujejo tako odločitev in podpirajo denarni tok. Izplačilo denarne socialne pomoči v funkcionalni obliki v skladu z zakonskimi določbami tako pomeni plačevanje računov v imenu in na račun stranke, izdajo naročilnic za konkretno blago in podobno, in to ob predhodni obrazložitvi oziroma utemeljitvi odločitve v konkretni odločbi (in torej ne samo na podlagi predloga stranke).

Ugotavlja se, da obstaja težava, ker nekateri prejemniki denarne socialne pomoči ne plačujejo osnovnih storitev izvajalcev javnih gospodarskih služb (odpadkov, vode, kanalščine in podobno) in vzgojno-izobraževalnih zavodov (vrtec, šole). Nekateri sčasoma razvijejo navado, da prenehajo plačevati tiste stroške, za katere ocenijo, da se ne bo nič drastičnega zgodilo, če jih ne bodo poravnali (na primer plačilo vrtca ali prehrane v šoli), ali pa da se niso pripravljeno/zmožni odreči nekaterim navadam oziroma razvadam, osnovne mesečne stroške pa zato pustijo neporavnane. Določeni posamezniki oziroma družine imajo tudi slabo znanje/zmožnost upravljanja in razporejanja razpoložljivih virov ter odpor do ustanov oziroma formalnih služb. Zato se z namenom gospodarnega upravljanja in razporejanja denarne socialne pomoči in namenske porabe denarne socialne pomoči z **novim odstavkom 38. člena ZSVarPre** predlaga, da uporaba prostega preudarka pri dodelitvi denarne socialne pomoči v naravi ni mogoča oziroma **da se denarna socialna pomoč vedno izplačuje tri mesece v naravi, če pri upravičencu obstaja dolg do javnih gospodarskih služb oziroma vzgojno-izobraževalnih zavodov**. Tako v predlaganem trimesečnem roku CSD upravičencu nudi potrebne socialnovarstvene storitve, ki posamezniku oziroma družini omogočajo lažje reševanje osebne in gospodarske stiske. CSD pa bodo v skladu s 35. členom ZSVarP tudi intenzivneje sklepali dogovore o dejavnem urejanju socialne problematike, v okviru katere bodo izboljševali finančno opismenjevanje s ciljem dolžnikovega poplačila dolgov do ponudnikov javnih storitev.

3.2.2 Strateški cilj: Izboljšanje socialne vključenosti pripadnikov in pripadnic romske skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji, v družbene procese in širše družbeno okolje

Kazalnik: Dejavnější in bolj razširjen obseg dela s pripadnicami in pripadniki romske skupnosti za njihovo opolnomočenje, socialno vključevanje in zmanjševanje tveganja revščine z izboljšanjem dostopnosti, dosegljivosti in obsega socialnovarstvenih programov in storitev, namenjenih obravnavi navedenih izzivov

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.2.1: Krepitev in ustvarjanje medsebojnega zaupanja in sodelovanja med Romi in širšo lokalno skupnostjo, v kateri bivajo, s krepitvijo njihovega vključevanja v širšo družbo.	1. Sofinanciranje mreže javne službe na področju socialnovarstvenih programov. 2. Sofinanciranje socialnovarstvenih	MDDSZ	Do leta 2030. V letih 2021–2027 in 2028–2031	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ) in sredstva iz ESS+.	Število socialnovarstvenih ²³ programov, ki so namenjeni opolnomočenju in vključevanju v širše družbeno okolje in so namenjeni

²³ Sofinancirani zgolj iz proračunov Republike Slovenije.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	<p>programov, namenjenih opolnomočenju in spodbujanju socialnega vključevanja pripadnic in pripadnikov romske skupnosti.</p> <p>3. Ponovna vzpostavitev in okrepitev mreže večnamenskih romskih centrov.</p> <p>4. Sofinanciranje dejavnosti²² večgeneracijskih centrov za socialno vključevanje Romov.</p>				<p>pripadnikom romske skupnosti: 6–10 sofinanciranih socialnovarstvenih programov na leto.</p> <p>Število vzpostavljenih večnamenskih romskih centrov (obdobje trajanja naslednje evropske finančne perspektive 2021–2027): 19.</p> <p>Število izvedenih dejavnosti v večnamenskih romskih centrih (obdobje trajanja naslednje evropske finančne perspektive 2021–2027): 9.120 dejavnosti.</p> <p>Število večgeneracijskih centrov, ki izvajajo dejavnosti za krepitev socialne vključenosti Romov: 5.</p> <p>Število ur dejavnosti, namenjenih socialni</p>

²² To je tistih dejavnosti VGC-jev, ki so predvsem namenjene socialnemu vključevanju romskih družin, zlasti žensk, otrok in mladostnikov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					vklučenosti Romov: 12.500 ur dejavnosti.

Obrazložitev:

Temeljni izziv za vse dimenzije obravnavanja romske problematike v Republiki Sloveniji je njihova socialna vključenost v širšo skupnost. Pogosto vzporedno življenje romskih in večinskih lokalnih družbenih skupnosti vodi v najboljšem primeru do pomanjkanja komunikacije in (bolj ali manj za obe skupnosti znosnega) vzporednega življenja večinske in manjšinske skupnosti ter v najslabšem primeru do ustrahovanj, konfliktov in (fizičnih) konfrontacij. Konflikti, ki nastanejo zaradi nerazumevanja in nesprejemanja izražanja vedenjskih vzorcev med večino in manjšino, čez čas povzročajo izoblikovanje stereotipov in predsodkov, ki se med obema skupnostma prenašajo iz generacije v generacijo, in generirajo ter ohranjajo nezaupanje in nesodelovanje med pripadniki obeh skupnosti.

V prizadevanjih, da bi se pripadnikom romske skupnosti omogočilo učinkovitejše vključevanje v družbo skupaj s spodbujanjem ustvarjanja zaupanja in sodelovanja z lokalnimi večinskimi skupnostmi, ne da bi bili Romi pri tem prisiljeni v izgubo lastne kulturne identitete, je treba podpreti projekte in ustanove, ki delajo na tem področju. Romom je treba omogočiti seznanjanje z možnostmi, ki jih posamezniku, družini in skupnosti ponuja vključevanje v večinsko družbo za življenje, rast in razvoj, ter jih spodbuditi k vključevanju v dejavnosti, v katerih sodelujejo pripadniki večinske družbe, so značilne za delovanje družbe kot celote ter posamezniku in skupnosti omogočajo prevzemanje dejavne vloge v gradnji družbe oziroma njenega razvoja.

MDDSZ z vsakoletnimi javnimi razpisi redno financira socialnovarstvene programe iz vsakoletnih proračunskih sredstev. Mednje spadajo tudi programi socialnega vključevanja Romov, za katere si ministrstvo prizadeva, da bi jih bilo na področju dela z Romi čedalje več, s čimer bi se še okrepili njihova razpoložljivost, dosegljivost in dostopnost Romom. V letih 2019 in 2020 je ministrstvo sofinanciralo štiri socialnovarstvene programe, namenjene Romom, in v letu 2021 pet. V evropski finančni perspektivi 2014–2020 so se na področju sofinanciranja socialnovarstvenih programov izvajali projekti vzpostavitve večnamenskih romskih centrov (VNRC) in večgeneracijskih centrov (VGC). V evropski finančni perspektivi 2014–2020 je bilo vzpostavljenih pet VGC, ki so delali tudi z Romi, ter sedem VNRC.

VNRC-ji so pripadnikom romske skupnosti nudili dejavnosti z vsebinami za:

- krepitev socialno-ekonomskega položaja pripadnikov romske skupnosti (pridobivanja novih znanj in kompetenc, ki omogočajo uspešnejši nastop na trgu dela, in podobno),
- izboljšanje kakovosti življenja,
- spodbujanje in krepitev vključevanja v širšo skupnost in
- vzpostavljanje zaupanja in sodelovanja z večinskim prebivalstvom.

Nekateri VNRC-ji so vzpostavljeni znotraj in nekateri zunaj romskih naselij – v skladu z željami tamkajšnjih Romov in oceno izvajalcev o tem, kje bi ti imeli največji doseg in učinek. VNRC-ji so med bili Romi dobro sprejeti. Dejavnosti, ki se izvajajo v njih in pokrivajo raznovrstne praktične zdravstvene, kulturne, izobraževalne, socialne, varnostne, integracijske, družbeno aktivacijske, prostočasne, povezovalne in reintegracijske vsebine, se udeležujejo vse starostne skupine Romov. V obdobju evropske finančne perspektive 2021–2027 si bo MDDSZ (če bo imel del sredstev za izvedbo javnih razpisov na področju socialnega

vključevanja zagotovljen iz ESS+) prizadeval za ponovno vzpostavitev²⁴ mreže VNRC-jev in njeno razširitev na 19 tovrstnih delujočih centrov, ki bi delovali na vseh osrednjih območjih zgoščene poselitve Romov tako v mestih kot na podeželskih območjih. Za uspešnejše in intenzivnejše delo z Romi se načrtuje, da bi bila v vsakem VNRC vsaj dva zaposlena. Romski koordinator, ki bo usmerjal celotno delovanje večnamenskega centra, bo tesno sodeloval z vsemi drugimi deležniki pri reševanju romskih vprašanj in izzivov. Usklajeval bo dejavnosti v centru, intenzivno sodeloval z vsemi drugimi deležniki, ki delujejo za izboljšanje stanja romskega prebivalstva (CSD, ZRSZ, zdravje, kultura, izobraževanje), in zagotavljal ter spodbujal povezovanje z lokalno skupnostjo. Celoten sistem bo upošteval strateške dokumente, ki se nanašajo na romsko skupnost.

Večgeneracijski centri (v nadaljnjem besedilu: VGC-ji), vzpostavljeni na območju bivanja romskih skupnosti, v okviru svojih programov Rome načrtno vključujejo v dejavnosti centrov tako zaradi krepitve njihovih kompetenc kakor tudi (in predvsem) zaradi njihovega socialnega vključevanja in povezovanja z drugimi obiskovalci centrov, v čemer dopolnjujejo delovanje VNRC-jev. Med Romi je pogosto zaznati izrazito nizko izobrazbeno strukturo, kar ovira iskanje in pridobivanje zaposlitve, oblikovanje zdravega življenjskega sloga in posledično dejavno vključevanje v družbo. Eno ključnih orodij za izboljšanje stanja je zato raznovrstno izobraževanje. Ker Romi praviloma zgodaj končajo formalno izobraževanje, je prav neformalno učenje prepoznano kot učinkovito za pridobivanje znanja in izkušenj. VGC-ji skrbijo za učno pomoč otrokom in mladostnikom, počitniško varstvo, športne in družabne igre, Rome vključujejo v vse druge dejavnosti in tudi prostovoljstvo. VGC-ji so tudi prostori, kjer se ob dejavnostih združujejo in povezujejo romski in drugi uporabniki, kar pripomore k boljšemu vključevanju Romov v lokalno okolje. Dejavnosti VGC-jev so za Rome pomemben del njihovega osebnega in socialnega razvoja, preventivni mehanizem na področju zdravja, odnosov in prispevanja družbi. Za doseganje dolgotrajnih učinkov se morajo takšne dejavnosti zagotavljati kontinuirano. Zaradi prepoznanega pozitivnega vpliva njihovega vključevanja v dejavnosti VGC-jev želi MDDSZ tudi v prihodnji finančni perspektivi zagotoviti sofinanciranje teh centrov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.2.2: Krepitev vloge in izboljšanje položaja romskih žensk in deklet.	Javni razpis za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, katerih nameni so odkrivanje, odpravljanje oziroma preprečevanje neenakosti spolov, spodbujanje enakosti spolov oziroma ustvarjanje enakih možnosti žensk in moških na različnih področjih, ozaveščanje in informiranje o	MDDSZ	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ).	Število sofinanciranih programov nevladnih organizacij, namenjenih krepitvi vloge in izboljšanju položaja romskih žensk in deklet tako v družbi kakor v družini (en razpis do leta 2030 in dva sofinancirana projekta, ki obravnavata vprašanje krepitve

²⁴ Glede na to, da gre za projektno financiranje, ni pričakovati, da bi upravičenec (MDDSZ) lahko zagotovil kontinuirano in neprekinjeno delovanje trenutno delujočih VNRC-jev tudi po zaključku projekta in do izbora izvajalcev na novem javnem razpisu.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	enakosti spolov oziroma enakih možnosti žensk in moških ter svetovanje in varovanje pravic v primerih neenakosti glede na spol.				vloge in izboljšanja položaja romskih žensk in deklet v družbi in/ali družini).

Obrazložitev:

Glavni cilj javnega razpisa je sofinanciranje projektov, ki bodo izvajali dejavnosti, namenjene preseganju spolnih stereotipov in opolnomočenju različnih ranljivih skupin žensk. V okviru razpisa se bodo lahko prijavile tudi nevladne organizacije, ki se bodo posvečale romskim ženskam kot eni najbolj ranljivih družbenih podskupin v romski skupnosti. Ukrep bo ustrezen, če bodo izbrani projekti, ki se nanašajo na to podskupino. Izvedba ukrepa se bo spremljala vsako leto.

3.2.3 Strateški cilj: Izboljšanje razpoložljivosti in pestrosti ter zagotavljanje dostopnosti in dosegljivosti socialnovarstvenih storitev in programov, namenjenih kreptivi socialno-ekonomskega položaja vključenih.

Kazalnik: Dejavnější in bolj razširjen obseg dela s pripadniki romske skupnosti na področju njihovega opolnomočenja, socialnega vključevanja in zmanjševanja tveganja revščine z izboljšanjem dostopnosti, dosegljivosti in obsega socialnovarstvenih programov in storitev, namenjenih obravnavi navedenih izzivov

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.3.1: Izboljšana dosegljivost (cenovna dostopnost) socialnovarstvenih storitev in programov uporabnikom ne glede na njihov socialni položaj.	Z boljšim točkovanjem spodbuditi prijavitelje²⁶ k prijavi izvajanja socialnovarstvenih programov, namenjenih pripadnicam in pripadnikom romske skupnosti.	MDDSZ	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ).	Pokritost vseh regij, kjer v večjem številu zgoščeno prebivajo pripadniki romske skupnosti, s socialnovarstvenimi storitvami in programi, namenjenimi opolnomočanju, socialnemu vključevanju in
CILJ 3.2.3.2: Izboljšana regionalna razpoložljivost in dostopnost socialnovarstvenih storitev in programov²⁵.					

²⁵ Glede na predhodno obdobje (to je od leta 2014 do 2020).

²⁶ Na vsakoletni javni razpis za sofinanciranje izvajanja socialnovarstvenih programov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					zmanjšanju tveganja revščine.

Obrazložitev:

Za doseganje izboljšane dosegljivosti (cenovna dostopnost) socialnovarstvenih storitev in programov uporabnikom ne glede na njihov socialni položaj in izboljšane regionalne razpoložljivosti ter dostopnosti storitev in programov se bo v razpisu z boljšim točkovanjem spodbujalo prijavitelje k prijavi izvajanja socialnovarstvenih programov, namenjenih pripadnikom romske skupnosti. S tem se želi zagotoviti pokritost vseh regij, kjer v večjem številu zgoščeno prebivajo pripadniki romske skupnosti, s tovrstnimi storitvami in programi.

3.2.4 Strateški cilj: Odpravljanje škodljivih praks v romski skupnosti, kot so begi mladoletnih oseb v škodljiva okolja (tako imenovane zgodnje poroke) in prisilne poroke, ter ozaveščanje o škodljivosti teh pojavov in pomembnosti ukrepanja pristojnih ustanov.

Kazalnik: Poročanje pristojnih ustanov in Sveta romske skupnosti RS o stanju na terenu.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.4.1: Krepitev multidisciplinarnega pristopa za odpravljanje pojavov škodljivih praks v romski skupnosti, kot so begi mladoletnih oseb v škodljiva okolja (tako imenovane zgodnje poroke) in prisilne poroke.	Ad hoc delovna skupina UN za spremljanje problematike begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (tako imenovane zgodnje poroke) in prisilnih porok v romski skupnosti.	UN v sodelovanju z MDDSZ, MP, MIZŠ, MNZ, CIP, Vrhovnim državnim tožilstvom, CSD-ji, SRSRS, Društvom Ključ, Društvom Mozaik – društvo otrok ...	Do leta 2030.	V okviru rednih nalog in delno v okviru projekta Nacionalne platforme za Rome.	Redni sestanki delovne skupine. Ocene pristojnih ustanov in organizacij.

Obrazložitev:

Leta 2017 je bila oblikovana ad-hoc delovna skupina UN za pripravo protokola oziroma priročnika ukrepanja v postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami oziroma obravnave begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (zgodnje »poroke«) in prisilnih porok v romski skupnosti, v kateri sodelujejo predstavniki pristojnih ministrstev (MDDSZ, MIZŠ, MP, MNZ), CIP, Vrhovnega državnega tožilstva RS, centrov za socialno delo (koordinatorji

za preprečevanje nasilja v družini), SRSRS, Društvo Ključ, Društvo Mozaik – društvo otrok in drugi. V preteklem obdobju je bil v okviru delovne skupine in Nacionalne platforme za Rome pripravljen »Priročnik o prepoznavanju in ukrepanju v primerih zgodnjih in prisilnih porok v romski skupnosti«, na pobudo delovne skupine pa so bila na temo prisilnih porok izvedena tudi izobraževanja za zaposlene v pravosodju. Ocena vseh sodelujočih v delovni skupini je bila predvsem, da so ključni povezovanje ustanov in organizacij, njihovo sodelovanje in redno izmenjevanje informacij in izkušenj, če želimo doseči učinkovitejše ukrepanje v tovrstnih primerih tako preventivno kakor v okviru obravnave posameznih primerov. Za izmenjavo informacij in izkušenj se mora delovna skupina srečevati vsaj enkrat letno, glede na potrebe tudi večkrat letno, s posameznimi ustanovami in organizacijami pa bo UN v stiku tudi pogosteje. V zvezi s pripravljenim priročnikom se bodo izvedle različne oblike usposabljanj in izobraževanj, zato se ta cilj in ukrep tesno povezujeta tudi s strateškim ciljem 9.2.3 in podrejenim ciljem 9.2.3.1 ter ukrepom v okviru tega cilja.

4. ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

4.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPŠ, 64/17 – ZZDej-K in 36/19),
- Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja« (Uradni list RS, št. 25/16).

Pravice in dostop do preventivne in kurativne zdravstvene oskrbe veljajo enako za vse državljane Republike Slovenije. Cilji izboljšanja zdravstvenega stanja pripadnikov romske skupnosti kot ene izmed ranljivih skupin prebivalstva so v skladu z izhodišči Resolucije o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja«, ukrepi, usmerjeni v izboljšanje zdravstvenega varstva Romov, pa so bili že v preteklem obdobju del nacionalnega programa na tem področju.

Ministrstvo, pristojno za zdravje (v nadaljnjem besedilu: MZ), skrbi za socialno ogrožene, kamor nedvomno spadajo tudi pripadniki romske skupnosti. Gre za osebe, ki imajo tip zavarovane osebe »socialno ogroženi«. MZ zagotavlja finančna sredstva za doplačila, to je za tako imenovano »prostovoljno zavarovanje«, ki ga zavarovane osebe plačujejo zavarovalnicam. Po veljavnih predpisih namreč določenim skupinam zavarovanih oseb ni treba plačevati premije za prostovoljno zavarovanje, temveč zanje sredstva zagotavlja MZ.

MZ je v preteklem obdobju spremljal delo, ki ga opravljajo zdravstvene ustanove na območjih, kjer živijo Romi. Gre za posamezne dejavnosti v romskih naseljih, zdravstvenovzgojno delo, ki ga opravljajo posamezni centri, in delo patronažnih uslužbencev po romskih naseljih v okviru njihovega rednega dela. MZ tudi vsako leto objavi *Javni razpis za sofinanciranje programov neposredne pomoči, svetovanja in oskrbe ranljivih, ogroženih oseb ter bolnikov z redkimi boleznimi*, ki jih izvajajo humanitarne organizacije. Vsebinam, ki so namenjene pripadnikom romske skupnosti, je namenjen sklop 2, v katerem se razpisujejo programi zdravstvenega varstva s poudarkom na zdravju romskih mladostnic, žensk in otrok.

V sodelovanju z MZ je Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljnjem besedilu: NIJZ) v letu 2019 izdal strokovno monografijo [Javnozdravstveni pristopi, namenjeni romski etnični skupnosti](#), katere namen je na podlagi razpoložljivih dokazov pojasniti vzroke za zdravstveno stanje Romov, prikazati aktualne

kazalnike zdravja, predstaviti izbrane primere dejavnosti, namenjenih izboljšanju zdravja Romov, ki so se izvajale od leta 2016, ter podati priporočila za izboljšanje zdravja Romov.

Objavljeni podatki o zdravju Romov kažejo, da se njihovo zdravje razlikuje od zdravja drugega prebivalstva, razlikuje pa se tudi zdravje Romov v Pomurju in na Dolenjskem. MZ bo tako v prihodnjem obdobju vse dosedanje ugotovitve, tako ugotovitve raziskave NIJZ kakor tudi ugotovitve izvajalcev različnih projektov, ki se izvajajo na terenu v romskih naseljih, upošteval pri načrtovanju nadaljnjih dejavnosti in ukrepov na tem področju.

Največ Romov živi na območju območnih enot Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZZZS) Maribor, Murska Sobota in Novo mesto. Romi so v obvezno zdravstveno zavarovanje vključeni pod enakimi pogoji, na enakih zavarovalnih podlagah (ki izhajajo iz prvega odstavka 15. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (v nadaljnjem besedilu: ZZVZZ)) in imajo enake pravice kakor druge zavarovane osebe. Vse zavarovane osebe imajo pravico do zdravstvenih in zobozdravstvenih storitev, rehabilitacije, medicinskih pripomočkov, zdravil, zdraviliškega zdravljenja, prevoza z reševalnimi in drugimi vozili, načrtovanega zdravljenja v tujini, povračila potnih stroškov in drugih povračil stroškov. Le določene kategorije zavarovanih oseb so upravičene tudi do nadomestila plače za čas začasne nezmožnosti za delo.

Velik del romskega prebivalstva, ki izpolnjuje pogoje, določene z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS), je obvezno zdravstveno zavarovan na podlagi 21. točke prvega odstavka 15. člena ZZVZZ (zavarovalna podlaga 099). O pravici do vključitve v obvezno zdravstveno zavarovanje po tej podlagi z odločbo odloči center za socialno delo, pristojen po prebivališču osebe, evidentiranje obveznega zavarovanja se v evidencah ZZZS izvede programsko na podlagi elektronske izmenjave podatkov, zavezanca za plačilo prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje je občina stalnega prebivališča.

Vlagatelj vloge za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev je upravičen do tega zavarovanja, če gre za osebo s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki ne izpolnjuje pogojev za zavarovanje po kateri drugi točki 15. člena ZZVZZ, izpolnjuje pa pogoje za denarno socialno pomoč, pri čemer se krivdni razlogi, zaradi katerih oseba sicer ne bi bila upravičena do denarne socialne pomoči, ne upoštevajo. Zavarovanje se začne s prvim dnevom naslednjega meseca po vložitvi vloge za obdobje priznanje pravice, največ do enega leta. Vlagatelj mora poskrbeti za pravočasno vložitev vloge za podaljšanje pravice, saj se sicer prekine pravica in posledično se prekine obvezno zdravstveno zavarovanje.

Če določena oseba nima urejenega prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja ali ni upravičena do kritja doplačil iz proračuna, mora iz svojih sredstev poravnati delež stroškov, ki ni pokrit iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Romi, ki so zaposleni ali upokojeni, imajo prostovoljno zdravstveno zavarovanje večinoma urejeno. Romi, ki so upravičeni do denarne socialne pomoči, pa imajo z odločbo pristojnega CSD priznana tudi pravico do kritja doplačil iz proračuna.

Pravice in dostop do storitev zdravstvenega varstva, tako kurativnih kakor preventivnih, so na državni ravni enaki za vse državljane in državljanke Republike Slovenije. Strateške usmeritve in podlage na tem področju določa osrednji programski dokument, Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja«. Eno njenih glavnih izhodišč je zagotavljanje kakovostno in vsem dostopno javno zdravstvo, ki v središče postavlja uporabnika in izvajalca, si prizadeva za boljše zdravje in blaginjo za vse ter za zmanjšanje neenakosti v zdravju, kar je še posebno pomembno v primeru Romov kot ene izmed najranljivejših skupin prebivalstva.

Osnovno izhodišče je, da Romi z urejenim zdravstvenim zavarovanjem pristopajo k zdravniku oziroma v zdravstveni sistem kakor vse druge zavarovane osebe. Če zdravstvenega zavarovanja nimajo, zdravstveni sistem v Sloveniji omogoča dostopnost nujne zdravstvene obravnave ne glede na status zavarovane osebe.

Tako država omogoča, da do zdravnika v nujnih primerih pridejo tudi osebe, ki zaradi različnih zapletenih in nerešljivih okoliščin nimajo urejenega zdravstvenega zavarovanja.

MZ izvaja sistemske, posebne in projektne ukrepe za čim učinkovitejšo integracijo romskih otrok, mladostnikov in odraslih Romov v zdravstveni sistem.

MZ letno pripravi javni razpis za sofinanciranje programov neposredne pomoči, svetovanja in oskrbe ranljivih, ogroženih oseb ter bolnikov z redkimi boleznimi, ki jih izvajajo humanitarne organizacije. Poseben sklop je namenjen programom neposredne pomoči, ozaveščanja in svetovanja romskim mladostnicam, ženskam in otrokom s ključnim namenom zagotavljanja kakovostnejšega življenja in zdravja.

Cilji razpisa so: povečanje ozaveščenosti in izobrazbe o tveganju v nosečnosti mladostnic, zmanjšanje števila nosečnosti mladostnic, povečanje števila Rominj z izbranim ginekologom, krepitev in razvoj programov pomoči, osredinjenih na zdravje romskih mladostnic, žensk in otrok, opolnomočenje navedenih skupin, opozarjanje na zdravju škodljive življenjske sloge, ustvarjanje podpornih okolij, zagotovitev večje dostopnosti svetovalnih razgovorov in nudenja pomoči napotitev v ustrezne ustanove, spremljanje in informiranje, vzpostavljanje in vzdrževanje medsebojnega sodelovanja med različnimi ustanovami z namenom učinkovitejšega in hitrejšega odpravljanja težav, terensko delo in svetovalna pomoč na mestih, kjer so romske mladostnice, ženske in otroci, z namenom doseganja skritega prebivalstva, ustvarjanje novih zamisli.

V krajih z romskim prebivalstvom so odzivni zdravstveni domovi, ki s patronažnimi službami, zdravstveno vzgojnimi centri in drugimi organiziranimi oblikami izvajajo dejavnosti v romskih naseljih ter hkrati sodelujejo s CSD-ji, ambulantami za zdravstveno varstvo predšolskih otrok, ambulantami za zdravstveno varstvo šolskih otrok in mladine, ambulantami za zobozdravstveno varstvo otrok in mladine, ginekološkimi ambulantami in podobno.

Kljub določenemu napredku, ki jih prinašajo ukrepi, se še vedno ugotavlja, da stanje ni zadovoljivo. Življenjski slog Romov je pogosto nezdrav – veliko kadijo, premalo se gibljejo, uživajo visokoenergetsko, s hranljivimi snovmi manjvredno in vitaminsko osiromašeno hrano, pijejo veliko kave. Med ključnimi zdravstvenimi težavami so: bolezen dihal, sladkorna bolezen tipa II, srčno-žilne bolezni, debelost (posebno pri otrocih), rakava obolenja, slabo duševno zdravje (depresije, stres, psihoze) in porast različnih odvisnosti (alkohol, igre na srečo, pomirjevala). Socialno-ekonomski položaj večine romskega prebivalstva v Sloveniji je slab, velik delež jih živi pod pragom revščine, v neustreznih življenjskih razmerah in z neurejeno infrastrukturo bivanja, kar se odraža v slabšem zdravstvenem stanju.

Na področju zdravstvenega varstva se ugotovljajo finančna in geografska nedostopnost, nerazumevanje in nemoč pri prehodu skozi zapleten sistem organizacije zdravstvenega varstva, neenakost pri obravnavi in nezaupanje pacientov Romov do izvajalcev zdravstvenih storitev. Kar zadeva odnos žensk do ginekologov in reproduktivnega zdravja, je mogoče ugotoviti sramežljivost in zadržan odnos do ginekologov, tema kontracepcije je v večini družin tabu. Pogosto se omenjata podrejen socialni položaj žensk v romski družbi in njegov negativni vpliv na njihovo samopodobo in zdravstveno stanje.

Ključni izzivi so:

- kontracepcija, pogovori o načrtovanju družine, rojstvu otrok in s tem povezanimi odgovornostmi, ozaveščanje deklet pred prvo zanositvijo, pomoč dekletom, ki so že večkrat postale matere, redni pregledi pri ginekologih za ženske in mladostnice (veliko žensk predstavnic romske skupnosti nima izbranega ginekologa in se ne udeležuje preventivnih pregledov; prav tako se v zelo majhni meri (glede na pogosto prepoved partnerja) smejo odločati za uporabo katerih koli metod za preprečevanje neželene nosečnosti);

- pomen vnosa raznovrstne prehrane v vsakdanje življenje (veliko romskih družin se prehranjuje izrazito nezdravo, v prehrano veliko vključujejo izključno osnovne ogljikove hidrate, nezdrave maščobe, velike količine soli; v svoji prehrani veliko uporabljajo osnovne sladkorje, ki so v keksih, bombonih in drugih sladkih prigrizkih, redkeje uživajo sadje in zelenjavo, otroci večkrat povedo, da še nikoli niso jedli na primer brokolija, cvetače in da doma nimajo sadja);
- pomen pitja vode (že dojenčkom se ponujajo sladke pijače, zelo zgodaj pijejo energijske napitke, gazirane sladke pijače in podobno);
- ozaveščanja o pomenu dojenja za razvoj otroka;
- ozaveščanje ob rednih in zgodnjih obiskih pediatra in drugih specialistov z namenom preprečevanja motenj v duševnem in telesnem razvoju otrok;
- ozaveščanje o škodljivosti kajenja (ozaveščanje o škodljivosti kajenja in posledicah, ki jih kajenje povzroča tako aktivnim kakor pasivnim kadilcem. Velika večina odraslih Romov kadi v notranjih prostorih, v prisotnosti otrok in drugih nekadilcev);
- škodljivost kajenja v obdobju nosečnosti in posledice za plod;
- večja dovzetnost za različne zdravstvene težave in nastanek kroničnih nenalezljivih bolezni (rak, sladkorna bolezen, povišan holesterol) kot posledica prepozna prepoznavanja znakov bolezni in nezdravega življenja;
- težave v duševnem zdravju (ozaveščanje o pomenu stabilnega duševnega zdravja, informiranje o rednem jemanju terapije in obiskovanju izbranega psihiatra, tolmačenje zdravstvene dokumentacije, informiranje širše romske skupnosti o samem konceptu težav na področju duševnega zdravja (na primer o resnosti psihoz, depresije in podobno) in sodelovanje z zdravstvenimi domovi, skupnostnimi službami ter psihiatričnimi bolnišnicami; zagovorništvo in svetovanje);
- telesna vadba za ženske (zlasti ženske so praviloma izvzete iz kakršne koli telesne vadbe, ki ne vključuje gospodinjskih opravil oziroma neposrednega dela z otroki, kar se odraža v slabi telesni pripravljenosti, mišični oslabeledosti kakor tudi v različnih zdravstvenih težavah; vnašanje rednih oblik organizirane in vodene vadbe za ženske);
- približati romsko kulturo zdravstvenemu osebju (velikokrat je odnos zdravstveno osebje–uporabnik (Rominja/Rom) enostranski. Prihaja do nerazumevanja oziroma napačnega razumevanja tako z ene kakor z druge strani; prav tako so pogosto zdravstveni delavci neinformirani o dejanskem stanju v družinah in pogosto enoznačno ocenjujejo in (ne)diagnosticirajo stanja pri Romih; treba bi bilo opraviti več terenskega dela in približati koncept zdravja romskemu prebivalstvu);
- seminarji/posveti na temo dialoga med Romi in zdravstvenimi delavci ter predstavitve stanja s terena.

4.2 Cilji in ukrepi na področju zdravstvenega varstva

4.2.1 Strateški cilj: Izboljšanje zdravja pripadnikov romske skupnosti.

Kazalnik: Ocena (kvantitativna in/ali kvalitativna) MZ, pristojnih ustanov na terenu in romske skupnosti glede izboljšanja zdravstvenega stanja pripadnikov romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 4.2.1.1: Povečati zaupanje pripadnikov romske skupnosti v ustanove na področju zdravstvenega varstva in izboljšati dostopnost zdravstvenih storitev za	1. Povezovanje zdravstvenih služb, patronažne službe, zdravstvenovzgojnih centrov/centrov za	MZ	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MZ) do 25.000 evrov letno.	Letno poročanje pristojnih ustanov na terenu (na primer ZD, patronažne službe, centrov za krepitev

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
pripadnike romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo.	<p>krepitev zdravja in drugih deležnikov s področja zdravja s predstavniki reprezentativnih romskih organizacij za izboljšanje stanja na terenu.</p> <p>2. Izvajanje zdravstvenovzgojnih dejavnosti s poudarkom na povečanju zdravstvene pismenosti za otroke in mladostnike ter njihove starše, vključno v dejavnostih za osipnike.</p>				<p>zdravja in podobno) – s poročanjem bodo seznanjene pristojne službe in delovna telesa.</p> <p>Izvedba letnega strokovnega posveta ali izobraževanja, usposabljanja ali konference v organizaciji MZ in izvedbi romskega društva Romani union na lokacijah, kjer živijo Romi oziroma delujejo pristojne službe za Rome.</p> <p>Redne izobraževalne in kontaktne radijske vsebine (enkrat mesečno) s področja zdravja na romskem radiu Romic.</p>

Obrazložitev:

V okviru tega ukrepa bo šlo predvsem za izvedbo dejavnosti, kot so posveti, seminarji, izobraževanja, izpopolnjevanja, usposabljanja, radijske oddaje z zdravstveno tematiko in druge različne oblike dela v romskih skupnostih. Izvajal se bo tudi program za osipnike, ki bo potekal v okviru PUM-O (na primer večina Romov je vključena v PUM-O v Murski Soboti, zdravstvenovzgojne delavnice pa se financirajo iz sredstev ZZSZ).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 4.2.1.2: Odpravljanje zdravstvenih stisk in težav pripadnikov romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo in je stanje slabo.	Programi neposredne pomoči v okoljih, kjer Romi živijo: programi ozaveščanja in svetovanja romskim mladostnicam, ženskam in otrokom s ključnim ciljem zagotavljanja kakovostnejšega življenja in zdravja.	MZ	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MZ) do 100.000 evrov letno.	Letno poročanje nevladnih organizacij, ki so jim bila dodeljena sredstva na javnem razpisu, s poudarkom na analizi stanja ob začetku in koncu programa. Letna javna evalvacija vseh programov v organizaciji MZ in izvedbi enega od izbranih izvajalcev na javnem razpisu MZ, ki izvaja program za Rome in ima status humanitarne organizacije.

Obrazložitev:

V okviru tega ukrepa bo šlo predvsem za izvedbo Javnega razpisa za humanitarne organizacije in evalvacijo, in sicer za projekte, ki se bodo izvajali v okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti.

5. UREJANJE ROMSKIH NASELIJ IN DOSTOP DO STANOVANJ

5.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDLSL-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A in 80/20 – ZIUOOPE),
- Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 61/17),
- Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07, 70/08 – ZVO-1B, 108/09, 80/10 – ZUPUDPP, 43/11 – ZKZ-C, 57/12, 57/12 – ZUPUDPP-A, 109/12, 76/14 – odl. US, 14/15 – ZUUJFO in 61/17 – ZUreP-2),
- Gradbeni zakon (Uradni list RS, št. 61/17, 72/17 – popr., 65/20 in 15/21 – ZDUOP),
- Zakon o financiranju občin (Uradni list RS, št. 123/06, 57/08, 36/11, 14/15 – ZUUJFO, 71/17, 21/18 – popr., 80/20 – ZIUOOPE in 189/20 – ZFRO).

- Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20),
- Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Uradni list RS, št. 76/04, 33/07 – ZPNačrt in 61/17 – ZUreP-2),
- Uredba o prostorskem redu Slovenije (Uradni list RS, št. 122/04, 33/07 – ZPNačrt in 61/17 – ZUreP-2),
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11, 57/12 in 46/16),
- Stanovanjski zakon (Uradni list RS, št. 69/03, 18/04 – ZVKSES, 47/06 – ZEN, 45/08 – ZVetL, 57/08, 62/10 – ZUPJS, 56/11 – odl. US, 87/11, 40/12 – ZUJF, 14/17 – odl. US, 27/17, 59/19 in 189/20 – ZFRO),
- Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025 (Uradni list RS, št. 92/15),
- Zakon o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 19/10 – uradno prečiščeno besedilo, 56/10 – ORZSKZ16, 14/15 – ZUUJFO, 9/16 – ZGGLRS in 36/21 – ZZIRDKG).

Na podlagi ustavne ureditve in veljavne zakonodaje je za urejanje prostora in prostorsko načrtovanje na lokalni ravni in s tem tudi za urejanje romskih naselij pristojna občina. Pristojni državni organi občinam, ki imajo romska naselja, na različne načine nudijo usmeritve, strokovno pomoč in tudi sofinanciranje pri urejanju teh naselij. Ob tem tako občine kakor državni organi upoštevajo ranljivost prebivalcev teh naselij in si z ukrepi, ki jih sprejemajo, prizadevajo za zagotavljanje enakih izhodiščnih možnosti teh prebivalcev ter tudi posameznikovo večje sodelovanje pri urejanju bivanjskih in stanovanjskih vprašanj. Ker se občine glede na veljavno zakonodajo v primeru romskih naselij ukvarjajo s številnimi kompleksnimi izzivi, so bili v preteklosti na državni ravni izvedeni nekateri strateški ukrepi, katerih cilji so bili opredeliti in obravnavati prostorske izzive teh naselij ter z opredelitvijo koncepta možnih pristopov pomagati usmerjati občine pri njihovih nalogah in tako pripomoči k večjemu in hitrejšemu vključevanju Romov v družbo.

Občine so usmeritve, ki so bile pripravljene v preteklih obdobjih, bolj ali manj upoštevale, saj so se pri tem spoprijemale s številnimi kompleksnimi in vsakodnevnimi izzivi. Glede na to je Delovna skupina Vlade RS za obravnavo romske tematike, ki je bila ustanovljena julija 2020, v sodelovanju s predstavniki občin in romske skupnosti načrtno začela obravnavati nekatera sistemska vprašanja, ki se nanašajo tudi na to vsebinsko področje ali pa nanj neposredno oziroma posredno vplivajo. Tako se je na primer delo v okviru ene od ožjih strokovnih podskupin usmerilo predvsem na urejanje premoženjskopравnih vprašanj zemljišč, na katerih stojijo romska naselja, kjer je zaradi neurejenosti teh vprašanj urejanje naselij oteženo ali celo nemogoče.

V zvezi z urejanjem teh naselij na sedanjih lokacijah Gradbeni zakon (v nadaljnjem besedilu: GZ), ki je v uporabi od 1. junija 2018 dalje, prinaša različne zakonske mehanizme za legalizacijo že zgrajenih objektov. Poleg rednih postopkov legalizacije, ki so bili mogoči že do zdaj (redna pridobitev gradbenega dovoljenja, redna sprememba prostorskih aktov), GZ omogoča legalizacijo manjših odstopanj s pridobitvijo uporabnega dovoljenja, ohranja možnost legalizacije za objekte izpred leta 1968, dodaja možnost legalizacije tako imenovanih objektov daljšega obstoja, zgrajenih pred 1. januarjem 1998, in dodatno omogoča še legalizacijo po predpisih, ki so veljali v času gradnje objektov. GZ tako ponuja celovit nabor ukrepov, s katerimi je mogoče obravnavati različna pravna in dejanska stanja, ki botrujejo nelegalnosti objektov. Zagotovo bo nekaj od tega nabora pomagalo tudi pri legalizaciji objektov, v katerih živijo pripadniki romske skupnosti, a vseeno prav pri njih ostaja več ovir na poti do legalizacije. Prva in največja ovira je dejstvo, da je tako kot za izvajanje rednih gradenj treba izkazovati pravico graditi (primarno je to lastninska pravica). Druga ovira je dejstvo, da sta priprava dokumentacije, potrebne za legalizacijo, in plačilo s tem povezanih dajatev (komunalni prispevek in pa nadomestilo za degradacijo in uzurpacijo) še vedno znaten finančni vložek. Tretja ovira je dejstvo, da vsa romska naselja nimajo zagotovljene komunalne infrastrukture, ki je potrebna, da bi se objekti nanjo priključili in tako izpolnili bistvene zahteve za njihovo uporabo, zlasti z vidika higienskih pogojev (pitna voda, odvajanje in čiščenje odpadne vode). Zdaj je v pripravi nov gradbeni zakon, v katerem je posebej poudarjena tudi »pravica do spoštovanja doma«, ki je varovana v okviru pravice do nedotakljivosti stanovanja iz 1. odstavka 36. člena Ustave in na katero se sklicuje tudi Odločba Ustavnega

sodišča št. UP – 619/17 z dne 14. februarja 2019. Z novim gradbenim zakonom bo še nekoliko lažja legalizacija nedovoljenih gradenj, saj se načrtuje premik letnice, do katere je mogoča legalizacija, z leta 1998 na leto 2003.

V obdobju 2017–2018 je delovala Medresorska delovna skupina za reševanje prostorske problematike Romov, ki jo je vodil MOP. Ta skupina je prepoznala potrebe in izzive pri urejanju romskih naselij in na področju izboljšanja bivanjskih razmer ter podala predloge zakonodajnih, organizacijskih, finančnih in drugih ukrepov, za katere je ocenila, da bi bili v prihodnje potrebni, da bi se izzivi na tem področju uspešno obravnavali. Podrobna analiza stanja, prepoznava težav in predlogi rešitev na področju bivanjske problematike v romskih naseljih so bili podrobno predstavljeni v Zaključnem poročilu o delovanju Medresorske delovne skupine za reševanje prostorske problematike Romov št. 012-15/2017/366 z dne 17. januarja 2020, s katerim se je seznanila tudi vlada. Iz zaključnega poročila med drugim izhaja, da je delovna skupina z vprašalnikom za občine in ob uporabi podatkov iz javnih evidenc za pripravo Pregleda stanja prostorske problematike po posameznih romskih naseljih v Sloveniji zbrala podatke o romskih naseljih in v okviru tega pripravila tudi nabor romskih naselij v Sloveniji. V skladu z dodatnimi ukrepi, ki jih je konec decembra 2020 k takrat še veljavnemu NPUR 2017–2021 sprejela vlada, bodo ti ugotovljeni podatki vneseni v prostorski informacijski sistem, kar bo omogočalo pregled in dopolnitev pregleda stanja prostorske problematike po posameznih občinah in romskih naseljih ter v prihodnjem obdobju NPUR tudi pripravo predloga vzpostavitve enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov. V okviru priprave Pregleda in analize dobrih praks urejanja prostorske problematike in bivalnih razmer Romov (ki je priloga k zaključnemu poročilu) so zbrane tudi različne prakse urejanja romskih naselij doma in v tujini, zbrani ustrezni programi in projekti za Rome znotraj EU, ki so se izvajali in se še izvajajo, ter pripravljen nabor zavezujočih mednarodnih aktov, ki se navezujejo na minimalne standarde na stanovanjskem področju. Na podlagi navedenega so opredeljena ključna področja urejanja romskih naselij.

Po opravljenem delu te medresorske delovne skupine je MOP sprejel stališče, da ni potreben poseben zakon za interventno urejanje romskih naselij, saj bi nesistemske posegal na področje urejanja prostora in graditve, njegovo izvajanje pa bi druge državljanke postavilo v neenakopraven položaj. Po dostopnih podatkih takšne ureditve tudi ne poznajo v nobeni evropski državi. MOP se zavzema, da se legalizacija romskih naselij izvaja v okviru priprave občinskih prostorskih načrtov (OPN) in njihovih sprememb in dopolnitev, sočasno s pripravo OPN in OPPN pa morajo lokalne skupnosti pripraviti tudi programe opremljanja kot podlago za izvedbo komunalne infrastrukture v vseh naseljih. Za ta namen so na voljo evropska kohezijska sredstva, za katera se morajo lokalne skupnosti potegovati na razpisih, prav tako pa so bila že v preteklosti in bodo tudi v prihodnje na voljo finančna sredstva iz državnega proračuna za regionalni razvoj.

Po ugotovitvah medresorske delovne skupine, ki jo je vodil MOP, je večina romskih naselij, ki so jih lokalne skupnosti v okviru priprave OPN opredelile v svojem naselbinskem sistemu, že opremljenih z osnovno komunalno infrastrukturo (vodovod, kanalizacija, elektrika), sekundarni razvod in priključitev posameznim uporabnikom pa sta mogoča samo ob izpolnjevanju pogojev iz veljavne gradbene zakonodaje (pravnomočno gradbeno in uporabno dovoljenje, na zahtevo investitorja in s sklenitvijo pogodbe o plačevanju stroškov). MOP je predlagal, da se na sistemski ravni omogoči neposredno odvajanje dela sredstev iz socialnih transferov za financiranje komunalnih storitev, kar je v skladu z veljavno zakonodajo že omogočeno s sklepanjem dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike med pristojnim CSD in prejemnikom denarne socialne pomoči²⁷.

Delovna skupina je tudi menila, da sedanji ukrepi v okviru stanovanjske politike z vidika urejanja romskih naselij in zagotavljanja sedanjih stanovanjskih standardov zagotavljajo pripadnikom romske skupnosti okvirno primerljive pogoje za pridobitev neprofitnega najemnega stanovanja ali bivalne enote ob dejavni

²⁷ 35. člen Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18). Dostopen na: [Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije](#) (14. maj 2021).

pomoči lokalne skupnosti in drugih pristojnih strokovnih ustanov (Stanovanjski sklad RS, občinski stanovanjski skladi, centri za socialno delo in tako dalje). Pri tem gre za splošen ukrep, v okviru katerega so Romi ena od ciljnih skupin, namenjen pa je pridobivanju javnih najemnih stanovanj in bivalnih enot na območju celotne Slovenije za vse skupine prebivalstva, in sicer z zagotavljanjem možnosti sofinanciranja za upravičene prosilce, med katerimi so tudi samoupravne lokalne skupnosti in javni nepremičninski skladi lokalnih skupnosti, kjer živijo Romi.

Že v obdobju NPUR 2017–2021 si je tudi UN v sodelovanju s Stanovanjskim skladom RS (v nadaljnjem besedilu: SSRS) prizadeval za večje izkoriščanje možnosti, ki so na voljo za gradnjo neprofitnih stanovanj in zagotavljanje bivalnih enot v okviru programov sofinanciranja SSRS. SSRS si je te naloge zastavil tako v politiki poslovanja kakor tudi v svojih poslovnih in finančnih načrtih in bo tako deloval tudi v prihodnjem obdobju NPUR ter v sodelovanju z UN okrepil informiranje občin o teh možnostih, zainteresirane prebivalce, pripadnike romske skupnosti, pa o možnostih najema stanovanj v okviru javnih razpisov sklada.

V državnem proračunu so se z uresničevanjem Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11, 57/12 in 46/16; v nadaljnjem besedilu: ZSRR-2) in delovanjem MGRT vseskozi zagotavljale tudi finančne spodbude občinam za hitrejši razvoj naselij, kjer živijo pripadniki romske skupnosti. ZSRR-2 je namreč podlaga za pripravo regionalnih razvojnih programov, dogovorov za razvoj regij in ukrepov endogene politike, pri čemer se upoštevajo posebne potrebe za razvoj območij, kjer živijo pripadniki romske skupnosti. V preteklih obdobjih je MGRT z javnimi razpisi za sofinanciranje projektov osnovne komunalne infrastrukture v romskih naseljih občinam, ki so imele komunalno neurejena strnjena bivališča Romov, romska naselja, in so v tekočem mandatu občinskega sveta v občinski svet izvolile predstavnika romske skupnosti oziroma so imele na dan objave razpisa ustanovljeno posebno delovno telo občinskega sveta za spremljanje položaja romske skupnosti, katerega člani so tudi predstavniki romske skupnosti, v 18 letih izvajanja dodelil približno 16 milijonov evrov. S temi razpisi so bili lahko sofinancirani naslednji nameni v romskih naseljih:

- vodovodni sistemi, kar vključuje zajetja in cevovode do priključka uporabnika;
- kanalizacijsko omrežje, kadar je to potrebno zaradi zaščite vodnih virov oziroma drugih ekoloških zahtev;
- elektrifikacija strnjenih naselij;
- novogradnje ali rekonstrukcije lokalnih cest in javnih poti;
- odkup zemljišč za ureditev in zaokrožitev naselij.

V obdobju NPUR 2017–2021 ponovnih razpisov MGRT ni bilo, saj so se izvajale predvsem dejavnosti v okviru regijskega projekta prostorsko-komunalne ureditve romskega naselja Žabjak - Brezje v Mestni občini Novo mesto, ki ga je izvajala Mestna občina Novo mesto in ga je sofinanciralo več pristojnih ministrstev (MGRT, MOP in MzI) in občine. Projekt se je iztekel konec leta 2020.

MGRT si bo tudi v prihodnjem obdobju NPUR na podlagi 14. člena Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in v okviru pristojnosti in proračunskih zmoglosti prizadeval pomagati občinam pri sofinanciranju gradnje osnovne infrastrukture, namenjene Romom. Vendar bo MGRT podpiral le tiste projekte iz regionalnih razvojnih programov (v nadaljnjem besedilu: RRP), ki uresničujejo prednostne razvojne naloge razvojne regije in izkoriščajo njene razvojne potencialne. Govorimo o projektih, ki se od lokalnega projekta razlikujejo po celovitem reševanju določene problematike v okviru razvojne regije oziroma širšem razvojnem vplivu na razvojno regijo in zunaj nje. Tak ukrep bo komplementaren tudi z novo zakonsko ureditvijo financiranja občin, ki s 15. in 20. členom Zakona o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20) v ZFO-1 na novo določata zagotavljanje sredstev za uravnoteženje razvitosti občin oziroma sofinanciranje uresničevanja pravic stalno naseljene romske skupnosti.

Na podlagi ugotovitev v okviru opravljenega dela medresorske delovne skupine, ki jo je vodil MOP, se namerava MKGP pridružiti pripravi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije, s čimer bo pripomogel k lažjemu procesu legalizacije romskih naselij, predvsem v delu, ki se nanaša na kmetijska zemljišča, ki jih upravlja Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije. S spremembo zakona bi se omogočil brezplačen prenos lastninske pravice zemljišč, katerim je bila za legalizacijo romskih naselij predhodno spremenjena namenska raba v stavbno zemljišče.

5.2 Cilji in ukrepi na področju urejanja romskih naselij in dostopa do stanovanj

5.2.1 Strateški cilj: izboljšanje bivanjskih razmer Romov, pospešitev ureditve naselij, kjer večinsko živi romsko prebivalstvo, in v skladu z nacionalnimi zakonskimi zahtevami zagotovitev dostopa do javnih dobrin ter spodbujanje odprave dejanskega prostorskega ločevanja, preprečevanje nadaljnje izoliranosti in getoizacije ob premagovanju razvojnih težav ciljnih območij regionalne politike za zagotovitev osnovnih možnosti za enakopravni razvoj romske skupnosti v Sloveniji.

Kazalnik 1: Podatki v okviru zbirke podatkov in podatkov iz sprejetih OPN, ki se nanašajo na urejanje romskih naselij.

Kazalnik 2: Število uspešno izvedenih projektov urejanja osnovne komunalne infrastrukture in število uspešno izvedenih projektov, ki se nanašajo na urejanje romskih naselij.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.1.1: Vključevanje naselij, kjer večinsko živijo Romi, v poselitveni sistem Slovenije in z dodatnimi ukrepi preprečitev nadaljnje izoliranosti, segregacije in getoizacije teh naselij.	Vnos in uporaba podatkov, pridobljenih iz različnih strokovnih podlag za razvoj poselitve, za utemeljitev opredelitve in urejanja romskih naselij v okviru priprave občinskih prostorskih načrtov (OPN).	MOP	V skladu z dinamiko priprave OPN lokalnih skupnosti v katerih so opredeljena tudi romska naselja.	Niso posebej opredeljena (delno so zagotovljena v okviru vzpostavitve PIS, delno pa v proračunih lokalnih skupnosti za namene, povezane s pripravo prostorskih aktov – PA).	Dopolnjena baza Prostorskega informacijskega sistema (PIS) v povezavi s podatki o sprejetih OPN. Podatki, pridobljeni v okviru dela MDS za reševanje prostorske problematike Romov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij, se kot posebna kategorija »romska naselja« v Prostorskem informacijskem sistemu (PIS) ne smejo

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					prikazovati. Po veljavni prostorski zakonodaji se naselja v naselbinskem sistemu lokalnih skupnosti ne prikazujejo po narodnostnem ali etničnem načelu, temveč po svojih tipoloških in morfoloških značilnostih in lastnostih. Do vzpostavitve te baze podatkov v PIS pa MOP ob pripravi OPN občinam svetuje, da v primeru opredelitve naselij z romskim prebivalstvom ravnajo po enakih strokovnih merilih kakor za druga naselja, ob upoštevanju zakonskih določil.

Obrazložitev:

To so podatki, ki so bili pridobljeni v okviru Medresorske delovne skupine za reševanje prostorske problematike Romov, ki je na tem področju delovala pod vodstvom MOP od maja leta 2017 do konca maja leta 2018. Podatki se vežejo na urejanje romskih naselij. Vnos v Prostorski informacijski sistem bo omogočal pregled in dopolnitev pregleda stanja prostorske problematike po posameznih občinah in posameznih romskih naseljih.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.1.1: Vključevanje naselij, kjer večinsko živijo Romi, v poselitveni sistem Slovenije in z dodatnimi ukrepi preprečitev nadaljnje izoliranosti, segregacije in getoizacije teh naselij.	<p>1. Priprava predloga za vzpostavitev enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij.</p> <p>2. Posodabljanje enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov v zvezi z urejanjem romskih naselij.</p>	MOP	Od leta 2021 do 2030. (potek vzporedno s pripravo OPN lokalnih skupnosti.)	Niso posebej opredeljena (zagotovljena v okviru vzpostavitve PIS).	<p>Pripravljen predlog zbirke podatkov, vezanih na urejanje romskih naselij.</p> <p>Periodično posodobljeni podatki.</p>

Obrazložitev:

MOP v sodelovanju z občinami, kjer so romska naselja, pripravi predlog vzpostavitve enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij, kar bo stalna naloga MOP. Po vzpostavitvi te zbirke podatkov MOP skrbi za njeno periodično posodabljanje.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.1.1: Vključevanje naselij, kjer večinsko živijo Romi, v poselitveni sistem Slovenije in z dodatnimi ukrepi preprečitev nadaljnje izoliranosti, segregacije in getoizacije teh naselij.	Priprava in sprejem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o Skladu kmetijskih zemljišč Republike Slovenije.	MKGP	Druga polovica leta 2022/prva polovica leta 2023.	Dodatna finančna sredstva niso potrebna.	Površina zemljišč (ha) v lasti države, ki jih upravlja SKZG, po sprejemu zakona brezplačno prenesenih na občine.

Obrazložitev:

MKGP se namerava pridružiti pripravi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije, s katerim naj bi se predlagala dopolnitev 16.b člena tako, da bi se omogočil brezplačni prenos lastninske pravice zemljišč, katerim je bila za namen legalizacije romskih naselij

predhodno spremenjena namenska raba v stavbno zemljišče. Predvideno je, da bo zakon sprejet v drugi polovici leta 2022 oziroma prvi polovici leta 2023. Koliko zemljišč (ha) v lasti države, ki jih upravlja SKZG, bo po sprejemu zakona brezplačno prenesenih na občine, je odvisno od ravnanja občin.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.1.2: Pospešitev ureditve romskih naselij, ki so še vedno komunalno neurejena ali slabo urejena, ter spodbujanje prostorske integracije teh naselij v slovenski naselbinski sistem.	Izvajanje ukrepov za razvoj območij, kjer živi romska skupnost.	MGRT	Od leta 2021 do 2030.	Okvirna sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MGRT): 1.700.000 evrov v letu 2022, 1.700.000 evrov v letu 2023, 1.700.000 evrov v letu 2024.	Število uspešno izvedenih projektov. Število občin, ki bodo uspešno izvedle projekte. Število priključenih objektov na zgrajeno komunalno infrastrukturo.

Obrazložitev:

Komunalno urejanje romskih naselij je izvorno v pristojnosti občin. MGRT bo še naprej izvajal 14. člen Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in si bo v okviru svojih pristojnosti in proračunskih zmoglosti še naprej prizadeval pomagati občinam pri sofinanciranju gradnje osnovne infrastrukture, namenjene Romom. MGRT bo podpiral le tiste projekte iz regionalnih razvojnih programov, ki uresničujejo prednostne razvojne naloge razvojne regije in izkoriščajo njene razvojne možnosti. Govorimo o (regijskih) projektih, ki se od lokalnega projekta razlikujejo po celovitem urejanju določene problematike v okviru razvojne regije oziroma širšem razvojnem vplivu na razvojno regijo in zunaj nje.

Tako imenovane regijske projekte bo MGRT praviloma podpiral z instrumentom dogovor za razvoj regije v skladu z Uredbo o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike (Uradni list RS, št. 16/13, 78/15 in 46/19).

Upravičeni nameni s področja urejanja osnovne komunalne infrastrukture bodo:

- gradnja, sanacija ali modernizacija vodovodnih sistemov,
- gradnja, sanacija ali modernizacija kanalizacijskega omrežja,
- elektrifikacija strnjjenih naselij,
- novogradnje ali rekonstrukcije lokalnih cest in poti,
- odkup zemljišč za ureditev območij, kjer živi romska skupnost, ter
- izdelava projektne dokumentacije v okviru celovitega projekta.

MGRT bo za projekte, ki presegajo ozko usmerjenost v urejanje komunalne infrastrukture, upravičene namene presojal na podlagi konkretnih projektov, upošteva področje dela MGRT, določila ZSRR-2, Uredbe o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike ter druge ustrezne zakonodaje.

5.2.2 Strateški cilj: Krepitev ukrepov pri izvajanju stanovanjske politike.

Kazalnik: Poročila in informacije SSRS ter občin z romskim prebivalstvom glede izkoriščenih možnosti sofinanciranja po programih sklada ter možnosti po odprtih javnih razpisih sklada.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.2.1: Večje izkoriščanje možnosti sofinanciranja po programih v okviru stanovanjske politike in najema stanovanj v lasti SSRS.	1. Informiranje občin, kjer živijo Romi, o možnostih sofinanciranja gradnje neprofitnih stanovanj in zagotavljanja bivalnih enot po programih SSRS ter nudenje strokovne pomoči občinam. 2. Informiranje zainteresiranega romskega prebivalstva o možnostih najema stanovanj po odprtih razpisih SSRS.	UN v sodelovanju s SSRS.	Od leta 2021 do 2030.	Finančna sredstva za izvedbo dejavnosti zagotavljata SSRS in UN v okviru svojih finančnih načrtov. Za organizacijo dogodkov, povezanih z izvajanjem teh ukrepov, bodo sredstva zagotovljena v okviru projekta UN Nacionalna platforma za Rome.	Število občin, v katerih prebivajo Romi in ki bodo izkoristile možnosti sofinanciranja SSRS. Število strokovnih sestankov in usklajevanj s predstavniki občin, v katerih prebivajo Romi. Število oddanih stanovanj SSRS v najem romskim družinam (po odprtem javnem razpisu). Število izvedenih dogodkov in dejavnosti informiranja v okviru obeh ukrepov.

Obrazložitev:

Z informiranjem in predstavitvijo na različnih dogodkih in ob različnih dejavnostih si bosta tako SSRS kot UN prizadevala za obveščanje in spodbujanje občin k zagotavljanju stanovanj in bivalnih enot za Rome v skladu z možnostmi sofinanciranja po programih sklada. Tako UN kot SSRS si bosta tudi prizadevala za obveščanje zainteresiranega romskega prebivalstva in občin o možnostih najema stanovanj, ki jih nudijo javni razpisi sklada. Glede izvedbe slednjega se bosta UN in SSRS povezovala z nosilci in izvajalci drugih ukrepov iz tega NPUR, ki se izvajajo v okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, z občinami, kjer živijo Romi, in z romskimi svetniki ter bosta tako lažje dostopala do ciljne skupine oziroma zagotovila pretok informacij.

Dodatno k navedenim dejavnostim pa si bosta tako MOP kakor tudi SSRS prizadevala za namensko dodelitev oziroma pridobitev finančnih sredstev, ki bi jih SSRS namenil za izvedbo programa za zagotavljanje sofinanciranja gradnje javnih najemnih stanovanjskih enot (neprofitnih stanovanj in bivalnih enot) iz proračuna RS in virov EU v povezavi z reševanjem bivanjskega vprašanja Romov.

6. VKLJUČEVANJE V DRUŽBENO IN KULTURNO ŽIVLJENJE

6.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- MK na podlagi 65. člena URS in v skladu z ZRomS-1 spodbuja ohranjanje in razvoj romskega jezika ter kulturno, informativno in založniško dejavnost romske skupnosti in na podlagi 65. člena Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17 in 21/18 – ZNOrg) financira tudi tiste projekte, ki so namenjeni romski skupnosti.
- Resolucija o jezikovni politiki za obdobje 2021–2025 (Uradni list RS, št. 94/21) vključuje tudi dejavnosti, namenjene ohranjanju, razvoju in promociji jezika romske skupnosti. Ustvarjanje možnosti za izpolnjevanje kulturnih potreb pripadnikov romske skupnosti in delovanje romskih nevladnih organizacij je nujno, da se zagotovijo ohranjanje, promocija in razvoj romskega jezika, kulture in identitete.

Med načela kulturne politike je uvrščena tudi pravica do kulture in kulturne raznovrstnosti, ki se obravnava kot bogastvo v različnosti in omogoča ustvarjalno prepletanje kulturnih vzorcev. MK v svojem odnosu do etničnih skupin v skladu z 8. členom URS upošteva splošne vrednote in smernice, vsebovane v mednarodnih dokumentih o človekovih pravicah. Vključevanje v družbeno in kulturno življenje in s tem tudi krepitev vloge skupnosti spodbujajo skoraj vsi veljavni zakoni na področju kulture, jezika in medijev, dodatno pa tudi vsi strateški in programski dokumenti iz pristojnosti MK, ki romsko skupnost v omenjene predpise in dokumente vključuje kot eno od ustavno priznanih manjšinskih skupnosti. Vse obveze in dejavnosti za spodbujanje ohranjanja in razvoja romskega jezika in kulturne, informativne in založniške dejavnosti romske skupnosti, ki jih izvaja MK, so bile vključene že v preteklem obdobju nacionalnega programa.

MK že od leta 1993 ustvarja možnosti za kulturno delovanje romske skupnosti. Pri tem izhaja iz izraženih potreb pripadnikov romske skupnosti in zagotavlja možnosti za njihovo sodelovanje pri ukrepih, ki so jim namenjeni. MK upošteva, da se kultura izraža na različne načine in vključuje tudi način življenja. MK bo v okviru strateškega cilja upošteval varovanje posebnih pravic romske skupnosti tako, da se upoštevajo posebne okoliščine, v katerih živijo in delujejo pripadniki omenjene skupnosti. Pri tem bo izhajal iz izraženih kulturnih potreb pripadnikov romske skupnosti. MK bo spodbujal izvajanje projektov, operacij oziroma dejavnosti, namenjenih ohranjanju, razvoju in promociji romske kulture, jezika in identitete ter mobilizaciji, motivaciji in aktivaciji delovanja posameznikov iz romske skupnosti za njihovo večjo socialno vključenost in trajnostno krepitev človeškega kapitala. Predvideni učinki vseh dejavnosti in pristopov MK so kakovostna nevsiljena integracija ob ohranjanju kulturne raznovrstnosti, večja dostopnost pripadnikov romske skupnosti do kulturnih dobrin ter prispevek k zmanjševanju predsodkov o romski skupnosti s spoznavanjem in promocijo kulture romske skupnosti.

MK vsako leto izvede javni razpis za sofinanciranje kulturnih dejavnosti za ohranjanje in promocijo kulture in identitete romske skupnosti ter spodbujanje kakovostne kulturne ustvarjalnosti pripadnikov romske skupnosti. Sofinancirani so projekti na vseh področjih kulture: izdajateljska in založniška dejavnost, spletne strani, dejavnosti kulturnih skupin, kulturna animacija, dejavnosti za ohranjanje jezika, mednarodno sodelovanje, medsebojno kulturno sodelovanje različnih manjšinskih etničnih skupnosti, predstavitve kulturnih dejavnosti širšemu okolju, prireditve, predavanja, seminarji, delavnice, digitalizacija in podobno. MK ocenjuje, da je smiselno, da se zagotavljajo sredstva za kakršno koli ohranjanje, razvoj in promocijo romske kulture, še posebej ker projekti zadevajo vsa področja kulture. Ne le to, kultura se povezuje tudi s področjem izobraževanja, zaposlovanja in sociale.

MK je izvajal tudi javni razpis za sofinanciranje kulturnih projektov na področju romske skupnosti, v katerem so se prednostno podpirale dejavnosti v jeziku pripadnikov romske skupnosti ali dvojezični projekti ter projekti, ki so spodbujali bralno pismenost. Na tem področju so bili sofinancirani projekti za spodbujanje ohranjanja in učenja romskega jezika ter spodbujanje izdaje literature v romskem jeziku in dvojezične izdaje.

Splošne knjižnice, ki delujejo na območjih, kjer živi romsko prebivalstvo, so po Zakonu o knjižničarstvu dolžne izvajati knjižnično dejavnost za Rome kot posebno interesno skupino uporabnikov. Gre za načelo večkulturnosti delovanja splošnih knjižnic. Programi in projekti splošnih knjižnic, namenjeni Romom, so financirani pretežno iz lokalnih (v okviru redne dejavnosti), nekateri pa tudi iz drugih virov. Od leta 2015 je v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota odprt romski oddelek, edini v Sloveniji. Romski oddelek je sad projekta Romano Kher – Romska hiša v sodelovanju z romskim društvom Phuro Kher – Stara hiša ter Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota. Na voljo je že več kot sedemsto enot knjižničnega gradiva z romsko tematiko. Mestna knjižnica Ljubljana ima v prostorih Knjižnice Otona Župančiča tudi specializirano zbirko Društva Humanitas. Gradivo je vsebinsko povezano s področjem medkulturnosti; v tem okviru je na voljo tudi gradivo o Romih. Od leta 2009 deluje tudi Digitalna zbirka evropskih Romov, ki jo dopolnjuje približno 25 nacionalnih knjižnic, med njimi tudi Narodna in univerzitetna knjižnica. Raste tudi digitalna zbirka na slovenskem domoznanskem portalu Kamra, na katerem so med drugim dostopne vsebine, povezane z Romi. Knjižnicam žal še ne uspeva enako uspešno organizirati knjižnične dejavnosti za Rome tako kakor za večinsko prebivalstvo. Ovire povzročajo objektivni in subjektivni razlogi, zlasti pa različni romski jeziki, ki po vsej verjetnosti še poglobljajo slabo pismenost oziroma nepismenost, zato morajo knjižnice svoje delo za omenjeno etnično skupino prilagoditi z drugačnimi oblikami dela. Tako mora vsaka knjižnica sama prepoznati drugačnost svojega okolja in nato najti model, po katerem bo delovala. Splošne knjižnice so se v svoji strategiji razvoja do leta 2020 zavezale, da bodo še naprej nadgrajevale storitve z načrtnim razvijanjem različnih vidikov informacijske in funkcionalne pismenosti. Eden od zapisanih ukrepov je tudi oblikovanje storitev za spodbujanje večkulturnosti v splošnih knjižnicah. V letu 2018 je Nacionalni svet za knjižnično dejavnost sprejel nova Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028), ki postavljajo smernice razvoja splošnih knjižnic za naslednje desetletno obdobje. Zasnovana so kot okvir za uresničevanje strokovne avtonomnosti knjižnic, zato v ospredje postavljajo načelna izhodišča strokovnega delovanja, ki jih bo vsaka knjižnica strokovno odgovorno nadrobneje določila zase in za svoje okolje. Poudarek strokovnih priporočil je zato na povezanosti splošne knjižnice z lokalno skupnostjo ter na odličnosti v njenem upravljanju in ponudbi storitev za uporabnike, tudi tiste s posebnimi potrebami, kot so Romi.

Na področju medijev MK vsako leto izvede javni razpis za sofinanciranje programskih vsebin medijev. Namenjen je podpori medijem pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so med drugim pomembne tudi za uresničevanje pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti v Sloveniji do javnega obveščanja in obveščenosti. V delu tega javnega razpisa, ki je namenjen tako imenovanim programom posebnega pomena, ki so v javnem in kulturnem interesu Slovenije (lokalni, regionalni, študentski in nepridobitni radijski in televizijski programi), pa je kot eno izmed meril določeno tudi »omogočanje uresničevanja pravice do javnega obveščanja in obveščenosti lokalnim in manjšinskim skupnostim in ali se razširja v manjšinskih jezikih«.

V zvezi z zagotovitvijo ustreznega prostora v programih javnih medijev v romskem jeziku velja poudariti, da so oddaje, namenjene manjšinam, pomemben in opazen zaščitni znak Prvega programa Radia Slovenija. Ta program ponedeljkove večere namenja Slovencem, ki živijo onkraj meje, in romskim vsebinam. Oddaje RTV SLO na podlagi Zakona o RTV Slovenija in Zakona o medijih sofinancira UN, in sicer na letni ravni. Enournna oddaja Amare droma (Naše poti) je na sporedu Prvega programa Radia Slovenija ob ponedeljkih zvečer. Namenjena je romskim vsebinam in je stalnica programske sheme. V njej se spremlja dogajanje v vseh romskih skupnosti v Sloveniji in tujini. Prvi ponedeljek v mesecu je namenjen romski glasbeni ustvarjalnosti. Skupaj s poslušalci izberejo domačo in tujo romsko skladbo preteklega meseca. Romska glasba je sicer sestavni del vsake oddaje, saj ji je namenjena približno polovica programskega časa. Predstavljajo romske glasbene skupine in projekte, ki jih pripravljajo. V posebni rubriki se s pomočjo zunanje sodelavke posvečajo tudi posebnostim

romskega jezika in njegovih narečij. Oddajo avtorsko pripravljajo pripadniki romske skupnosti v Republiki Sloveniji. Na RTV Slovenija romski novinarji pripravljajo oddajo *So vakeres – Kaj govoriš*. Oddaja je dolga 15 minut, na sporedu pa je vsako drugo soboto ob 12.40. Govori o življenju romske skupnosti v Sloveniji, težavah, ki jih imajo pripadniki skupnosti, o vključevanju Romov v širšo skupnost. Oddajo tako pripadniki romske skupnosti kakor tudi pripadniki večinskega naroda uporabljajo kot primer dobre prakse vključevanja v procesih izobraževanja.

6.2 Cilji in ukrepi na področju vključevanja v družbeno in kulturno življenje

6.2.1 Strateški cilj: Spodbujanje specifičnega, aktivnega kulturnega delovanja in socialnega vključevanja v kulturi pripadnikov romske skupnosti, v skladu z njihovimi izraženimi kulturnimi potrebami.

Kazalnik: Število odobrenih projektov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 6.2.1.1: Ohranitev, razvoj in predstavljanje kulture, jezika in identitete romske skupnosti, večja ozaveščenost prebivalcev Slovenije o kulturi in jeziku manjšinskih skupnosti ter večja dostopnost kulturnih dobrin za posameznike, pripadnike romske skupnosti.	Podpora dejavnostim za ohranjanje, spoznavanje, predstavljanje in razumevanje romske kulture in jezika ter izboljševanje možnosti za kulturno raznovrstnost in dostopnost do kulturnih dobrin.	MK	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MK): letno 92.115 evrov (sredstva za leti 2021 in 2022 so že zagotovljena, sredstva od 2023 do 2030 pa bo MK ob pripravi proračuna vključil v svoj finančni načrt).	Število izvedenih projektov. V letu 2020 je bilo izvedenih 59 projektov. Dosežena vrednost od leta 2021 naj bi bila najmanj 60 projektov na leto.

Obrazložitev:

Projekti, ki jih je do zdaj financiral MK iz državnega proračuna, so bili zelo različni in so vključevali: interne publikacije, zbornike in časopise, slikanice, knjige v maternem jeziku in dvojezična ali celo večjezična besedila, gostovanja, predavanja, okrogle mize o kulturnih, jezikovnih in zgodovinskih temah, jezikovne in ustvarjalne delavnice, dejavnosti ljubiteljskih skupin, prireditve, srečanja, festivale, natečaje, predstavitev radijskih oddaj in dokumentarnih filmov, spletne časopise in strani, različna sodelovanja manjšinskih skupnosti in romske skupnosti z večinskim prebivalstvom in podobno. MK ugotavlja, da so bili projekti izvedeni v vsaj 95 %, zato bo še naprej izvajal take ukrepe in dejavnosti ter jih nadgrajeval. Z razpisi za financiranje različnih kulturnih projektov bo MK skrbel za ohranitev, razvoj, spoznavanje in predstavljanje kulture, jezika in identitete romske skupnosti, večjo ozaveščenost prebivalcev Slovenije o kulturi in jeziku manjšinskih skupnosti ter za večjo dostopnost do kulturnih dobrin pripadnikov romske skupnosti. Prednostno bo MK financiral projekte, v katere so vključeni otroci, ženske in starejši, pripadniki romske skupnosti; projekte, ki spodbujajo bralno pismenost in bralno kulturo; projekte, ki pripomorejo k širjenju informacij o kulturnem življenju, delu in razmišljanjih pripadnikov romske skupnosti; produkcijo literature v narečjih romskega jezika in dvojezične izdaje, še posebej otroške in mladinske; projekte, ki vključujejo strokovnjake in umetnike; ter projekte, ki se izvajajo v javni kulturni infrastrukturi. Za izvajanje ukrepa so primerne nevladne organizacije in ustvarjalci s statusom samozaposleni na področju kulture, ki delujejo v romski skupnosti. Predvideni učinki: večja vključenost pripadnikov romske skupnosti v aktivno delovanje na področju kulture, izboljševanje bralne pismenosti pripadnikov romske skupnosti, več usposabljanj (delavnice, tečaji in podobno neformalno izobraževanje) rojenih govorcev in usposobljenih predavateljev romščine za poučevanje romskega jezika; ohranjanje, razvoj in promocija romskega

jezika; krepitev jezikovnih zmožnosti Rominj in Romov v svojem narečju romskega jezika, večja ozaveščenost romske skupnosti in večinskega prebivalstva o romski kulturi, vrednotah, šegah in načinu življenja.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 6.2.1.2: Spodbujanje socialnega vključevanja pripadnikov romske skupnosti.	Opismenjevanje pripadnikov romske skupnosti na področju kulture.	MK	Do leta 2030.	Sredstva EU (ESS+) in sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MK) od leta 2023.	Število oseb, pripadnikov romske skupnosti, vključenih v program. Program se bo predvidoma začel izvajati od leta 2023, dosežena vrednost naj bi bila vključenih 200 pripadnikov romske skupnosti (180 na vzhodu in 20 na zahodu Slovenije).

Obrazložitev:

MK je v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, prednostna os 9: socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine, prednostna naložba 9i: aktivno vključevanje, tudi za spodbujanje enakih možnosti in aktivne udeležbe, ter povečanje zaposljivosti, posebni cilj 3: preprečevanje zdrsa v revščino oziroma socialno izključenost in zmanjševanje neenakosti v zdravju, izvedel dva javna razpisa za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru sredstev ESS. Predmet teh javnih razpisov je bil sofinanciranje operacij na področju kulture (kulturnega in ustvarjalnega sektorja) v podporo zagotavljanju večjih zaposlitvenih možnosti na trgu dela, dvigu ravni usposobljenosti, kulturne ustvarjalnosti in krepitvi samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov ranljivih skupin, med drugim tudi pripadnikov romske skupnosti. MK v kratkem načrtuje objavo zadnjega (tretjega) razpisa za obdobje 2021–2023.

MK ugotavlja, da bi bilo pripadnikom romske skupnosti treba nameniti posebno pozornost glede večje socialne vključenosti in dejavnejše udeležbe na trg delovne sile na področju kulture, zato je v okviru programa za izvajanje evropske kohezijske politike za obdobje 2021–2027 predlagal poseben ukrep pod CP4. V okviru ukrepa je načrtovana podpora za usposabljanje in zaposlovanje ter krepitev samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov romske skupnosti, ki delujejo v nevladnih organizacijah na področju kulture. Cilja ukrepa sta krepitev kompetenc romskih organizacij za kulturno dejavnost in delovanje na področju kulture z zaposlitvijo posameznika v tej organizaciji ter usposabljanje posameznikov za pridobitev kompetenc na tem področju.

Vlada Republike Slovenije si je v nacionalnem programu ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021 zastavila strateške cilje, ki med drugim še posebej nagovarjajo preprečevanje in odpravljanje izključenosti Romov, še posebej žensk, mladih in otrok, na vseh področjih. Evropski ekonomsko-socialni odbor v raziskavi »Položaj romskih žensk« navaja, da je velik delež romskih žensk (in deklet) izpostavljen večplastni in presečni diskriminaciji, zato ne morejo v celoti uveljavljati svojih pravic. Iz raziskave je razvidno, da so romske ženske najranljivejša manjšina v EU, zato je odprava takšnih razmer izredno pomembna naloga in obveznost

evropskih demokracij. Položaj romskih žensk na trgu dela je veliko slabši kot položaj romskih moških, pri čemer vsi zaposlitveni kazalniki kažejo, da je stopnja zaposlenosti romskih žensk kritično nizka. V raziskavi je tudi poudarjeno, da bi države članice morale začeti izvajati strukturirano politiko, s katero bi izboljšale možnosti romskih žensk in deklet za zaposlitev. Iz navedenega je razvidno, da je zelo pomembno s posebnimi družbenimi ukrepi varovati predvsem ranljive skupine, ki so lahko v primerjavi z večinskim prebivalstvom in na žalost velikokrat tudi dejansko so v dokaj slabšem izhodiščnem položaju. S spodbujanjem posebnih ukrepov bi bila posamezniku kot pripadniku take skupine omogočena samouresničitev in izboljšanje položaja na trgu dela. Gre torej za izboljšanje socialnih, funkcionalnih in delovnih kompetenc pripadnikov romske skupnosti na področju kulture. Zato je zelo smiselno izražene kulturne potrebe obravnavati v širšem okviru človekovih pravic.

7. IZBOLJŠANJE SOBIVANJA V ROMSKIH NASELJIH IN NJIHOVI OKOLICI

7.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

Pravne podlage za policijsko delo so določila:

- Zakona o nalogah in pooblastilih policije (Uradni list RS, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US in 47/19),
- Zakona o organiziranosti in delu v policiji (Uradni list RS, št. 15/13, 11/14, 86/15, 77/16, 77/17, 36/19 in 66/19 – ZDZ),
- Zakona o prekrških (Uradni list RS, št. 29/11 – uradno prečiščeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US, 92/14 – odl. US, 32/16, 15/17 – odl. US, 73/19 – odl. US in 175/20 – ZIUOPDVE),
- Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20),
- Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154, 22/19, 55/20 – odl. US in 89/20 – odl. US),
- Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (Uradni list RS, št. 75/15),
- Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (Uradni list RS, št. 43/19) in drugo.

Policija uspešno zagotavlja učinkovito policijsko interveniranje z namenom uspešnega obravnavanja vseh varnostnih dogodkov kot tudi dosledne obravnave vseh storilcev protipravnih ravnanj. Slednje policija dosledno izvaja ob prijavi občanov in oškodovancev kakor tudi po lastni zaznavi. Ob zaznavi posameznih varnostnih dogodkov, ki so najpogostejši na območjih z romskimi naselji, Policija z najrazličnejšimi oblikami dela preprečuje in odkriva protipravna dejanja in je pri tem v večini primerov tudi uspešna.

Varnostno stanje v okoljih, kjer so romska naselja, je zelo kompleksno. To stanje je praviloma posledica nezadovoljstva večinskega ali manjšinskega prebivalstva z zmanjšano kakovostjo življenja v okoljih ali pa posegi v lastniško posest. Največkrat so vzrok spori glede zemljišča, spremembe prostorskih načrtov, posegi v lastnino, spremembe kakovosti življenja v romskih naseljih ali vpliv romskega načina življenja na okoliške prebivalce (glasna glasba, velika slavlja, kurjenje odpadkov, občasno streljanje v počastitev slavlja in podobno).

Policija pri izvajanju svoje primarne funkcije zaznava poslabšanje občutka varnosti ljudi, ki živijo na območjih z romskimi naselji. Slabši občutek varnosti je tako za lokalno skupnost kakor za policijo in druge ustanove merilo (ne)uspešnosti dela in mora biti motiv za nenehno prilagajanje delovanja za njegovo povečanje.

Policija je že vrsto let prepoznana kot vodilni in odgovorni organ, ki si prizadeva za pravočasen in učinkovit odziv (tako z represivnim pristopom kakor tudi s preventivnim delovanjem) na varnostne dogodke, o katerih je obveščena ali jih zazna z lastno dejavnostjo. Na uspešno obravnavanje in ukrepanje ter preprečevanje vplivajo številni dejavniki, ki se kažejo predvsem v neučinkovitosti posameznih organov, neučinkovitosti kaznovalne politike in odsotnosti splošne preventive.

Pomembno je poudariti, da je delo v romski skupnosti in z njo zelo posebno, zahteva stalno prisotnost in potreben odziv tako policije kakor drugih organov in lokalnih skupnosti, ki so predvsem odgovorne za stanje na območjih, kjer živi romska skupnost. Da bi bili na tem področju uspešnejši, je zelo pomemben multidisciplinarni pristop. Torej je pomanjkljivost pri represivnem pristopu dela tudi v odsotnosti učinkovitosti kaznovalne politike, ki bi generalno odvrčala storilce povratnike kaznivih dejanj in prekrškov ter tiste, ki nameravajo storiti ali bodo storili kazniva dejanja in prekrške.

Ti dejavniki so ob odsotnosti osnovnega represivnega in preventivnega odziva vseh organov in odsotnosti kaznovalne politike ključni za poslabšano varnostno stanje in slabši občutek varnosti ljudi ter ovira za uspešno asimilacijo in integracijo romske skupnosti v družbo. Pri tem se lahko navede, da je tako imenovano »prevzemanje odgovornosti« legitimnih predstavnikov romske skupnosti kakor tudi celote preskromno oziroma zanemarljivo.

Pri delu in spremljanju posameznih tveganih stanj v romski skupnosti predvsem na območju jugovzhodne Slovenije (Dolenjska, Bela krajina, Posavje, kočevsko-ribniško območje, Grosuplje, Ljubljana) Policija zaznava številne dogodke na območjih z romskimi naselji, ki po vsebini in številu izstopajo in jih je Policija (PU Novo mesto, PU Ljubljana, PU Murska Sobota) obravnavala pri svojem delu. O navedeni problematiki so predstavniki MNZ in Policije poročali tudi na 5., 6., 7. in 8. seji Pododbora za spremljanje romske tematike v državnem zboru.

7.2 Cilji in ukrepi na področju izboljšanja sobivanja v romskih naseljih in njihovi okolici

7.2.1 Strateški cilj: Izboljšanje varnosti in sobivanja v romskih naseljih, njihovi okolici oziroma na varnostno obremenjenih območjih.

Kazalnik: Varnostna ocena policije ter mnenje občin in drugih deležnikov glede izboljšanja varnosti v romskih naseljih, njihovi okolici oziroma na varnostno obremenjenih območjih.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 7.2.1.1: Izboljšanje varnosti v romskih naseljih, njihovi okolici, oziroma varnostno obremenjenih območjih.	1. Zagotavljanje učinkovitih policijskih intervencij v romskih naseljih. 2. Zagotavljanje večje vidnosti policijskega dela v bližini romskih naselij.	Policija, občine, predstavniki ustanov, ki se ukvarjajo z romsko tematiko; predstavniki vladnih in nevladnih	Do leta 2030. Poroča se vsakih šest mesecev.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije).	Merjenje in analiza reakcijskega časa. Število načrtovanih rednih policijskih dejavnosti v primerjavi s preteklimi obdobji. Število preventivnih stikov in razgovorov s

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	<p>3. Zagotavljanje proaktivnosti obravnave potencialnih varnostnih dogodkov v romskih naseljih.</p> <p>4. Zagotavljanje večje »statistične« varnosti na območjih, kjer živi romska skupnost.</p> <p>5. Zagotavljanje večjega »občutka« varnosti v bližini romskih naselij.</p>	organizacij; predstavniki civilnih iniciativ.			<p>povratniki prekrškov in KD v primerjavi s preteklimi obdobji ter število privedb storilcev KD, pridržanj, mediacij in drugo.</p> <p>Število KD, prekrškov v primerjavi s preteklimi obdobji.</p> <p>Mnenje (ocena) občin v primerjavi s preteklim obdobjem.</p>

Obrazložitev:

Varnostna problematika pogosto zajema neupoštevanje veljavnih predpisov RS, kar povzroča nesorazmerno veliko varnostno tveganje in posledično močno zmanjšano kakovost življenja ljudi v okolici romskih naselij. Policijske uprave imajo za učinkovitejše izvajanje policijskih nalog na teh območjih izdelane posebne načrte. Varnostno stanje v okoljih z romskim prebivalstvom sicer v Policiji ocenjujejo na podlagi spremljanja in ocenjevanja varnostnih dogodkov, vendar le za pripravo varnostnih ocen in sorazmernih ukrepov policije, sicer pa v policiji ne vodijo evidenc.

Policija zagotavlja učinkovito policijsko intervencijo ob prijavah občanov in oškodovancev kakor tudi dosledne obravnave vseh prijavljenih ali lastno zaznanih prekrškov in sumov kaznivih dejanj. Najpogosteje gre (predvsem v jugovzhodni Sloveniji) za naslednje prekrške in kazniva dejanja, ki so najpogostejša na območjih z romskimi naselji in po vsebini in številu glede na obravnavo Policije tam izstopajo:

- kršitve javnega reda in miru s predvajanjem glasne glasbe (romske zabave – rojstni dnevi, krsti otrok in druga praznovanja, kjer se z živo ali mehansko glasbo motita mir in počitek ljudi). Te kršitve so najpogostejši moteči dejavnik za okoliško prebivalstvo, kar vpliva na slabši občutek varnosti;
- meddružinski spori (velikokrat na javnih krajih – bencinski servisi, trgovski kompleksi, zdravstvene ustanove ...), ki imajo za posledico tudi hujše kršitve javnega reda in miru ter kazniva dejanja (tudi s posledicami telesnih poškodb in v nekaj primerih celo smrt ljudi – od leta 2012 je bilo v jugovzhodni Sloveniji več kot osem takih primerov). Policija v teh primerih poleg vseh dejavnosti izvaja tudi mediacijo med sptimi stranmi. Odsotnost ustrezne kaznovalne politike izrazito negativno vpliva na preprečevanje in ponavljanje nasilnih kaznivih dejanj;
- streljanje z orožjem v romskih naseljih ob najrazličnejših praznovanjih (tudi z ogrožanjem splošne varnosti ljudi in premoženja). Tukaj policija dosledno izvaja hišne preiskave in vse dejavnosti s ciljem najdbe nelegalnega orožja in streliva, prav tako pa tudi preventivne delavnice s svetovanjem in opozarjanjem na nevarnost. Učinek preventivnih dejavnosti je slabši, tudi zaradi primerov zavržb kazenskih ovadb na okrožnih državnih tožilstvih in oprostilnih sodbah za kazniva dejanja po 314. členu KZ-1 (povzročitev splošne nevarnosti ljudi in premoženja);

- begi oziroma odhodi otrok in mladoletnic od doma v druga naselja (v letih 2014 in 2017 po neuradnih podatkih drugih pristojnih ustanov okoli 80 primerov). Glede omenjene problematike se Policija udeležuje različnih sestankov na strokovni ravni in izvaja številne dejavnosti z nosilcem dejavnosti ter ukrepa v NPUR 2017–2021, to je UN. Policija ozavešča tudi romsko skupnost in vključuje predstavnike romskih organizacij;
- pojav oziroma porast nasilja v družini – čeprav se zoper kršitelje in storilce ustrezno ukrepa (plačilni nalogi, kazenske ovadbe, ukrepi prepovedi približevanja določeni osebi in kraju in podobno), število primerov narašča, saj storilci storijo ta kazniva dejanja pod vplivom alkohola in prepovedanih drog;
- kazniva dejanja oderuštva – v romski skupnosti je zelo prisotno in akutno posojanje denarja za oderuške obresti in izkoriščanje socialnega položaja tistih, ki imajo manj. Taka kazniva dejanja je težko odkrivati, saj je težko odkriti oškodovance, ki bi zadeve prijavljali in pozneje tudi pričali na sodišču. Policija meni, da so tovrstna kazniva dejanja zelo škodljiva predvsem za socialno šibke Rome, ki jih silijo v nova kazniva dejanja, in imajo zelo slabe posledice v skupnosti. Na drugi strani gre za »bogatenje« Romov – »posojilodajalcev« na račun šibkejših. Tu se predvsem pogreša ustrezen odziv pristojnih služb (CSD, Finančne uprave Republike Slovenije, lokalne skupnosti in drugih);
- različne oblike ustrahovanj in izsiljevanj (v zdravstvenih domovih, CSD-jih, izobraževalnih ustanovah, občinah in drugje). Največ teh kršitev je prisotnih zaradi medsebojnih sporov in pričakovanja po takojšnji oskrbi, posamezni storitvi in drugih vzrokov za dosego koristi posameznikov;
- pojav lažnih klicev na 112 in 113 – kazniva dejanja zloraba znamenj za pomoč. Kar nekaj primerov je zabeleženih, ko posamezniki lažno naznanjajo različne dogodke in povzročajo nepotrebno interveniranje interventnih služb. Znani so primeri kaznivih dejanj poškodovanje tuje stvari (poškodbe gasilskih in reševalnih vozil);
- problematika uživanja in preprodaje prepovedanih drog v romskih naseljih – v zadnjem času je zaznan očiten porast uživanja in preprodaje prepovedanih drog ter drugih psihoaktivnih snovi, v naselja prihajajo uživalci prepovedanih drog bodisi so uživalci teh snovi posamezni pripadniki romske skupnosti. Obstajata bojazen in splošna nevarnost za ljudi in premoženje, kot na primer v primerih streljanja z orožjem teh posameznih Romov ob uživanju trdih prepovedanih drog v kombinaciji s čezmernim uživanjem alkohola;
- problematika črnih gradenj in nasilne prilastitve zemljišča – zoper storilce so bile po zaznavi storitve kaznivega dejanja protipravno zavzetje nepremičnine podane kazenske ovadbe, v posameznih ugotovljenih primerih pa tudi poročila pristojni inšpekciji. Slednje je pomemben očitek predstavnikov večinske skupnosti, ki ne morejo uresničevati svoje lastninske pravice. Ker se nelegalna romska naselja večajo, to pomeni sociološko varnostno vprašanje in težavo pri delu policije in drugih ustanov (leta 1984 je bilo v romskem naselju Žabjak - Brezje približno 220 Romov, danes jih na tem območju živi približno 900);
- okoljevarstvena problematika (kurjenje ovojev električnih vodnikov in najrazličnejših odpadkov, nelegalno zbiranje in skladiščenje odpadnih surovin in tako dalje). Policija najpogosteje ukrepa s podajo predlogov drugim prekrškovnim organom. Gre za pomembno vprašanje splošne varnosti, saj so nekatera naselja na vodovarstvenih območjih (na primer Roje) in morebitno pronicanje odpadnih olj v podtalnico povzroča nevarnost;
- problematika potepuških živali (nelastniški in zapuščeni psi, ki pomenijo nevarnost za zdravje prebivalcev in vseh, ki izvajajo dejavnosti v romskih naseljih). Odlovi potepuških in nelastniških psov, cepljenja in čipiranja se redko izvajajo, saj je to za lokalne skupnosti velik strošek (samo v romskem naselju Žabjak - Brezje je več kot 300 psov);
- neobiskovanje šolskega pouka – veliko otrok, ki ne obiskuje šolskega pouka, izvaja beračenje ali kakšne druge oblike kršitev. Policija sodeluje z osnovnimi šolami in podaja predloge drugim prekrškovnim organom za kršitve Zakona o osnovni šoli, kar pa nima učinka, saj šolski inšpektorat zaradi smotrnosti postopkov večinoma ne uvede prekrškovnih postopkov (po oceni nekega župana z območja jugovzhodne Slovenije v njihovi občini en romski otrok v petih letih zaključi osnovno šolo);
- »nelegalno« preseljevanje – je zelo razširjeno, saj se Romi iz različnih vzrokov preseljujejo iz svojih v druga naselja. Težava je tudi pri prijavljanju sprememb bivališč na upravne enote (na sedežu državnega organa CSD Novo mesto je za bivanje prijavljenih približno 180 ljudi).

Izhodišče za spremljanje uresničevanja ukrepov in njihovega učinka bodo prepoznana varnostno obremenjena območja, spremljanje pa bo potekalo z viri podatkov in metodami, kot so poročila policije, poročila policistov, evidence Policije (za ukrep zagotavljanje večje »statistične« varnosti na območjih, kjer živi romska skupnost), in poročanja županov občin.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 7.2.1.2: Nadaljevati in okrepiti partnerski odnos z lokalnimi skupnostmi in romskimi skupnostmi z namenom izboljšanja sobivanja.	Okrepitev izvajanja policijskega dela v skupnosti.	Policija; občine; predstavniki ustanov, ki se ukvarjajo z romsko tematiko; predstavniki vladnih in nevladnih organizacij; predstavniki civilnih iniciativ in večinskega prebivalstva.	Do leta 2030. Poroča se vsakih šest mesecev.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije).	Število izvedenih preventivnih in drugih dejavnosti. Število sodelovanj v najrazličnejših komisijah, varnostnih sosvetih, odborih, delovnih skupinah in drugje.

Obrazložitev:

Z izvajanjem policijskega dela v skupnosti se bosta okrepila in nadaljevala partnerski odnos z lokalno skupnostjo in zavzemanje za učinkovito urejanje najrazličnejših potreb po varnosti. Tak partnerski odnos omogoča pridobivanje informacij za pravočasno odkrivanje varnostnih vprašanj, vzrokov za nastanek in njihovo reševanje. Izvajanje policijskega dela skupnosti v najširšem smislu in izvajanje preventivnih dejavnosti sta osredotočena na neposredno delo policije z romsko skupnostjo in urejanje posameznih problemskih vprašanj skupaj z drugimi subjekti. Pri tem policija kot povezovalni člen sodeluje in tudi vpliva na dinamiko delovanja varnostnih sosvetov in drugih posvetovalnih teles, strokovnih in multidisciplinarnih skupin na lokalni, regionalni in državni ravni, v kar se vključujejo tudi predstavniki romske skupnosti. Neposredno delo teh skupin ima zelo velike učinke pri preprečevanju vseh težav in za ugotavljanje in izvedbo ukrepov ob zaznavi vseh tveganih stanj in kršitev pozitivne zakonodaje.

Pri izvajanju policijskega dela v romski skupnosti bo Policija dosledno uresničevala temeljne naloge Zakona o nalogah in pooblastilih policije, Zakona o organiziranosti in delu policije, Pravil policije, Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023, Srednjeročnega načrta razvoja dela policije 2018–2022 in Resolucije o dolgoročnem razvoju policije do leta 2025. Poglavitni cilji, ki izhajajo iz strateškega dokumenta Generalne policijske uprave – Strategije policijskega dela v skupnosti iz leta 2013 in Resolucije o dolgoročnem razvoju policije do leta 2025, so:

- več partnerskega sodelovanja z lokalno skupnostjo, državnimi organi in civilno družbo;
- večja vidnost in okrepljena prisotnost policistov v lokalni skupnosti;

- večji občutek varnosti;
- večje zaupanje v delo policije in zadovoljstvo z njim;
- učinkovito preprečevanje in preiskovanje kriminala.

Ena izmed stalnih oblik policijskih dejavnosti je tudi sodelovanje z najrazličnejšimi subjekti, ki lahko pripomorejo k izboljšanju varnostnih pojavov. Zelo pomembno je tudi delo z oškodovanci in prijavitelji, da so ti seznanjeni z delovanjem in ukrepanjem policije ter se tako povečujeta zaupanje v policijo kakor tudi občutek varnosti.

8. BOJ PROTI ANTICIGANIZMU IN DISKRIMINACIJI

8.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- URS: 63. člen – prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni,
- Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg),
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07),
- Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20): 297. člen – kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti,
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije (Uradni list RS, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US in 47/19): odnos uslužbencev Policije do strank v skladu s Pravili policije, Kodeksom policijske etike in Katalogom standardov policijskih postopkov,
- Zakon o varstvu javnega reda in miru (Uradni list RS, št. 70/06 in 139/20): 20. člen, ki določa prekrške v zvezi vzbujanja nestrpnosti,
- Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (Uradni list RS, št. 75/15),
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (Uradni list RS, št. 43/19),
- Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZPOmK-1, 77/10 – ZSFCJA, 90/10 – odl. US, 87/11 – ZAvMS, 47/12, 47/15 – ZZSDT, 22/16, 39/16, 45/19 – odl. US in 67/19 – odl. US),
- Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14),
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (Uradni list RS, št. 43/19).

Dejavnosti na področju ozaveščanja in boja proti diskriminaciji so v preteklem obdobju nacionalnega programa spodbujali in izvajali predvsem Policija, UN, SRSRS in različne romske nevladne organizacije (predvsem zveze društev).

Policijska akademija od leta 2009 izvaja usposabljanja za policiste po programu »Zavedanje stereotipov, obvladovanje predsodkov in preprečevanje diskriminacije pri delu policije v multikulturni družbi«, od leta 2013 naprej pa tudi za druge javne uslužbenke, ki se v okviru svojega delovanja in pristojnosti srečujejo s pripadniki romske skupnosti in pripadniki drugih manjšinskih etničnih skupnosti v Republiki Sloveniji (na primer centri za socialno delo, šoli, vrtci, občinske uprave in drugi). Poleg tega je bilo v preteklem obdobju vzpostavljeno sodelovanje s Centrom za izobraževanje v pravosodju, v okviru katerega so bila izvedena številna izobraževanja za zaposlene v pravosodnih organih, vanje pa je bilo kot tema vključeno tudi delo z romsko skupnostjo.

Za krepitev delovanja organizacij romske skupnosti in vključevanja ter podpore organizacij romske skupnosti drugim ukrepom na državni ali lokalni ravni je UN finančno podpiral organizacije romske skupnosti pri njihovih dejavnostih, in sicer:

- SRSRS, ki se financira neposredno na podlagi ZRomS-1, saj je krovna organizacija, ki zastopa interese romske skupnosti v dialogu z državnimi organi;
- programe dejavnosti organizacij romske skupnosti na podlagi javnih razpisov (sredstva so zagotovljena v finančnem načrtu SRSRS; javne razpise izvede svet).

SRSRS je izvajal javne razpise za sofinanciranje programov in projektov romskih društev in javne razpise za sofinanciranje programov dejavnosti organizacij romske skupnosti (romske zveze). S sofinanciranjem Romskega informativnega centra Romic in Radia Romic je SRSRS spodbujal informativno in založniško dejavnost, ki sta pomembni za razvoj romske skupnosti, pri čemer je SRSRS poročal, da je informativna dejavnost Romica za pripadnike romske skupnosti eksistenčnega pomena in opravlja pomembno poslanstvo pri ohranitvi identitete, jezika, kulture in obveščanja oziroma izobraževanja.

V okviru sofinanciranih programov in projektov romskih društev so bile izvedene dejavnosti za spodbujanje vseživljenjskega učenja, medgeneracijskega sodelovanja, poklicno svetovanje in usmerjanje, spodbujanje izobraževanja, podjetništva in turizma in izobraževanje glede varstva okolja. V okviru sofinanciranih programov dejavnosti organizacij romske skupnosti pa so bile izvedene dejavnosti zvez društev za spodbujanje aktivacije in večjega vključevanja pripadnikov romske skupnosti v družbo, za prispevanje k opolnomočenju pripadnikov romske skupnosti in izboljšanju njihovega položaja, dodatno pa tudi za prispevanje k odpravljanju nestrpnosti med večinskim in manjšinskim prebivalstvom, še posebej v lokalnih okoljih.

Z dodeljevanjem sredstev krovni romski organizaciji v Sloveniji in drugim romskim organizacijam in združenjem so se krepile zmogljivosti romske civilne družbe, medtem ko so postopki vključevanja romske civilne družbe v načrtovanje, izvajanje in spremljanje akcijskih načrtov in ukrepov zagotovljeni tako v zakonskih določilih kakor tudi v praksi, ko pristojna ministrstva in lokalne samouprave obravnavajo vprašanja, povezana s pripadniki romske skupnosti.

UN je v preteklem obdobju državnega programa izvajal tudi projekt Nacionalne platforme za Rome, v okviru katerega dejavnosti sicer niso bile izrecno namenjene preprečevanju predsodkov in stereotipov ter obravnavanju izzivov diskriminacije, se je pa z dogodki, ki so potekali odprto in vključujoče in na katere so bili vedno povabljeni vsi ključni sogovorniki za posamezna področja, širilo razumevanje o življenju pripadnikov romske skupnosti, o vzrokih za njihovo socialno izključenost in vzvodih njihovega delovanja ter sta se s tem predstavnikom strokovnih ustanov, ki so se dogodkov udeleževali, omogočila globlji vpogled v romsko skupnost in razumevanje njenega delovanja. S tem so udeleženci dogodkov pridobili razumevanje kompleksnosti izzivov, kar jim je omogočilo kakovostnejše nadaljnje delo ter po potrebi prilagoditev izvajanja njihovih dejavnosti in pristopov pri obravnavi konkretnih izzivov pri njihovem delu.

Oktober 2020 je Mednarodna zveza za spomin na holokavst (IHRA) na podlagi večletnih razprav in predlogov strokovnjakov za romska vprašanja iz držav članic pod nemškim predsedovanjem sprejela pravno nezavezujočo delovno definicijo anticiganizma, ki jo je Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljnjem besedilu: MZZ), ki vodi slovensko delegacijo pri IHRA, za rabo v naši državi prevedlo v slovenski jezik. Vsaka država je lahko naslov (*»Antigypsism/anti Roma discrimination«*) prevedla glede na svoje jezikovne običaje. Strokovnjaki so se strinjali, da je v Sloveniji primerna raba termina *»anticiganizem«*.

Delovna opredelitev anticiganizma, ki jo je sprejela IHRA, se glasi:

»Anticiganizem se izkazuje z izrazi in dejanji posameznikov ter z institucionalnimi politikami in praksami, ki spodbujajo marginalizacijo, izključevanje, fizično nasilje, omalovaževanje romskih kultur in življenjskih slogov ter sovražni govor, uperjen proti Romom in drugim posameznikom in skupinam, ki so bili v času

nacizma in so še danes označeni za »cigane« ter zaradi tega stigmatizirani ali preganjani. To vodi v obravnavanje Romov kot domnevno družbi tuje skupine in povezovanje njenih pripadnikov z nizom slabšalnih stereotipov in izkrivljenih podob, ki so posebna oblika rasizma.«

Pri oblikovanju delovne opredelitve anticiganizma je IHRA kot vodilo upoštevala, da anticiganizem obstaja že stoletja in da je bil pomembna prвина v politikah preganjanja in uničevanja, ki so jih proti Romom izvajali nacistična Nemčija, fašistični in skrajni nacionalistični partnerji ter drugi kolaboranti, ki so sodelovali pri teh zločinih. Anticiganizem se ni začel z nacizmom in se ni končal z njegovim koncem, temveč ostaja osrednja prвина zločinov, zagrešenih nad Romi. Kljub pomembnemu delu, ki ga opravljajo Organizacija združenih narodov, Evropska unija, Svet Evrope, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi in druga mednarodna telesa, stereotipi in predsodki o Romih še vedno vztrajajo in se večinoma nekaznovano uporabljajo, ker jih še nihče ni dovolj odločno zakonsko prepovedal ali ovrigel. Anticiganizem je večplasten pojav, ki ga družba in politika na široko sprejemata. Je ključna ovira, ki onemogoča vključevanje Romov v širšo družbo in jim preprečuje, da bi uživali enake pravice, imeli enake priložnosti in enakopravno sodelovali v pridobitnih gospodarskih dejavnostih. Za ponazoritev anticiganizma je mogoče navesti več primerov. Ob upoštevanju celovitih okoliščin se lahko anticiganizem danes kaže kot kaj od spodaj naštetega, čeprav seznam ni dokončen:

- izkrivljanje ali zanikanje preganjanja Romov ali genocida nad Romi;
- povečevanje genocida nad Romi;
- podžiganje, opravičevanje in izvajanje nasilja nad romskimi skupnostmi, njihovo lastnino in posameznimi Romi;
- vsiljene ali prisilne sterilizacije ter druge telesne in psihične zlorabe Romov;
- ohranjanje in utrjevanje diskriminatornih stereotipov o Romih;
- z uporabo sovražnega govora zvrčanje krivde na Rome za resnične ali domnevne družbene, politične, kulturne, gospodarske in javnozdravstvene težave;
- stereotipno označevanje Romov za ljudi, ki se ukvarjajo s kriminalom;
- uporaba izraza »cigan« kot zmerljivke;
- potrjevanje ali spodbujanje izključevalnih mehanizmov, uperjenih proti Romom, na podlagi rasno diskriminatornih podmen, na primer izključevanje iz rednega šolanja in institucionalnih postopkov ali politik, kar vodi v segregacijo romskih skupnosti;
- sprejemanje politik brez pravne podlage ali vzpostavljanje pogojev, ki omogočajo svojevoljno ali diskriminatorno preseljevanje romskih skupnosti in posameznikov;
- nalaganje kolektivne odgovornosti Romom za resnična ali domnevna dejanja posameznih članov romskih skupnosti;
- razširjanje sovražnega govora proti romskim skupnostim v kakršni koli obliki, na primer v medijih, vključno s spletom in družbenimi omrežji.

Ukrepi za boj proti anticiganizmu in diskriminaciji se bodo z novim programom ukrepov izvajali predvsem s ciljem ozaveščanja, izobraževanja in usposabljanja delavcev Policije in javnih uslužbencev, zaposlenih v osrednjih ustanovah, ki v okviru svojih pristojnosti delajo s predstavniki romske skupnosti oziroma so ključni odločevalci pri pripravi in sprejemanju politik na lokalni in državni ravni. Po drugi strani bodo h krepitvi ozaveščenosti o negativnih učinkih in posledicah anticiganizma in diskriminacije pripomogli tudi ukrepi na nekaterih drugih področjih tega programa, na primer pri vključevanju v družbeno in kulturno življenje ter s krepitvijo dejavnosti in sodelovanja SRSRS ter drugih organizacij romske skupnosti. Izredno pomemben vzvod za ozaveščanje tako večinskega prebivalstva kakor tudi pripadnikov romske skupnosti pa bodo radijski in televizijski programi za romsko skupnost, ki jih izvaja javna Radiotelevizija Slovenije, in programi, ki jih ustvarjajo sami pripadniki romske skupnosti in njihove organizacije.

8.2 Cilji in ukrepi na področju boja proti anticiganizmu in diskriminaciji

8.2.1 Strateški cilj: Izboljšanje ozaveščenosti ustanov in javnosti o prisotnosti in negativnih učinkih anticiganizma in diskriminacije ter njuno odpravljanje.

Kazalnik: Ocena Zagovornika načela enakosti o stanju na področju diskriminacije (letno poročilo).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.1.1: Izboljšanje usposobljenosti in ozaveščenosti policistov in drugih delavcev Policije za delo v romski skupnosti.	Izobraževanje in usposabljanje delavcev Policije.	Policija; predstavniki romskih organizacij in romske skupnosti.	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije). *Materialni stroški enega zunanjega udeleženca – predstavnika romske skupnosti.	Število usposabljanj. Število udeležencev. Evalvacije.

Obrazložitev:

Izobraževanje policistov za delo v večkulturni družbi je pomembno zato, da se policisti usposobijo z določeno stopnjo znanja, izkušenj, ustreznim načinom dela, ki so potrebni za profesionalno izvajanje policijskih nalog in dejavnosti na območjih z romskimi naselji in predstavniki romske skupnosti. Takšna usposabljanja, ki so že postala redna oblika izobraževanj, so se izvajala v letih 2003 in 2004, v obdobju nacionalnih programov za Rome 2010–2015 in 2017–2021.

Negativni predsodki do določene skupine ali posameznikov v povezavi z delom policistov do slednjih povzročajo velike težave pri izvajanju osnovnih nalog Policije. Negativni predsodki prav tako kratkoročno in dolgoročno pomenijo oviro pri gradnji modela profesionalnega odnosa slehernega policista pri izvajanju postopkov v romski skupnosti ob doslednem upoštevanju splošnih načel za opravljanje policijskih nalog v skladu z Zakonom o nalogah in pooblastilih policije, odnosom uslužbencev Policije do strank v skladu s Pravili policije, Kodeksom policijske etike in Katalogom standardov policijskih postopkov. Policija je v letu 2016 izvedla 12 usposabljanj (464 udeležencev), v letu 2017 je izvedla štiri usposabljanja (147 udeležencev), v 2018 je izvedla sedem usposabljanj (136 udeležencev) in v letu 2019 šest usposabljanj (151 udeležencev).

Program »Zavedanje stereotipov, obvladovanje predsodkov ter preprečevanje diskriminacije v multikulturni skupnosti« je leta 2009 verificiral programski svet Policijske akademije in je namenjen pridobitvi ustreznega znanja za prepoznavanje in razumevanje različnih oblik diskriminacije. Delavci Policije se usposobijo za ustrezno odzivanje v stikih z »drugačnimi«, odrinjenimi na rob družbe, socialno izključenimi zaradi njihovega izvora, vrednot, načina življenja, usmerjenosti (spolne, verske, politične in tako dalje) in osebnostnih lastnosti.

V vsebine izobraževanj policistov bodo vključene tudi vsebine o nekaterih primerih anticiganizma, kakršni so navedeni v pravno nezavezujoči delovni definiciji anticiganizma, ki jo je sprejel IHRA, in sicer:

- ohranjanje in utrjevanje diskriminatorskih stereotipov o Romih;
- z uporabo sovražnega govora zvrčanje krivde na Rome za resnične ali domnevne družbene, politične, kulturne, gospodarske in javnozdravstvene težave;
- stereotipno označevanje Romov za ljudi, ki se ukvarjajo s kriminalom;

- uporaba izraza »cigan« kot zmerljivke;
- razširjanje sovražnega govora proti romskim skupnostim v kakršni koli obliki, na primer v medijih, vključno s spletom in družbenimi omrežji.

Izhodišče za izvedbo ukrepa bo izvedba okvirno petih usposabljanj na leto oziroma glede na izkazane potrebe ali na podlagi dogovora s posameznimi policijskimi enotami. Ukrep se bo izvedel v obliki usposabljanj, delavnic, izobraževanj, posvetov, okroglih miz in tako dalje.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.1.2: Izboljšanje ozaveščenosti ustanov in doseganje njihove večje učinkovitosti pri delu s pripadniki romske skupnosti.	Izobraževanje javnih uslužbencev, ki v okviru svojih pristojnosti delajo s predstavniki romske skupnosti.	Policija; javni uslužbenci, ki v okviru svojih pristojnosti delajo s pripadniki romske skupnosti; UN; lokalne skupnosti.	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije).	Število izobraževanj. Število delavnic. Število udeležencev. Evalvacije. Mnenje (ocena) UN.

Obrazložitev:

Pri uveljavitvi policijskega dela v skupnosti si bo policija kot povezovalni člen prizadevala za krepitev dialoga in partnerskega odnosa med romsko skupnostjo, lokalno skupnostjo ter ustanovami, ki se v okviru svojega delovanja srečujejo s pripadniki romske skupnosti, oziroma vzpostavitev dialoga, kjer še ni vzpostavljen. Dialog med vsemi deležniki oziroma večdeležniški pristop je ključen in pomemben pri obravnavanju in reševanju posameznih problemskih vprašanj. Policija je od začetka v letu 2013 (projekt »Osveščanje javnih uslužbencev, Romov in splošne javnosti z namenom premagovanja socialnih ovir in izboljšanja sobivanja – (SKUPA-J) do leta 2020 izvajala usposabljanja javnih uslužbencev, ki se kakor koli ukvarjajo z romsko problematiko oziroma se pri delu srečujejo z romsko skupnostjo. Povratne informacije javnih uslužbencev kažejo, da so ta usposabljanja dobrodošla in tudi zelo potrebna za njihovo delo s predstavniki romske skupnosti. O izvedbi tudi policija poroča na sejah delovnega telesa vlade, ki je ustanovljeno na podlagi ZRomS-1, in drugim organom, ustanovam. V letih 2018 in 2019 je policija sodelovala na sestankih neformalne delovne skupine UN pri dejavnostih ukrepa v Nacionalnem programu ukrepov za Rome 2017–2021: »Priprava protokola v postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami – Obravnava primerov begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (zgodnje poroke) in prisilnih porok v romski skupnosti«. V letu 2018 so bile med drugim dogovorjene tudi dejavnosti za ozaveščanje delavcev v pravosodju. Center za izobraževanje v pravosodju je v svoje izobraževalne dogodke – sodniške šole – vključil predavanja sodnikom in zaposlenim v pravosodju, kar izvaja Center za raziskovanje in socialne veščine Policijske akademije, Generalna policijska uprava. Tako so bila v letih 2018 in 2019 izvedena predavanja na 12 sodniških šolah z naslovom »Izzivi pri delu z romsko skupnostjo ter njene posebnosti«. Policija je v letu 2015 izvedla 11 usposabljanj za javne uslužbence (292 udeležencev), v letu 2016 je izvedla dve usposabljanji za javne uslužbence (184 udeležencev), v letu 2017 je izvedla štiri usposabljanja za javne uslužbence (117 udeležencev), v letu 2018 je izvedla tri usposabljanja za javne uslužbence (68 udeležencev) in v letu 2019 je izvedla štiri usposabljanja za javne uslužbence (129 udeležencev). Povratne informacije kažejo na potrebe po tovrstnih usposabljanjih in izobraževanjih, kar bo Policija izvajala tudi v prihodnje.

Cilji ukrepa so predvsem izboljšati usposobljenost javnih uslužbencev v komunikaciji s pripadnicami in pripadniki romske skupnosti, s katerimi se srečujejo pri svojem delu, ozaveščanje o predsodkih in stereotipih do Romov v tem okolju in seznanitev javnih uslužbencev z lastnimi predsodki in stereotipi ter iskanje praktičnih rešitev za posebne izzive v posameznem okolju, iz katerega prihajajo tako javni uslužbenci kakor Romi. Z izvajanjem tega ukrepa bodo prizadevanja ob posebnem usposabljanju javnih uslužbencev usmerjena v vpeljavo dobre osnove za razumevanje vseh značilnosti, ki jih delo z romsko skupnostjo prinaša posameznim javnim uslužbencem. Glede na cilje predvsem usklajenega in okrepljenega sodelovanja vseh pristojnih ustanov na lokalni ravni in na podlagi izkušenj policijskega dela v skupnosti bo to tudi nujna nadgradnja dosedanjega dialoga med vsemi subjekti, da se dosežejo osnovno razumevanje posebnosti pri delu s predstavniki romske skupnosti, ustrezen odziv na posamezne težave in njihovo uspešno reševanje. Javni uslužbenci bodo pri usposabljanju pridobili osnovne informacije in znanja s področja boja proti diskriminaciji, o normativni ureditvi in pomenu doslednega izvajanja pozitivne zakonodaje, varovanju človekovih pravic, poznavanju stereotipov in predsodkih o romski skupnosti. Spoznali bodo tudi načine in oblike reševanja posameznih situacij, ki so najpogostejše pri delu z romsko skupnostjo. Poudarek pri usposabljanjih je tudi na obvladovanju najrazličnejših konfliktov, s katerimi se posamezni javni uslužbenci srečujejo pri delu z romsko skupnostjo. Pri izvedbi usposabljanj bo po potrebi vključen tudi predstavnik romske skupnosti iz okolja, od koder prihajajo javni uslužbenci, ki bo na podlagi lastnih izkušenj in v komunikaciji z udeleženci usposabljanj pripomogel k iskanju možnih praktičnih rešitev za izzive razmer v tistem okolju.

V vsebine izobraževanj in ozaveščevalnih dejavnosti za javne uslužbence, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti, bodo vključene tudi vsebine o nekaterih primerih anticiganizma, navedenih v pravno nezavezujoči delovni definiciji anticiganizma, ki jo je sprejela IHRA, in sicer:

- ohranjanje in utrjevanje diskriminatorskih stereotipov o Romih;
- z uporabo sovražnega govora zvrščanje krivde na Rome za resnične ali domnevne družbene, politične, kulturne, gospodarske in javnozdravstvene težave;
- stereotipno označevanje Romov za ljudi, ki se ukvarjajo s kriminalom;
- uporaba izraza »cigan« kot zmerljivke;
- razširjanje sovražnega govora proti romskim skupnostim v kakršni koli obliki, na primer v medijih, vključno s spletom in družbenimi omrežji.

Izhodišče za izvedbo ukrepa bo izvedba okvirno petih usposabljanj na leto oziroma glede na izkazane potrebe in v dogovoru s posameznimi ustanovami ter posameznimi enotami javnih uslužbencev. Ukrep se bo izvedel v obliki usposabljanj, delavnic, izobraževanj, strokovnih posvetov, okroglih miz in podobno.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.1.3: Izboljšanje ozaveščenosti večinskega prebivalstva in pripadnikov romske skupnosti.	Sofinanciranje radijskih in televizijskih programov za romsko skupnost.	UN; MK; RTV SLO; Svet romske skupnosti RS.	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN, MK, RTVSLO).	Priljubljenost in razširjenost romskih oddaj na RTV Slovenija. Število romskih medijev, ki so uspešni na razpisih MK in SRSRS.

Obrazložitev:

Vlada RS preko UN podpira in sofinancira radijske in televizijske programe tudi za romsko skupnost, in sicer na podlagi 30. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenija, ki določa, da se iz državnega proračuna financira del narodnostnih programov v deležu, ki se ne financira iz prispevka. Podlago za podporo tem programom pa določa tudi Zakon o medijih, ki 4. členu med drugim določa, da Republika Slovenija podpira medije pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in obveščenosti. Javni zavod RTV Slovenija konec tekočega leta pošlje UN predlog programskega in finančnega načrta RTV-programov za romsko skupnost za naslednje leto. Po pregledu programa UN z RTV Slovenija sklene letno pogodbo za sofinanciranje radijskih in televizijskih programov za romsko skupnost. Informacije o pripravi in izvajanju RTV-programov za romsko skupnost UN pogosto dobi tudi »s terena«, od predstavnikov oziroma organizacij romske skupnosti. UN je v zadnjih letih za RTV programe za romsko skupnost zagotovil okvirno 183.000 evrov letno.

V okviru RTV Slovenija se redno predvajajo romske oddaje, in sicer radijska oddaja »Naše poti – Amare droma« in televizijska oddaja »So vakeres? – Kaj govoriš?«. RTV Slovenija je v preteklosti organizirala tudi celovito usposabljanje za pripadnike romske skupnosti v Sloveniji. Tako je v letu 2015 govorno usposabljala štiri Rominje. Ena Rominja je redno zaposlena na RTV Slovenija in je v preteklosti pripravljala radijsko oddajo za romsko skupnost, zdaj pa se posveča drugim vsebinam, tri Rominje pa po dogovoru sodelujejo s TV Slovenija, kjer prav tako pripravljajo TV-oddajo za Rome). RTV Slovenija bo tudi v prihodnje izvedla podobna usposabljanja za pripadnike romske skupnosti.

V Sloveniji delujejo tudi romski mediji oziroma mediji, ki jih ustanovljajo pripadniki romske skupnosti. Romski mediji lahko sodelujejo na letnih javnih razpisih za zagotavljanje romskih medijskih vsebin in zagotavljanje medijskih vsebin v manjšinskih jezikih. Letni javni razpisi MK za sofinanciranje medijskih vsebin predvidevajo tudi ukrepe za povečanje zaposlenosti mladih novinarjev, tudi v romskih medijih.

Spodbujanje informativne dejavnosti je ena od nalog SRSRS, ki sredstva za svoje delovanje prejme iz državnega proračuna preko UN. Tudi SRSRS z javnim razpisom podpira medijske programe, ki jih ustvarjajo pripadniki romske skupnosti in ki zagotavljajo uravnoteženo prikazovanje romske tematike iz različnih zornih kotov (z vidika Romov, večinskega prebivalstva, državnih organizacij, države, lokalne skupnosti, mednarodne javnosti, strokovne javnosti); utrjevanje in ohranjanje narodne, jezikovne in kulturne identitete Romov; vključevanje Romov v pripravo in predvajanje oddaj; ozaveščanje večinskega in romskega prebivalstva o medsebojnem spoštovanju, razumevanju in sprejemanju ter vključevanje pozitivnih primerov medsebojnega sobivanja v lokalnem okolju.

8.2.2 Strateški cilj: Spodbujanje in krepitev udeležbe pripadnikov romske skupnosti z opolnomočenjem, sodelovanjem in zaupanjem.

Kazalnik: Ocena romske skupnosti in drugih deležnikov o udeležbi pripadnikov romske skupnosti

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.2.1: Krepitev institucionalnega okvira predstavnštva romske skupnosti v Sloveniji.	Zagotavljanje delovanja SRSRS.	UN	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN).	Obseg izvajanja programa SRSRS v posameznem letu.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					Število in vrsta izvedenih dejavnosti. Število podanih predlogov pristojnim organom. Število upoštevanih predlogov SRSRS od pristojnih organov.

Obrazložitev:

V skladu z ZRomS-1 SRSRS predstavlja interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov. Delovanje te krovne organizacije romske skupnosti se sofinancira iz državnega proračuna. Cilji sofinanciranja so krepitev institucionalnega okvira predstavništva romske skupnosti, zagotovitev in okrepitev partnerskega odnosa z državnimi organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti za učinkovitejše uresničevanje pravic pripadnic in pripadnikov romske skupnosti oziroma izboljšanja njihovega položaja v družbi ter uresničevanje nalog SRSRS, določenih z ZRomS-1, in poslovníkom²⁸ SRSRS. UN delovanje SRSRS in porabo dodeljenih finančnih sredstev spremlja s poročili SRSRS na podlagi pogodbe o sofinanciranju v posameznem proračunskem letu.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.2.2: Opolnomočenje in krepitev nevladnih organizacij, ki jih ustanovljajo pripadniki romske skupnosti.	Podpora dejavnostim organizacij romske skupnosti za izboljšanje položaja Romov in prepoznavanja romske skupnosti kot sestavnega dela slovenske družbe ter dejavnostim, usmerjenim v preprečevanje diskriminacije in odpravljanje predsodkov in stereotipov do Romov na lokalni ravni s	UN in SRSRS	Do leta 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN in preko letne pogodbe dodeljena SRSRS).	Obseg izvajanja programa SRSRS v posameznem letu. Število in vrsta izvedenih dejavnosti. Število izvedenih dejavnosti, usmerjenih v preprečevanje diskriminacije in odpravljanje predsodkov in

²⁸ Poslovník Sveta romske skupnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 42/16, 61/19 in 173/20).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	poudarkom na romskih ženskah, deklicah, mladih in starejšem romskem prebivalstvu.				stereotipov do Romov na lokalni ravni. Število dejavnosti, namenjenih romskim ženskam, deklicam, mladim in starejšemu romskemu prebivalstvu.

Obrazložitev:

Cilja sofinanciranja nevladnih organizacij romske skupnosti sta krepitev njihovega delovanja in vključevanja v širšo družbo ter hkrati krepitev prispevka organizacij romske skupnosti k izboljšanju položaja pripadnikov romske skupnosti predvsem v okoljih, kjer ti živijo.

Na podlagi dejanskih potreb na terenu, v lokalnih okoljih, kjer Romi živijo, je treba še naprej podpirati delovanje organizacij romske skupnosti, ki si prizadevajo za prepoznavanje romske skupnosti kot sestavnega dela slovenske družbe. Dejavnosti organizacij romske skupnosti so usmerjene predvsem v izboljšanje položaja Romov, njihovega večjega in hitrejšega vključevanja v okoljih, kjer živijo, ozaveščanje večinskega in romskega prebivalstva o obstoju, kulturi, jeziki in navadah romskih skupin, ki živijo v Sloveniji, ter boj proti diskriminaciji. Nekatere organizacije svoje delovanje usmerjajo tudi v zastopanje pripadnic in pripadnikov romske skupnosti in iskanje rešitev za še vedno nerešene izzive na lokalni in državni ravni (na primer konkretni socialni izzivi družin v lokalnem okolju, opozarjanje na pomanjkljivosti sedanje zakonodaje na podlagi dejanskih razmer na terenu in tako dalje). Dejavnosti bodo usmerjene predvsem v spodbujanje vključevanja pripadnic in pripadnikov romske skupnosti (še posebej otrok, žensk in mladih) v sistem vzgoje in izobraževanja, aktivacijo za približevanje trgu dela in razvoj novih zaposlitvenih programov ter v promocijo zaposlovanja kot vrednote, v boj proti uporabi sovražnega govora, ozaveščanje večinskega prebivalstva (še posebej otrok in mladih ter zaposlenih v javni upravi in pravosodnih organih) o prisotnosti romske skupnosti, njeni kulturni in jezikovni sestavi ter pomenu za slovenski prostor, v ozaveščanje in usposabljanje ter nudenje podpore predstavnicam in predstavnikom romske skupnosti v svetih samoupravnih lokalnih skupnosti, predstavnicam in predstavnikom društev in drugih vidnejših predstavnikov v romski skupnosti, ki delujejo v korist skupnosti, v zagotavljanje strokovne podpore in pomoči društvom pri prijavi na razpise na različnih področjih ter v druga področja, pomembna za hitrejše in kakovostnejše ter hitrejše socialno vključevanje pripadnic in pripadnikov romske skupnosti.

9. KREPITEV IZVAJANJA UKREPOV NA LOKALNI RAVNI

9.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

7. decembra 2020 je državni zbor sprejel Zakon o finančni razbremenitvi občin²⁹. Z njim je posegel v ZFO-1 in s spremembo uvedel posebni 20.a člen, s katerim se sofinanciranje uresničevanja pravic stalno naseljene romske skupnosti ureja posebej in drugače, kakor to velja za uresničevanje pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti. Določba novega 20.a člena pomeni popravek primerne porabe občine in ne pomeni plačila za dejanske potrebe romske skupnosti v konkretni občini, saj je bilo ugotovljeno, da imajo te občine zaradi uresničevanja zakonskih pravic stalno naseljene romske skupnosti v povprečju nekoliko višje stroške kakor občine brez romskega prebivalstva. 20.a člen ZFO-1 tako določa, se občinam, ki imajo evidentirana romska naselja, iz državnega proračuna zagotovijo sredstva za sofinanciranje uresničevanja ustavnih pravic stalno naseljene romske skupnosti, in sicer se za vsako proračunsko leto zagotovijo sredstva v višini 3,5 % primerne porabe občine.

Na podlagi ZRomS-1 so tudi občine dolžne sprejeti svoje podrobne področne programe in ukrepe (6. člen ZRomS-1). Glede na poročanje občin ob pripravi vsakoletnega poročila vlade o položaju romske skupnosti v Sloveniji je mogoče ugotoviti, da se (tudi glede na svojo velikost in izkušnje) obravnavanja izzivov, povezanih z romsko skupnostjo, različno lotevajo. Nekatere občine so sprejele svoje strateške oziroma programske dokumente, ki so namenjeni izboljšanju položaja pripadnikov romske skupnosti, nekatere občine to skupino prebivalstva obravnavajo v sklopu z drugim prebivalstvom in izzivi, nekatere občine pa so sprejele nabor ukrepov, ki se nanašajo posebej na pripadnike romske skupnosti. Večinoma se ti ukrepi nanašajo na prostorsko in komunalno urejanje romskih naselij in na socialno varstvo ter delno tudi na izobraževanje.

Ukrepe, usmerjene izrecno v delovanje na lokalni ravni, je mogoče razdeliti na ukrepanje več vrst. Najprej velja poudariti, da je v Sloveniji Romom kot ustavno varovani skupnosti zagotovljena posebna pravica do politične participacije. To v praksi pomeni, da na lokalni ravni Romi v občinah, kjer bivajo avtohtono, **v občinski svet volijo svojega predstavnika, tako imenovanega romskega svetnika.** V vsaki od teh občin mora biti v občinskem svetu ustanovljeno tudi posebno delovno telo za spremljanje položaja romske skupnosti. Član tega delovnega telesa je tudi romski svetnik. **Romi imajo pravico do svojega predstavnika v občinskem svetu zagotovljeno v naslednjih 20 občinah,** ki jih določa ZLS: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogoševci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče.

Nadalje, UN na podlagi določb ZRomS-1 zagotavlja finančna sredstva SRSRS kot krovni organizaciji romske skupnosti, ki predstavlja interese Romov v odnosu do državnih organov. SRSRS nato z javnimi razpisi na podlagi ugotovljenih potreb s terena organizacijam romske skupnosti in društvom, v katera se povezujejo pripadniki romske skupnosti, dodeli finančna sredstva za izvajanje njihovih dejavnosti. **Na podlagi dejanskih potreb na terenu v lokalnih okoljih, kjer Romi živijo, se tako podpirajo dejavnosti organizacij romske skupnosti, ki si prizadevajo za prepoznavanje romske skupnosti kot sestavnega dela slovenske družbe.** Dejavnosti organizacij romske skupnosti so usmerjene predvsem v izboljšanje položaja Romov in njihovega večjega in hitrejšega vključevanja v okoljih, kjer živijo, torej na lokalno raven (ti ukrepi so zajeti v poglavju 9). Nekatere organizacije svoje delovanje usmerjajo tudi v usposabljanje in nudenje podpore romskim svetnikom v občinskih svetih občin, predstavnikom društev in drugim vidnejšim predstavnikom v romski skupnosti, ki delujejo v korist skupnosti, ter tudi v zagotavljanje strokovne podpore in pomoči društvom pri prijavi na razpise na različnih področjih.

V tretji sklop spadajo naloge in dejavnosti, ki jih izvaja Policija (ti ukrepi so zajeti v poglavju 8). **Ta številne napore vlaga tudi v preventivne naloge, ki jih izvaja kot ukrep »Izvajanje policijskega dela v skupnosti«, katerega cilja sta okrepiti partnerski odnos z lokalno skupnostjo in se zavzemati za učinkovito reševanje najrazličnejših potreb po varnosti.** Policija pri izvajanju policijskega dela v skupnosti in vsakodnevni prisotnosti v romski skupnosti z najrazličnejšimi oblikami dela sodeluje z romsko skupnostjo. Pri tem sodeluje tako s posamezniki kakor z legitimno izvoljenimi romskimi svetniki v občinskih

²⁹ Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20).

svetih občin z romsko skupnostjo ter s predstavniki zvez društev, ki delujejo v Sloveniji. Sodelovanje s predstavniki romske skupnosti v Sloveniji je vzpostavljeno na vseh treh ravneh policije (lokalni, regionalni in državni ravni).

V četrti sklop spadajo ukrepi na področju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (CLLD), s katerimi se spodbujata skupni lokalni razvoj in obravnavanje konkretnih lokalnih problematik. Ta pristop je izjemnega pomena za razvoj tako podeželskih kakor mestnih območij, ki imajo posebne razvojne potrebe, težave in priložnosti, kakršne zahtevajo tudi drugačen razvojni pristop. Pristop od spodaj navzgor omogoča lokalnemu prebivalstvu, da samo določi prednostne naloge in razvojne cilje ter odloča o lokalnem razvoju. Z oblikovanjem lokalnih partnerstev, tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (v nadaljnjem besedilu: LAS), se lokalnemu prebivalstvu omogoča, da dejavno odloča o prednostnih nalogah in razvojnih ciljih lokalnega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Po tem pristopu je orodje pri spodbujanju skupnega lokalnega razvoja ukrep LEADER (ukrep je zajet v nadaljevanju tega poglavja).

In končno, na lokalno raven so usmerjene tudi in predvsem dejavnosti, ki jih UN izvaja v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome (ukrepi so zajeti v nadaljevanju tega poglavja). Namen različnih dejavnosti, ki se izvajajo v tem okviru, je dopolniti in okrepiti mehanizem posvetovanja med vsemi ustreznimi deležniki na lokalni ravni, okrepiti njihovo medsebojno sodelovanje in izboljšati dialog, omogočiti izmenjavo izkušenj in dobrih praks ter multidisciplinarno obravnavati izzive na lokalni ravni. Z dejavnostmi se spremlja tudi uresničevanje ukrepov nacionalnega programa na lokalni ravni ter identificirajo vrzeli in pomanjkljivosti pri njihovem izvajanju ob hkratnem določanju predlogov za izboljšave. UN se je že v preteklem obdobju nacionalnega programa posvečal predvsem dejavnostim, usmerjenim v lokalne skupnosti, kjer živijo Romi, in sicer:

- nudenju podpore in pomoči občinam, da razvijejo svoje konkretne in realne lokalne akcijske načrte za vključevanje Romov, ki bodo prilagojeni lokalnim potrebam in bodo upoštevali tudi vse morebitne omejitve;
- nudenju podpore in pomoči občinam, da postanejo koordinatorice medinstitucionalnega povezovanja in sodelovanja na lokalni ravni z oblikovanjem tako imenovanih multidisciplinarnih skupin;
- prepoznavanju, predstavljanju in prenosu že usvojenih znanj, pozitivnih izkušenj in primerov dobrih praks v okolja, kjer so zaznani primanjkljaji in izražene potrebe lokalnih skupnosti;
- z vključujočimi in večinstitucionalnimi dogodki obravnavati konkretne izzive lokalnih skupnosti, kjer živijo Romi.

UN s projektom Nacionalna platforma za Rome občinam nudi podporo pri razvijanju in pripravi konkretnih in realnih akcijskih načrtov za vključevanje Romov in pri krepitvi medinstitucionalnega pristopa in sodelovanja z namenom oblikovanja učinkovitih rešitev za lokalno specifične izzive že od leta 2016. V začetku leta 2020 je bilo na podlagi evalvacije izvedenih dejavnosti Nacionalna platforma za Rome, kot so jo podali udeleženci večdeležniških dogodkov, ki so bili izvedeni v okviru projekta, ugotovljeno, da velika večina udeležencev meni, da bi bilo treba nadaljevati tovrstno delo in pristop, kakor ga je vpeljal projekt Nacionalna platforma za Rome, saj se razmere v velikem številu romskih naselij slabšajo, okrepiti pa bi bilo treba končni epilog in rezultate sicer zelo dobro organiziranih dogodkov. Glavne ugotovitve glede potrebnih izboljšav in potreb po prihodnjem okrepljenem ukrepanju so bile naslednje:

- v evalvacijskem vprašalniku so udeleženci dogodkov poudarili, da bi bilo nujno potrebno, da pri dejavnostih projekta dejavneje sodelujejo in se dogodkov udeležujejo predstavniki SRSRS in drugi vidnejši romski predstavniki ter drugi mnenjski voditelji (iz različnih organizacij civilne družbe). Do zdaj so bili ti vedno povabljeni na vse dogodke v okviru projektov Nacionalna platforma za Rome, vendar so se le redkokdaj dogodkov udeleževali oziroma se jih je udeleževalo le zelo malo in predvsem vedno isti predstavniki;
- pomembno je širjenje informacij o projektu, njegovih dejavnostih in rezultatih; v prihodnje bi morali bolje izkoristiti možnosti obveščanja medijev in ciljno začeti graditi sodelovanje z njimi ter načrtno objavljati pozitivne informacije o rezultatih projekta in poskušati bolje izkoristiti spletno stran UN za objavo informacij o projektu in njegovih dejavnostih in rezultatih;

- v prihodnje bo treba še bolj konkretno vnaprej pripraviti gradiva za potrebe večdeležniških razprav;
- treba bo zagotoviti, da se bodo dogodkov udeležili predstavniki vseh pristojnih ustanov, ki se ukvarjajo z različnimi problematikami, povezanimi s pripadniki romske skupnosti;
- več navora bo treba vložiti v dejavnosti, ki bodo sledile po izvedenih večdeležniških razpravah, da ugotovitve in predlogi ne bi ostali le na papirju in v pogovorih ter se ponavljali. Treba bo obravnavati vprašanje, kako doseči, da se bodo ugotovitve in predlogi z večdeležniških razprav upoštevali, saj ni dovolj, da se pošljejo ustreznim ustanovam in se ne uresničijo;
- nadaljevati pristope, da se različna problematika osvetli iz različnih zornih kotov, predvsem pa z izkušnjami iz prakse;
- treba bo opraviti razmislek o motivaciji in primernih metodah, ki bi pritegnile v razpravo več pripadnikov romske skupnosti, ki bi morali postati dejavnejši pri izboljšanju lastnega položaja in podobe v širši družbi;
- obravnavati bi bilo treba tudi vprašanje učinkovitega spremljanja izvajanja ukrepov in dejavnosti pristojnih deležnikov (na primer rezultati dela posameznih resorjev bi morali biti merljivi v določenem obdobju) ter po potrebi oblikovati in razviti nove načine oziroma modele spremljanja (na primer za prihodnje obdobje NPUR).

Ker je izvajanje ukrepov nacionalnega programa na lokalni ravni ključno in ker so pri tem izredno pomembni njihovo učinkovito spremljanje, pravočasno obravnavanje izzivov v zvezi z njihovim izvajanjem ter odpravljanje morebitnih ovir in težav, se bosta z delom UN in projekti Nacionalne platforme za Rome predvsem zagotavljala učinkovito uresničevanje programa in doseganje čim večjih učinkov ukrepov in sinergij med ukrepi na terenu. Za doseganje tega strateškega cilja se bo z dejavnostmi UN in Nacionalne platforme za Rome spremljalo uresničevanje ukrepov na posameznih področjih in/ali v okviru posameznih ciljev programa ter prepoznavalo in odpravljalo morebitne ovire in težave pri izvajanju ukrepov. Z delom UN in projekti Nacionalne platforme za Rome se bodo nadalje tudi izboljševale zmogljivosti in ozaveščenost vseh pristojnih ustanov ter opolnomočenje predstavnikov romske skupnosti. Za doseganje tega strateškega cilja se bodo z dejavnostmi UN in Nacionalne platforme za Rome krepile zmogljivost in usposobljenost ustanov in predstavnikov romske skupnosti na lokalni in nacionalni ravni, krepile lokalne skupnosti v procesu vključevanja Romov in ozaveščala ter krepila usposobljenost javnih uslužbencev in zaposlenih v pravosodnih organih. Vzpostavljalo in krepilo se bo medinstitucionalno povezovanje na nacionalni in lokalni ravni za obravnavanje pojavov ogroženosti romskih otrok, še posebej begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja in prisilnih porok romskih deklic ter ozaveščanje romskih deklic in dečkov oziroma mladih.

9.2 Cilji in ukrepi na področju krepitve izvajanja ukrepov na lokalni ravni

9.2.1 Strateški cilj: Spodbujanje skupnega lokalnega razvoja in obravnavanje konkretnih lokalnih problematik.

Kazalnik: Poročila v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome in število sprejetih lokalnih akcijskih načrtov ter oblikovanih multidisciplinarnih skupin v občinah.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.1.1: Krepitev celostne obravnave izzivov v lokalnih okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, vzpostavljanje partnerskega odnosa med vsemi	Nadaljnje nudenje podpore občinam pri oblikovanju in delovanju multidisciplinarnih	UN v sodelovanju z občinami; pri izvajanju ukrepa sodelujejo vse pristojne ustanove,	Do leta 2030.	Dodatna finančna sredstva niso potrebna. Morebitne stroške v zvezi s sklicevanjem in delom skupin krije občina.	Število oblikovanih skupin v občinah.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
deležniki, krepitev njihovih kompetenc in ustrezno ter pravočasno ukrepanje pristojnih ustanov.	skupin za obravnavo konkretnih zadev v lokalnih okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, ter pri pripravi konkretnih in realnih akcijskih načrtov za vključevanje Romov, prilagojenih potrebam v posamezni lokalni skupnosti.	organizacije in posamezniki, ki delujejo na lokalni ravni in so vpeti v delo s pripadniki romske skupnosti. Pri iskanju rešitev in obravnavanju konkretnih zadev sodelujejo tudi pristojna ministrstva.		Če je na pobudo občine in v dogovoru z njo sklicatelj morebitnega dogodka UN, se sredstva za izvedbo dogodka lahko zagotovijo iz sredstev EU in proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN; v delu, ki se nanaša na sredstva EU, praviloma 90 % udeležba EU, 10 % udeležba SI). Za zdaj so ta sredstva zagotovljena do leta 2023.	Število sej oziroma sestankov skupin. Število oblikovanih lokalnih akcijskih načrtov. Število izvedenih ukrepov in njihova uspešnost. Evalvacija dela skupin (občine in UN). Poročanje občine o delu skupine in izvajanju ukrepov ob letnem poročanju UN o izvedenih dejavnostih za pripravo poročil vlade.

Obrazložitev:

Po poročanjih občin in dosedanjih izkušnjah ter opravljenem delu v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome se ugotavlja, da se je ne glede na obstoj delovnih teles občinskega sveta za spremljanje položaja romske skupnosti po ZRomS-1 in/ali v nekaterih občinah vzpostavljenih dodatnih bolj operativnih oblik sodelovanja med ustanovami ter že do zdaj nudene podpore UN v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome na lokalni ravni treba dodatno truditi za krepitev medinstitucionalnega povezovanja in sodelovanja. Na to temo je UN 20. aprila 2021 izvedel videokonferenčno srečanje z občinami, kjer živi romska skupnost, z naslovom »Skupaj smo uspešnejši: oblikovanje multidisciplinarnih skupin in/ali akcijskih načrtov občin«, na katerem je želel:

- slišati izkušnje, potrebe in predloge občin v zvezi s pripravo akcijskih načrtov in krepitvijo multidisciplinarnega povezovanja;

- pretresti razloge, zakaj dosednji pristop ni bil uspešen in ali prizadevanja nadaljevati v smeri doseganja ciljev tudi v novem NPUR 2021–2030;
- sprejeti skupne dogovore, kako naprej.

V razpravi je bilo ugotovljeno, da je položaj pripadnikov romske skupnosti po občinah zelo različen, prav tako pristopi občin v zvezi z multidisciplinarnim sodelovanjem in obravnavanjem izzivov ter pripravo lokalnih strategij/programov ukrepov/akcijskih načrtov na tem področju. Kljub temu so na sestanku predstavniki večine občin izrazili interes in potrebo po nadaljnji pomoči in podpori UN občinam pri oblikovanju in delovanju multidisciplinarnih skupin za obravnavo konkretnih zadev v lokalnih okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, ter pri pripravi konkretnih in realnih akcijskih načrtov za vključevanje Romov, prilagojenih potrebam v posamezni lokalni skupnosti.

Namen okrepljenega sodelovanja med vsemi pristojnimi ustanovami na lokalni ravni je dvojen: prvič, doseči kontinuirano spremljanje položaja romske skupnosti v posamezni občini, in drugič, ustrezno in pravočasno ukrepanje pristojnih ustanov v vseh zadevah, ki se nanašajo na pripadnike romske skupnosti. Pri tem gre tako za zadeve, ki so akutne narave in zahtevajo takojšnje rešitve, kakor za zadeve, ki se nanašajo na dolgoročno vključevanje pripadnikov romske skupnosti v lokalno okolje in družbo. V obdobju do leta 2030 morajo vse občine, kjer živi romska skupnost, imeti vzpostavljen multidisciplinarni pristop in oblike sodelovanja na lokalni ravni, oblike takšnega sodelovanja pa bodo lahko različne glede na potrebe v konkretni lokalni skupnosti: lahko je vzpostavljeno samo delovno telo občinskega sveta za spremljanje položaja romske skupnosti v skladu z ZRomS-1, lahko pa so vzpostavljene še dodatne (bolj operativne) oblike povezovanja in sodelovanja tako pristojnih ustanov kakor tudi pripadnikov romske skupnosti – ključno je, da so te oblike dejansko vzpostavljene, da so aktivne in da pripomorejo k obravnavanju izzivov. Občine prevzamejo nalogo koordinatorja takšne oblike sodelovanja na lokalni ravni, vanjo pa morajo biti vključene vse tiste ustanove na lokalni ravni, ki so vpete v delo s pripadniki romske skupnosti: vrtci, šole, CSD, ZD oziroma njegove službe ter centri za krepitev zdravja, ZRSZ oziroma njegovi uradi za delo, Policija, inšpekcijske službe za posamezna področja, romski svetnik in drugi, in sicer glede na problematiko oziroma izzive v posamezni lokalni skupnosti. Delo skupine ovrednoti občina v sodelovanju z vsemi, ki sodelujejo v skupini, lahko pa tudi UN. O delu skupine občina poroča UN ob poročanju o izvedenih dejavnostih v posameznem letu za potrebe priprave vladnega poročila o položaju romske skupnosti.

V ta proces se lahko vključi tudi SRSRS, in sicer že na sami lokalni ravni, saj je SRSRS ustanovil posebno delovno skupino za ugotavljanje stanja v romskih naseljih in romski skupnosti ter za pomoč v lokalni skupnosti, ali pa neodvisno od tega ponudi svojo pomoč vsem občinam, kjer živijo Romi.

V občinah, ki so na dogodku dne 20. aprila 2021 oziroma bodo še v nadaljevanju izrazile interes in potrebo po podpori UN pri oblikovanju skupin in njihovem delu ter pripravi lokalnih akcijskih načrtov, bo UN z dejavnostmi projekta Nacionalna platforma za Rome za te namene nudil konkretno pomoč z organizacijo in izvedbo ustreznih dogodkov v tisti občini. UN je sredstva EU za tovrstne dejavnosti za zdaj uspel zagotoviti do leta 2023. Občine z romsko skupnostjo oziroma romskimi naselji pa od leta 2021 dalje prejema dodatna sredstva za sofinanciranje uresničevanja ustavnih pravic stalno naseljene romske skupnosti, iz katerih lahko financirajo tovrstne dejavnosti.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.1.2: Spodbujanje socialne vključenosti na podeželju.	Programi za Rome za socialno vključevanje romske skupnosti ter ozaveščanje in	MKGP; LAS-i; občine; različne ustanove, kot so Policija, območne enote Uprave za varno	2021–2030	Sklad EKSRP iz ukrepa LEADER preko javnega poziva, ki ga objavi LAS. Zneska ni mogoče opredeliti, ker se	Število uspešno izvedenih projektov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	odgovorno ravnanje romske skupnosti.	hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, društva za zaščito živali, šole, vrtci, romski pomočniki/koordinatorji, zavetišča za zapuščene živali in tako dalje.		sredstva namenijo s sofinanciranjem v okviru javnega poziva, ki ga objavi LAS.	Število občin, ki bodo uspešno izvedle projekte. Poročanja občin o zmanjšanju problematike na območjih romskih naselij.

Obrazložitev:

Pri načrtovanju ukrepov za problematiko v romskih naseljih se želi spodbujati pristop »od spodaj navzgor«, ki omogoča lokalnemu prebivalstvu, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev, tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (v nadaljnjem besedilu: LAS), dejavno odloča o prednostnih nalogah in razvojnih ciljeh tega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Po tem pristopu je orodje pri spodbujanju skupnega lokalnega razvoja ukrep LEADER.

Ukrep LEADER je lahko ustrezno orodje, saj je s podpiranjem mehkih vsebin, kot so izobraževanje, ozaveščanje delavnice in podobno, lahko učinkovit kot podporni ukrep večjim investicijam, ki se lahko podpirajo iz drugih virov. Ukrep je namenjen vsem lokalnim akterjem (društva, občine, podjetniki, regionalne razvojne agencije, posamezniki, ki jih zanima razvoj lokalnega območja ...), saj potrebe in cilje lokalnega območja določajo prebivalci tistega območja. O lokalnem razvoju odločajo prebivalci tistega območja, to pomeni, da sodelujejo pri pripravi strategije lokalnega razvoja, po potrditvi strategije lokalnega razvoja pa s svojimi projekti kandidirajo na javne pozive lokalnih akcijskih skupin.

Poudariti je treba, da projekte, financirane iz ukrepa LEADER, na svojih javnih pozivih izbirajo LAS, projekt pa je lahko predmet sofinanciranja, če je njegova vsebina v skladu s cilji in potrebami, ki so opredeljeni v strategiji lokalnega razvoja. Naloge LAS so zagotavljanje informacij zainteresiranim prebivalcem na območju LAS, spodbujanje izvajanja operacij in pomoč potencialnim upravičencem pri pripravi operacij. Cilji ukrepa so s potencialnimi projekti ukrepa LEADER spodbujati socialno vključenost romske skupnosti, njihovo ozaveščanje o pomenu vključevanja v širšo skupnost ter jih ozaveščati in spodbujati k odgovornemu ravnanju.

Vsebina, namenjena Romom v strategijah lokalnega razvoja za programsko obdobje 2014–2020, v določenih LAS že obstaja. Tak primer je na primer tudi Strategija lokalnega razvoja LAS Dolenjska in Bela krajina, kjer se večkrat in že dalj časa zaznavata pereče vprašanje potepuških psov in neodgovorno ravnanje z lastniškimi psi v romskih naseljih.

9.2.2 Strateški cilj: Zagotavljanje učinkovitega uresničevanja nacionalnega programa ukrepov in doseganje čim večjih učinkov ukrepov ter njihovih sinergij na terenu.

Kazalnik: Ocena različnih deležnikov, ki so vpeti v delo s pripadniki romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.2.1: Spremljanje uresničevanja nacionalnega programa na lokalni ravni in odpravljanje morebitnih ovir in težav pri njegovem izvajanju.	Spremljanje izvajanja ukrepov, informiranje o ukrepih in iskanje sinergij ter prepoznavanje in odpravljanje morebitnih ovir pri izvedbi na lokalni ravni.	UN v okviru rednih nalog in v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome; vsa pristojna ministrstva in vladne službe; občine in njihova združenja; Svet romske skupnosti RS; različne nevladne organizacije in predstavniki romske skupnosti.	Od leta 2021 do 2023. Tudi v nadaljnjih letih (do leta 2030) si bo UN prizadeval za uspešno prijavo nadaljevanja projekta Nacionalna platforma za Rome.	Sredstva iz proračuna RS in sredstva EU (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN; v delu, ki se nanaša na sredstva EU, praviloma 90-% udeležba EU, 10-% udeležba SI).	Število izvedenih dejavnosti. Število identificiranih ovir in težav. Število odpravljenih ovir in težav. Evalvacija s spletnimi vprašalniki.

Obrazložitev:

UN s svojimi rednimi nalogami že vseskozi prispeva k spremljanju nacionalnih programov ukrepov, ki so bili do zdaj sprejeti. Svoja prizadevanja bo še dodatno okrepil v obdobju izvajanja tega programa ukrepov, in sicer predvsem s spremljanjem izvajanja ukrepov na lokalni ravni. V ta namen je UN na zaprti poziv Evropske komisije že uspešno prijavil naslednji projekt Nacionalna platforma za Rome, namenjen nacionalnim kontaktnim točkam za vključevanje Romov (SIFOROMA5), ki se bo izvajal od 1. julija 2021 do 30. junija 2023. Kljub že vzpostavljenemu sistemu spremljanja izvajanja dosedanjih programov ukrepov in splošnega položaja Romov v Sloveniji na podlagi ZRomS-1 (prek rednih letnih vladnih poročil državnemu zboru in rednega spremljanja izvajanja programa ukrepov na sejah vladnega delovnega telesa, ustanovljenega na podlagi ZRomS-1, ki ga sestavljajo nacionalni organi, občine, v katerih živijo Romi, in predstavniki SRSRS, kjer predstavniki ustreznih ministrstev poročajo o izvajanju in napredku), se bo ta sistem še okrepil in bo podprt z več dogodki in dejavnostmi, ki se bodo z vsemi ustreznimi zainteresiranimi stranmi izvajale na lokalni ravni. Te dejavnosti bodo potekale v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome, njihovi nameni pa bodo spremljanje in ocenjevanje izvajanja ukrepov na terenu, obveščanje o sprejetih ukrepih in iskanje sinergij za doseganje

njihovega čim večjega učinka. Prejšnji projekti Nacionalne platforme za Rome so namreč pokazali pomanjkanje sodelovanja in usklajevanja med deležniki na različnih ravneh pri izvajanju ukrepov iz prejšnjih programov ukrepov. S tem ukrepom se želita predvsem izboljšati usklajevanje in sodelovanje pristojnih ustanov in organizacij ter predstavnikov romske skupnosti na lokalni ravni in s tem spremljati izvajanje ukrepov ter odpraviti morebitne vrzeli in izzive, ki se pojavljajo ali bi se lahko pojavili. V ta namen bo organiziranih več dejavnosti, ki bodo temeljile na organiziranih sestankih oziroma večdeležniških dogodkih, na katerih se bo obravnavalo izvajanje določenega ukrepa, sklopa ukrepov ali doseganje zastavljenih ciljev. Na takšne dogodke bodo povabljeni vsi pristojni in zainteresirani deležniki. Ko se bo na primer razpravljalo o izvajanju ukrepa o zgodnji vključitvi romskih otrok v vzgojo in izobraževanje, bo tak dogodek združil ljudi z odgovornih ministrstev (MIZŠ, MDDSZ), predstavnike ključnih ustanov, ki ukrep izvajajo na lokalni ravni, kot so vzgojitelji, ravnatelji, učitelji, Romi iz določenega kraja oziroma njihovi predstavniki, predstavniki občin, centrov za socialno varstvo, zdravstvenih ustanov, nevladnih organizacij, in ustanove, ki izvajajo tovrstne projekte. Na takih dogodkih bo poglobljena razprava med vsemi udeleženci omogočila izmenjavo izkušenj pri izvajanju tega posebnega ukrepa, omogočila se bosta izboljšanje in krepitev usklajevanja in sodelovanja med vsemi deležniki, vzpostavljala pa se bo tudi mreža vseh ustreznih in odgovornih deležnikov, ki bo pripomogla k izboljšanju sodelovanja, izmenjavi informacij in izkušenj ter večji učinkovitosti. Rezultati in zaključki takšnega srečanja/dogodka bodo ponudili oceno izvajanja določenega ukrepa, ugotovili morebitne vrzeli in izboljšali sodelovanje med vsemi deležniki na tem področju oziroma v konkretnem ukrepu. Dosedanje izkušnje preteklih projektov Nacionalne platforme za Rome kažejo, da tovrstni dogodki ponujajo globlje razumevanje položaja Romov med udeleženci takšnih dogodkov in hkrati dajejo pregled, kakšne so odgovornosti, vloge in možnosti (s tem tudi omejitve) posamezne ustanove, organizacije ali posameznika. Dejavnosti bodo osredotočene na področja in ukrepe tega programa ukrepov, pri čemer bodo vprašanja diskriminacije in anticiganizma obravnavana kot horizontalna vprašanja pri vsakem od področij ali ukrepov.

S pomočjo tako okrepljenega sistema spremljanja programa ukrepov bo omogočeno prepoznati in obravnavati vrzeli in izzive programa ter razvijati sinergije med sedanjimi ukrepi. Vrzeli oziroma ovire bodo zaznane in prepoznane na vseh dogodkih v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome, ne nujno samo na dogodkih, povezanih s spremljanjem izvajanj ukrepov. Vrzeli oziroma ovire bodo podane v obliki poročila ali drugačni obliki gradiva, ki bo predstavljeno odgovornim organom ustrezno vsebini. Na primer: če bo na lokalni ravni kot ovira oziroma vrzel ugotovljeno pomanjkanje sodelovanja Romov pri izvajanju ukrepa/projekta, bo to obravnavano na ravni romske skupnosti, občine in lokalnih ustanov. Če bo ovira oziroma vrzel zahtevala ukrepanje z višje ravni, na primer ministrstva, pa bo ministrstvu predstavljena v pisni obliki s prošnjo, da jo ta kot pristojni nosilec ukrepa reši in o njej poroča.

Dejavnosti in ugotovitve spremljanja izvajanja ukrepov bodo predstavljene vladnemu delovnemu telesu, ustanovljenemu na podlagi ZRomS-1.

9.2.3 Strateški cilj: Izboljšanje zmogljivosti in ozaveščenosti vseh pristojnih ustanov ter opolnomočenje predstavnikov romske skupnosti.

Kazalnik: Ocena pristojnih ustanov in predstavnikov romske skupnosti, ki so vpeti v delo s pripadniki romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.3.1: Krepitev zmogljivosti, usposobljenosti, povezovanja in ukrepanja pristojnih ustanov na lokalni in državni ravni ter krepitev	Izvedba različnih ozaveščevalnih in izobraževalnih večdeležniških dogodkov oziroma	UN v okviru rednih nalog in v okviru projekta Nacionalna	Od leta 2021 do 2023. Tudi v nadaljnjih letih (do leta	Sredstva iz proračuna RS in sredstva EU (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN; v delu, ki se nanaša na sredstva EU,	Število izvedenih dejavnosti.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
ozaveščenosti pripadnikov romske skupnosti.	dejavnosti v sodelovanju z občinami, drugimi ustanovami, ki delujejo v lokalnem okolju, in pripadniki romske skupnosti z namenom izmenjave izkušenj, znanja in uspešnih praks na lokalni ravni ter s tem krepitve povezovanja, sodelovanja in krepitve kompetenc vseh deležnikov v procesu vključevanja Romov.	platforma za Rome; občine, kjer živijo Romi; pripadniki romske skupnosti; različni strokovnjaki s posameznih področij.	2030) si bo UN prizadeval za uspešno prijavo nadaljevanja projekta Nacionalna platforma za Rome.	praviloma 90-% udeležba EU, 10-% slovenska udeležba).	Število in vrsta rezultatov teh dejavnosti. Evalvacija s spletnimi vprašalniki.

Obrazložitev:

Ocena in zaključki prejšnjih projektov Nacionalna platforma za Rome kažejo, da so potrebne nadaljnje dejavnosti za odpravo pomanjkanja ozaveščenosti in znanja različnih deležnikov na državni in lokalni ravni, ki so vpeti v obravnavanje, odločanje in/ali delo v zvezi s pripadniki romske skupnosti, ter za večjo ozaveščenost predstavnikov romske skupnosti. Z ukrepom v okviru tega cilja se bodo krepile zmogljivost in ozaveščenost ustanov in organizacij, ki so odločevalci na državni in lokalni ravni oziroma so vpete v delo s pripadniki romske skupnosti, ter informiranost in ozaveščenost Romov. Pretekle dejavnosti projektov Nacionalna platforma za Rome so pokazale vrzeli v pripravljenosti ukrepanja in aktivacije na obeh straneh, pri Romih in pri pristojnih organih, državnih in lokalnih. Da bi odpravili te vrzeli, bodo izvedene dejavnosti, s katerimi se bosta povečala informiranost in znanje za učinkovitejše izvajanje ukrepov na lokalni in državni ravni. Pomanjkanje znanja in ozaveščenosti bo odpravljeno z več različnimi dejavnostmi (na primer sestanki, izobraževanja, delavnicami, posveti, obiski na terenu in podobno), ki bodo prilagojene potrebam ciljnih skupin posameznega dogodka. V preteklih projektih Nacionalna platforma za Rome so zlasti večdeležniški dogodki očitno opozorili na problem diskriminacije in anticiganizma, kar bodo obravnavala izobraževanja in/ali druge oblike multidisciplinarnih dejavnosti oziroma dogodkov, ki bodo osredotočeni na ozaveščanje in krepitev zmogljivosti vseh deležnikov. Teme, ki so bile prepoznane in se bodo obravnavale na takšnih izobraževanjih oziroma drugih dejavnostih, so predvsem: problematika tako imenovanih zgodnjih in prisilnih porok ter prezgodnjih nosečnosti in promocija priročnika, ki je bil pripravljen v okviru Nacionalna platforma za Rome, ter medinstitucionalna izobraževanja na to temo na podlagi priročnika; vključevanje Romov v vse obstoječe vsakodnevne dejavnosti na lokalni ravni skupaj s preostalim prebivalstvom; sobivanje in medsosedske odnosi med Romi in Neromi; diskriminacija in spoštovanje človekovih pravic itd. Tovrstne multidisciplinarnе dejavnosti bodo participativno organizirane in bodo ciljno usmerjeni tako v javne uslužbenke in druge zaposlene, ki delajo z Romi, kakor v pripadnike romske skupnosti.